

RM 1 Gr 18a

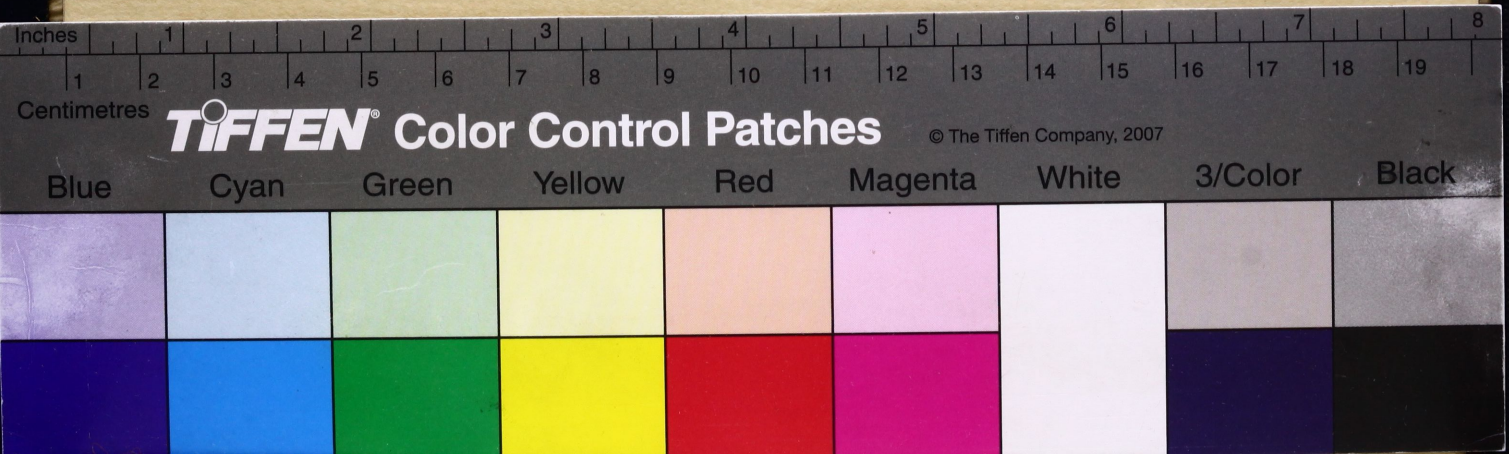
Inches
1
2
3
4
5
6
7
8
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
Centimetres
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

TELEGDI MIKLOS NAC PEECHI PISPÖKNEC FELELETE, BORnemisza Peternec feitegetés neuű könyuére.

18

II° 951

MELYBE FÖKEPPEN, az io chelekedeteknec iutalmárul valo igaz kereſztyéni tudománt oltalmazza. Sollehet egyebreis mindenre válaſzt teſzen, valamiben Peter az ű vallášat ellenzi.

Collegij Soc.tis Jesu Sopronij Catalogo inscriptus anno 16 40

Eccleſiaſtici 16.
AZ IRGALMASSAG HELT SZErez, kinec kinec mind az ù chelekedetinec erdeme ſzerent.

NYOMTATTATOT NAGYſzombatba M. D. LXXX. eſztendöben.

1580

TELEGDI MIKLOSNAC PEECHI PISPÖKNEC FELELETE, BORnemiſza Peternec feitegetés neuű könyuére.

18
II° 951

MELYBE FŐKEPPEN, az io chelekedeteknec iutalmárul valo igaz kereſztyéni tudománt oltalmazza. Sollehet ègyebreis mindenre válaſzt teſzen, valamiben Peter az ű vallâſat ellenzi.

Collegij Soc.tis Jesu Sopronij
Catalogo inscriptus anno 16.40

Eccleſiaſtici 16.
AZ IRGALMASSAG HELT SZErez, kinec kinec mind az ù chelekedetinec erdeme ſzerent.

NYOMTATTATOT NAGYſzombatba M. D. LXXX. eſztendőben.

1580

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA





TELEGDI MIKLOS PEECHI PISPŐC, AZ ALAZATOSságnac lelket kéri Istentül Bornemisza Peternec, hogy fellyeb ne erchen maga felől annál à mint illic.

EZ el mult ezer őt szaz hetuennyolcz esztendőbeli gyűleskor, akadot vala kezembe egy kőnyued, mellyet én ellenem, es az én postillam ellen, chac akcor irtal volt, es Posomba az vraknac, es nemesseknec hazanként mutogattal, es osztogattal. Kit midőn meg oluastam volna, rakua talalám ondoc szitkokcal, ragalmazasokcal, es chufolasokcal. Szőrnyen szidogacz, atkosz, es ragalmasz én magamat, chufolod es meueted az én irasomat.

Bornemisza Péter kőnyuerül.

Szitokcal rakua à Bornemisza irása.

Azt irod hogy mig hirrel hallottad, hogy az én szokot prædicatioimat magyarul ki kezdettem volna nyomtatni, más remenségbe voltal. Vélted azt hoǵ ha néhol el teuelyednémis, viszont valami szép iduőséges dolgokrais tanetanéc. De kilőmben eset annal à mint remelletted. Mert noha vǵ vagyon hoǵ űtőm vetem az igazatis, es mikor az igéket feitegetem, à ti atyatoc fiainac az Euangelikusoknac irasokból,

Bornemisza itelete, az én postillamrul.

alkolmas ertelmet ſzedegetec, de aztis mintha bottal vernec ki belőlem: Es hamar el futamodom arrul, à mi à ſzegeń egígyű hiueket epetené à Chriſtuſnac igaz ẽmeretibe, es az io marha mellet, mint az alnoc chaplár, es à hamis kalmár hituan borát, es marhaiat elő hozza, azonképpen enis à rutot à ſzépnec kőzibe ölgyetem, es à leuet nag fen adom az huſa nelkűl.

Touabba aztis beſzélled hog ſzent Pálnac imez mondáſat. Meg nem hamiſſetyuc, az Iſtennec igeiet, hanem az igaſságnac ki ielenteſéuel, aianlyuc magunkat minden embereknec lelki eſmeretinel, az Iſten előt: hamiſſan hoztam elő, es meltatlan nyomtattam à poſtillanac első leuelére: Es hog ez illyen ſzép czeger alat, bűdős es nyulo bort aruloc.

2. Cor. 4.

Mind ezec kedig, chac kezdeti à keſerűſegéknec, es chac elől iaro leueledbe, (mellyet à Chriſtus Ieſusban valo ſzenteknec, es hiu atyafiaknac irtal, es kőnyuednec eleibe tőttel) talalatnac. De midőn touáb még à dologba, es az én ellenem valo harſolodáshoz valoba hozza kezdeſz, iſzońuſag, oluaſni, minemű ektelen ſzidalmakcal illecz: Neha Iudaſnac, neha őrdőngőſnec, neha orunac, poroſzlonac, dilkoſnac, hazugnac, Chriſtus ellenſegénec, bolondnac, ſzemfenyueſztőnec, baiolónac, baluanyozónac, chuf-

Bornemiſzanac iſzonyu ſoc ſzitkai.

nac,

nac, Czigánnac, az igaz eghaz haborgatoiánac, rokánac, alnoknac, koſzos erdeműnec, angyali abrazatba öltözöt ördögnec, Chriſtus chuſolónac, karomlónac, feſzetönec, es ſocegyeb effele vtalatos neuekcel neuezuen engemet. Rövid beſzéddel, valami gonoſz eſzedbe iuthatot, abban ſemmit el nem hattal, hanem mindent reiám ſzórtal, es feiemhez vertel.

Bornemiſzta rem mertekletes erkölchű, es nem chendeſzelmeiű.

Igazat mondoc benne, hog noha tudomanyodat, es vallaſodat ſoha nem igazlottam, mind az által, mig ezt à te ſzép köuetedet nem oluaſtam vala, mertekletesb erkölchű, es chendeſzb elmeiű embernéc, aletottalac tegedet: de moſt veſzem eſzembe, hogy tauol vagyon te tűled, mind az mertekletes erkölch, mind à chendeſz élme. Es hog ſzent Dauidnac mondáſa ként, ollyan à torkod, mint à fel nyittatot bűdös koporſo, nyelueddel nem iol élſz, aſpis kigyónac mérge vagon aiakidban, rakua à te ſzád atokcal es mérges beſzéddel. Pſalm. 13.

Maganac hamis mentéſe.

Igen mented vgan magadat, erőſſen eskűſzöl es ſzabodol, hog ſem harag, ſem boſzuság, ſem iregség nem indettot, hanem à prædicatorságnac tiſzti keſzeretet tegedet reia, hog ollyan rutol bantal én velem, es azt hanyod hog Iſten akart te altalad engemet meg ſzóllettani: de azonközbe eghanáh helyen ki mutattya magat iraſod-

Irásra ualo Indulasának igaz oka.

ban à te fel indulasodnac más igaz oka. Midőn azon panaszolkodol, hogy soc esztendőtűl fogua reiad tőrtem, soc fő pűspőkőket es à feiedelmetistőbszőr szazszernel ellened fel indetottam. Hogy à kic itt Nagyszombatban à religio dolgában valami vietast kezdettenec vala, azoknac ellenec vyaskottam.

Mit bán en bennem Bornemisza. Ez. 13.

Ertem (baratom) mi failallya à te gyomrodat, Az maria beledet, hogy kő falul vetem magamat te ellend az Israelnec hazáert. Hogy az en vitezsegemnec lelki fegyuerit, mellyec az Isten
2. Cor. 10. hatalmaual erőszec, à nagy erősségec ellen ki vonszom, az emberi okoskodasokat, es minden fel tamadast, mely az Isten esmereti ellen fel tamad, rontom. Hogy nem futamom el à farkasoc előt, hanem Istennec segétségéuel szembe al loc veletec, nem hadlac titeket szabadon dihősködnőtőc az Istennec aklaba, es ebben è varasban à Christusnac iuhait ragadoznotoc, testoua hannotoc, ölnőtőc, es keduetec szerent veszténetec. Ez oka hogy engemet szidalmasz, atkosz, es minden rutalmas beszeddel illetcz. Banod hiszem, hog sem à te tarsaidnac nem engetetic ollyan nyiluan es szabadon hintenetec szombatban à konkolyt, à mint ti keuannátoc.

Honnét tezic meg hogy nem io uégre irt ellenem.

Mert ha tisztan chac azert tamadtal volna reiam, miuel hogy az én tanetasom kilőmbőzne

à te

à te velekedeſedtůl, es à te itileted ſzerent à Chriſtus tiſzteſsegénec ellene volna, ſokcal kilőmben chelekedtel volna en velem: es ha ſzinten ſzolletaſt auagy feddéſt erdemlettem volnais, nem mindgyaraſt vgy ſzidogattal volna, mint ellenſegeket ſzoktac ſzidogatni à beketelen emberec, hanem azt miuelted volna à mire ſzent Pal taneta à Teſsalonicabelieket monduan. Ha valaki nem enged à mi beſzedůnknec, ielenchétec meg azt leueleteknec altala, es ſemmi kőzőtőe ne legyen aual, hogy meg pirullyon: de maga vgy ne tarchatoc mint ellenſéget, hanem inchétec mint atyafiat. Megint à Galatabelieket imigyen iruán nekiec. Atyamfiai még ha foglalatos leendis valamely ember valami vetekbe, ti kic lelkiec vattoc, oktaſsatoc az ollyan embert ſzeledſégnec lelkéuel, meg gondoluan tennen magadat, hogy teis keſertetben ne eſsel.

z. Tehſ: 2. Kereſztyent meg feddeſnec módgya.

Gal: 6.

Hallod hiſzem hogy ſzent Pál, ki teneked minduntalan aiakid kőzőt es pennadon forog, (adnaia Iſten hogy bator ſziuedbenis forgana, mert vgy ſzebben tudnal velem ſzollani) azt à ki nem enged az Apoſtoli beſzédnec es tanetaſnac (à mint felőlem beſzelled, hogy en ſem éngednéc) nem akaria hogy vgy tarchac az hiuec, mint ellenſéget, hanem hogy inchec mint atyafiat. Es hogy à vetkes embert à lelkiec ſze-

Szent Pálnac tanetáſa.

Gal: 5. ledſégnec lelkéuel oktaſzac. ſőt maſut à teſtnec chelekedeti kőzze ſzamlallya à haragtar táſt, verſengéſt, iregységet, es patuarkodaſt; A ſzitkozodo embert peniglen oly igen vtállya, hogy chac eggyűt ſem akaria hogy egyenec vélle az hiuec. Aztis beſzelli eggyűt, hogy az vr ſzolgaianac nem kel vyaſkodónac lenni, hanem engedelmeſnec mindenekhez, ki tudgyon tanetani, bekeſeggel el tűruen à gonoſzokat. Ki ſzeléd-ſéggel tanécha azokat, à kic ellenkednec az igaſſaggal. Az Epheſusbelieket kedig erőſſen keri, hogy minden mérges beſzed, minden geriedés, harag, kialtas, es atkozódas, ki vetteſzéc kőzzűlőc.

A Szitkozódo ember nem erdemli az hiueknec tarſaſágat.

1. Cor: 5.

2. Tim: 2.

Eph: 4.

Bornemiſza kiſömben bánicén uelem, hogyſem mint az Apoſtoli taneſtaſnac modgya, keuanyá.

Annakokaert ha à ſzent páltul prædicaltatot tudomannac hirdetőie, ha az vr ſzolgáia, ha nem teſti, ſőt inkab lelki ember vagy, mit haragſzol? mit verſengeſz? mit ſzitkozodol? mit vyaſkodol illyen rutéto beſzedekcel? Ha à mint mondod az Iſten ſzollét engemet te àltalad, miert nem inteſz, miert nem tanetaſz, miert nem feddeſz kereſztyeni ſzeledſéggel.

Szép maga mertekléſe.

De még ezis keuéſnec teczic teneked, mert azt irod, hogy ha meg nem mertekletted volna magadat, kemenyben kellet volna ſzollanod à ſzent Prophétaknac es Apoſtoloknac peldáiat kőuetuén, kic rut gyalazatos neuekcel neueztec

à Chriſtus-

à Chriſtusnac ellenſégit. Es hogy vgy legyen iraſra igazétaſz monduán. Oluaſd meg 56. 1. Pet: 2. *Phil:*3. Holot azon kérec minden iambor kereſztyen oluaſot,hogy nem én erettem,hanem az igaſsaghoz valo ſzerelemből, vegye iól eſzébe, mely igazan ſzoktad te à ſzent irásnac helyeit citalni es előhozni, ki engemet aual pirongacz, hogy à ſzent Pálnac mondáſat hamiſſan hoztam volna elő.

Bornemiſza, mely igazán bozza elő à ſzent iráſnac helyeit.

Az elſő hely, mellyet elő hoſz, azt irod hogy 56. reſzében vagyon. De nem tudod meg mutatni kichoda iraſanac. En hiſzem Bochatiuſnal akartad mondani de natura deorum. Auagy Ouidiuſnal de arte amandi. Mert à mint az ördögy keſértő prædicatioidbol meg teczic, ezeket gyákorta es ſzorgalmatoſsággal ſzoktad oluaſni. A maſodikat *1. Pet:* 2. iegyzed hogy meg kel kereſni. Aztis ki oluaſtad onnat,mert én ott nem találom. De azt meg találom hogy à kereſztyennec nem kel ſem irigynec,ſem ragalmazonac lenny. Az harmadikat *Phil:* 3. ielented lenni. Am bátor ott legyen ha vagyon, maga bizony nem hogy rutabbakcal, es gálazatosbakcal,de ollyan rut es gyalazatos neuekcel ſem neuezi ſzent Pál az aránt à mi vrunc elleségit, à mint te neueſz engemet,noha még reiam nem raktad, ſoha ſem rakhatod hogy Iſtennec ellenſége volnéc. Es

Nem tudgya he'yet adni annac à mit mond.

Azt fogtá ſz: Peterre, á mi nálla ninchen.

A 5 minden,

minden, valaki figyelmeteſsen meg oluaſsa, à minemů valaſzt ingyen maid teneked teſzec à te iraſodra, meg eſmeri hogy nem az vagyoc.

Az egyhazi feiedelmeket gyalázza.

Imezen vagyon leg nagyob chodam, hogy en reiam haraguttal meg, en ellenem es az én Poſtillam ellen vőttel bait, es nem elegſzel aual hogy engemet gyalaſz, es tellyeſseggel főldhőz verſz, hanem egyebeketis mindeneket, valakic en velem egy ertelembe vannac rutetaſz. Az egyhazi feiedelmeket kiualtkeppen, kiket ha még gonoſzoc volnanakis, tiſztelned es bőchůlnőd kellene az Iſtennec rendeleseért, kitůl vagyon minden hatalmaſság.

1. Pet: 2.

Rom: 13.

Igy emlekezel meg à tennen beſzededrůl, holot eggyůt azt mondod, hogy mind engemet ſ-mind à papi feiedelmeket mindenkoron tiſzteltel ſzemelyůnkbe. Kellő tiſztelet, ez egeſz vilag előt reianc kialtani minden fertelmes ondokſagot, ollyatis à kit ſoha hozzanc nem lattal, es ertettel. Igy iut eſzedbe azis, à mire egyebeket inteſz az őrdőgi keſertetekrůl valo prædicatiőkban monduan. Hát ne neues te ſenkit, hanem vide manticam à tergo.

Bornemiſza tiſztelete.

Fol: 911.

Ha ſzitokcal kellene egymás ellen tuſakodnunc, bator az előt ne tudtunc volnais, immar eleget tanulhatnánc à te kőnyuedből ſzitkozódni, es viſza mérhetnőiőc ñeked à te ſoc atkaidat.

Nem ſzidőm én ůtet.

Talal-

Talalnánc talám mies valamit te benned, ſzantalant peniglen à te partodon valo nemely vraimban, kirûl volna mit mondanunc. De tauol legyen az mi tûlûnc.

Vgy teczic mintha tártottál tûlem, hogy erdemed ſzerent fogoc teneked valaſzt tenni, es azert inteſz, hogy meg emlekezzem az vr Ieſusrul, kit mikor à Papi tanáchnac elôtte arczul chapánac monda. Ha gonoſzt ſzoltam bizonéch meg hogy gonoſz legyen, ha kedig iót ſzóltam, miert vtcz engemet? Meg fogadom ſzodat, es noha te el feletkeztel volt arrul, à mire engemet emlekeztecz, midôn nem egyſzer hanem ſzantalanſzer verſz arczul à te nyelueddel auagy pennaddal, es mondod ugyan hogy gonoſzt ſzoltam auagy irtam à Poſtillaba, de meg nem bizonyetod, Mind az által en tegedet nem verlec ſem rutollac, hanem meg bizonyétom, hogy kilômben vagyon az à dolog, à melyrûl en ellenem irſz, annal, à mint irod.

Tartot tûlem, hogy viſzaadom à ſzitkot.

Ioh: 18.

Szidgy te minket à mint ſzinte akarod, gondoly tôbbet még annal hozzánc, à mit az elôt gondoltál volt, mondgy mindent nem chac ollyat à kit tudcz, hanem (ſzokaſod ſzerent) ollyatis, à mit ſem te nem tudhacz felôllûnc, ſem à mi lelki eſmeretûnc nem vadol mi bennûnc, de engemet reia nem véſz vgyan, akar mint

Bornemiſzai nac ſzokaſa à ſzitkozodás.

mint ingerlyis, hogy azon mertekcel mériec neked viſza à mellyel te mérſz minekünc. Sőt oly ſzeledséggel akaroc meg felelnem, à mint igaz kereſztyen, es alazatos eghazi emberhez illic.

Tridentomi Conciliom ellen ualo ragalmazása.

Bele akadcz eggyűt à Tridentomi Conciliombanis, es annac vegezéſit alnac decretomoknac, es Aegyptomi ſötetségnec neuezed, maga, én azt hiſzem, hogy ſoha ſzemeddel ſem lattad, nem hogy oluaſtad volna. Mertha valamikor chac kezedbe vetted volnais, tudnad hogy nem 1566. eſztendőbe, à mint irod, hanem 1563. Karachon hauanac negyedic napian vegeſztetet el à Conciliom. Ig ſzoktal te vakmerő iteletet tenni arrulis, à mit ingyen ſem tudcz mi legén.

Vakmerő itelet.

Kemniciuſt, mert dicheri.

Kemnicius Martont igen diczered erette hogy à Conciliom vegezeſi ellen irt. De maga abban à mirűl te kőzőtted es en kőzőttem à vetekedes vagyon, tauol iarſz vallaſatul, miképpen à hol helye leſzen nyiluan meg mutatom. Kiből meg teczic, hogy chac az Romai egyhazzal valo ellenkedéſt kedueled ű benne. Es hogy nem az igaſsagot kereſed azoknac iraſokban à kiknec könyuőket oluaſod, hanem chac azt, hogy tudgy valamit irni, es ſzóllani mi ellenünc, es módot talaly benne mikeppen minket ſzidogathaſs.

Mit keres egyebeknec könyuőkbe.

Irt vg

Irt vǵ vagyon Kemnicius à Conciliom ellen, de valaſza vagyon nem chac Andradiuſtul, hanem Lindanuſtulis, es tőb eǵnehany tudos iambor fő emberektűl. Kiknec iraſokat à ki oluaſſa, tegyen iteletet felőle, ha méltan hanyod azt, hogy győződelmet vőt volna à te Martonod, es meg nyerte volna à palyat az Romai atyác ellen.

De hogy ſoc ſzóual ne tarchalac tegedet, veget vetec à te ſzitkozodaſidrul valo panaſzolkodaſnac, arra haǵuan à bozzu allaſt, à ki igazan itel, kőzelben iaruloc à dologhoz, à mely előttem vagyon. 1. Pet: 2.

Sommaia ez à te kőnyuednec à mint à Titulus mutattya, hogy meg akarod ielenteni, mint teczic teneked az èn poſtillam. Es iollehet mind az egéſz poſtillat (velem egyetembe) ſzidalmazod es gyalazod, de kiualtképpen à Septuageſima Vaſarnapi prædicatiomat valaſztottad ki à tőbbi kőzzűl, hoǵ abban mutasd meg, mit kellyen minden kereſztyen embernec az én kőnyuem felől tartani. Főképpen kedig azòn igyekezel, hogy à io chelekedeteknec erdeme felöl valo tudománt, melyrűl abban à prædicatioban emlekezet vagyon, tellyeſséggel fel fordechad, es őrdőgi tudomannac bizonéchad lenni. Peter kőnyuenec ſommaia. Fő igyekezete.

De ehez egyeb dolgokatis őlgyeteſz, es hol imide, sokat ölgyet egybe.

imide, ſ-hol amoda, (à houa keuanságid vonſz-nac) ki teruęn az elődbe vőt vtrul, eg ollyan ſza-baſu, ſoc feléből egbe ſzedegetet, es egybe zauart kőńuet keſzéteſz, mint az Simulus Moretoma Virgiliuſnál, es mint amaz ſoc allatoknac tagiai-bol egbe ragattatot kép, melyrűl Horatius ir, de arte poetica.

Mint felelec meg Bornemiſza Peternec.

Ezekre en imigyen felelec meg teneked. Leg előſzőr, hog poſtillámat ragalmazod, es azt irod hog annal tőb io ſemmi benne ninchen, à mit à te Euangelicus atyadfiainac iraſokbol ſze-degettem az igeknec feitegetesére, aual eg mák-ſzemnit ſem gondoloc. Mert te vgyan nem te-hecz igaz itiletet az en iraſom felől, miuel hogy az iregség, es gyűlölség annéra meg vaketot te-gedet, hog ingyen chac azt ſem erted mi legyen à mit én iroc (miképpen egnehań helyen maid meg teczic à te kőńuedből) nem hogy meg itil-hetnéd ioé az, auag ſemmire kellő.

Nem tehet igaz iteletet Peter az en kőnyuemrűl.

Nem keuanõ tűle à dicheretet.

Nemis keuanom bator meg hidgyed, hog dicheried az en kőńuemet. Sőt iob neuen ve-ſzem tűled hog alázod. Oka ez, mert ha tene-ked teczenéc, azoknac tudom nem teczhetné-iec, à kic igaz iteletet tehetnec, es ſzoktanac tenni, az iróknac iráſoc felől. Elég ennekem hogy à kiknec irtam, es à kikért munkalottam, keduelic az en munkámat.

Ama-

Amazokat kedig, kiket te Euangelicusoknac neuesz, mi végre szoktam legyec neha kezembe vennem, à postilla elsö reszénec, elötte iaro beszedembe elegge meg ielentettem: mostan azert nem szükség többet arrul szóllanom. De ebben vgyan semmit ne ketelkedgyel, hoǵ nyiluán soha az Euangeliomnac igaz ertelménec meg talalasáert affeleknec eǵgyiket sem oluasom. Mert arra valokat iobbakat talaloc, mind regieket s-mind mostaniakat à mieinc közöt.

Euangelicusoknac irasokat, mi uegre oluasom.

Touabbà, à mi à te szantalan soc szitkaidat illeti, azokat harom felé valasztom: mert neha ennen magamat, neha à tellyes eǵhazi rendet s-neha az en tanetásomat szidogatod. Az en szemelyem ellen valo szidalmokra chac ez é valasz. Hoǵ kerem az Istent, bochassa meg teneked, mert nem tudod szegeń mit miuelsz. A közönséges eǵhazi feiedelmeknec es szemelyeknec képekben, meg felel teneked szent Pal, monduán. Ki vaǵ te, ki meg itéled à más szolgaiat? Az ü vranac áll auagy esic. Söt még áll, mert hatalmas az Isten azt tenni hoǵ allyon. Aual hogy mást itelsz, te magadat karhoztatod, mert vǵan azonokat chelekeded, mellyeket itelsz.

Bornemiszanac harom féle szitkai.

En magam felöl, ualasz tétel.

Az egyhazi rend kepében ualo felelet.

Rom: 14.

Rom. 2.

Azt mondod à többi közöt, hoǵ sohol anni parázna, tragar szó beszed, ektelen ondoc szitoc ninchen, mint nemely pispököc, es Captalanság

sàg kőzt. Itellye az Iſten, es itellyec azoc mégh, à kic à te őrdőgi keſertetrűl irot kőnüedet oluaſsàc, hallottanaké valaha, vagý à Piſpőkőktűl, vagý à Captalanokban, vagy akar holot az egeſz vilagon, anni es ollyan ſzőrnyűſéges, es ondoksàgos rutſagokat, mint à kiket te ott egbe gyűitőttel, nagý győnyőrűſéggel elő ſzamlaltàl, es ſzemérem nelkűl, ingyen nem valami kerűlő beſzeddel, hanem tulaidon neueken, ſoc ſzűzeknec, artatlan gyermekeknec iſiaknac es egyeb rendbeli tiſzteſséges iambor ſzemelyeknec botrankozaſokra moſolyogua ki feitegettel.

Bornemiſzánac ondoc beſzédi.

No ennekis beket hagyoc, mert vgý eſmerem termeſzetedet, hogý vgyan nem tehecz egébet benne, hanem mondanod kel valamit mi ellenűnc, vagý tudcz ollyat mondani à mi bizony volna, vagý nem. Iaryel azert io atyamfia dolgodba, es mint Semei Dauidot, ſzidgad az Iſtennec ſzolgait, leſzen méghy oly idő, hogý meg tekenti az vr à mi gyalazatunkat, es iot ád nekűnc à te moſtani ſzitkaidért.

Termeſzete.

2. Reg. 16.

De à hol tanetaſomat karhoztatod, azt el nem halgathatom, mert à ſzent Peternec intéſe ſzerent, mindenkoron keſznec kel lennem megh felelni, à ki okát kerdi à remenségnec mélyen bennem vagón. Es tudom hogý kőteles vagyoc nem chac azokat inteni az iduőſséges tanetáſnac alta-

Tudomanyő ellen à mit mondarra deréc udlaſztte ſzec.

1. Pet. 3.

altala, à kic engemet ôrômeſt halgatnac, hanem azokcalis ſzembe allani à kic ellent tartnac, es afféléknec be dugni ſzaiokat. Annac okaert meg mutatom es meg bizonyetom Iſtennec ſegetſégéuel, hogy iol, es igaz ertelemre magyaraztam eń, à Septuageſima vaſarnapi Euangeliomot, es hogy te óc nelkûl ſ-meltatlanul ſzidalmazod az en magyarazâſomat.

Sommáia en-nec ez én kô nyuemnec.

Touabba meg adom ertened, hogy à kereſztyeni tudomannac, à minemû egyeb reſzeibenis teuelygônec mondaſz engemet, nem en vagyoc, hanem te vagy teuelygô.

Azon kérec peniglen es arra intec minden kereſztyént valaki ez en iraſomat oluaſsa, hogy ſigyelmetes oluasóia legyen annac à mit iroc: es midôn ideie leſzen, tegyen igaz lelki eſmeret ſzerent valo *iteletet* az en feleletemrûl. Ne nézzen ſe engemet ſe tegeted, hanem chac az igazat kereſse mi nallunc. Es à hol azt talâllya oda haiollyon. Nemis oc nelkûl miuelem ezt, mert ſokan talaltatnac è moſtani idôben, kic valamely kônyunec az eleit meg tekentuęn, mihelyen azt lattyac raita, hogy valakitûl mi felenktûl iratot, ottan toruént teſznec reia, es minec elôtte meg oluaſnâiac, immâr meg itélic, es karhoztatyâc, kibôl imes kôuetkezic, hogy effele idô nap elôt tetetet itelettel iaruluân oſzton oluaſaſâhoz, ſoha

Intés, mint kel oluaſni ê kônyuet.

Azokrul, à kic nem iól oluaſsác à mi iraſunkat.

oly iót, es oly Iſten ſzerent valo dolgot benne nẽ talalhatnac, mely ũ nekic tetheſſec. Mert az iteletnec igyenesſéget regen meg horgaſetotta ũbennec, à mi ellenũnc valo gyũlõlség.

Vegye iol eſzebe ezt az oluaſo.

A ki kezébe veſzi, oluaſſa meg elõſzer, es à mit en felelec teneked, veſſe melleie à te ellenzeſednec. Figyelmezzen reia, mellyikũnc miuel bizonyét, mint, es mely hiuẽn hozza elõ à ſzent iraſnac helyeit, mint magyarazza, es honnét véſzi az ũ magyarazattyat. Annac fõlõtte à hol vg teczenéc, hog az az Iſten igeiẽnec eggyic helye elſenkednéc à maſikcal, mint engeſzteli es bekelteti azokat egybe. Es vg tegyen oſztoñ tõruẽnt mi kõſztũnc. Ezeket à ki meg miueli, remellem hog annac nem fog viſza teczeni az en iraſom.

A SEPTVAGESIMA VASARNAPI EVANGELIVM.

Miuel hogy à Septuageſima Vaſarnapi Euangeliomrul uagyon fõkeppen mi kõſztũnc à tuſakodas, igerũl igere ide irom azt, hogy az oluaſoknac ſzemec elõt legyen, es laſsác mellyikũnc talallya kõzelb es iobban à fel tetetet czelt.

Az

Az Euangeliomot ſzent Mate irta meg XX. reſzében.

AZ időben, monda Jeſus az ű tanetuanyinac illyen pelda beſzedet. Haſonlatos mennyeknec orſzága az cheledes emberhez, mely ki mene io reguel munkaſokat fogadni az ű ſzőleiebe. Mikoron peniglen meg ſzegődőt uolna az ű munkaſiual egy napi penzbe, el kűlde űket azű ſzőleiebe. Es ki menuen harom ora taian, latá egyebeketis aluán heuolkodua az piaczon, es monda nekiec. Mennyetec el ties az en ſzőlőmbe, es á mi melto leſzen meg adō tinektec. Azoc peniglē el menenec. Megint ki mene hat, es kilencz ora tdián, es azonkeppen chelekedec. Tizen egy oratdiánis ki mene, es latá nemellyeket aluan, es monda nekiec. Mit allatoc itt napotnapeſtig biuolkoduán? mondánac neki. Mert ſenki minket meg nem fogadot. Monda nekiec: Mennyetec el ties az en ſzőlőmbe. Mikoron peniglen eſtue lőt uolna, monda á ſzőlőnec ura az ű Vinczelerenec: Hid elő az munkaſokat, es ad meg nekic az ű bereket, el kezduen az leg utolſoktul az leg elſőkig. Mikoron azert elő iőttenec uolna, á kic tizen egy ora tdian mentenec uala á ſzőlőbe, uőuenec egy egy penzt. Elő iőuen annak utánna az elſőkis, alettyac uala, hogy ūc tőbbet ueendőc uolnánac, de maga ūkis chac egy egy penzt ueuenec. Es el ueuen morgodnac uala

az cheledes ember ellen monduán: Ez Vtolſoc chac egy oraig miueltenec, mégis egyenlőkce tetted ùket hozzánc, kic uiſeltùc az egeſz napnac terhet, es heuet. De amaz feleluen egynec kőzzùlőc monda. Baratom nem teſzec teneked hamiſſat: nemde egy penzbe ſzegőttele meg en uelem? Ved fel azt á mi tied, es mennyel, mert annit akaroc ez utolſonakis adni mint teneked. Auagy nem ſzabade nekem azt miuelnem à mit akaroc? Auagy talam az te ſzemed álnoc, mert en io uagyoc? Ezenkeppen leſznec az utolſoc elſőc, es az elſőc utolſoc: mert ſokac az hiuataloſoc, de keueſec az ualâſztottac.

A Septuageſimânac neuezetirůl.

Bornemiſza Peternec tellyes igyekezeti.

TEllyes igyekezeted az teneked, à mint à te kőnyuednec chac eleies meg mutattya, hogy az én poſtillamat velem egyetembe mindenekcel meg vtaltasd, monduán hogy chac az egy Septuageſima Vaſarnapi Euangeliombolis meg teczic, mely nagy ſůrů homallyal akartam volna be vonni ſzemeket az oluaſóknac. Nem kellemetes nálad à mint en magyarazom azt az Euangeliomot. Egebůtis ſoc helyen nem ſzereted az en vallaſomat. Teuelygeſnec neuezed azt, à mit en igaſságnac hiuoc.

Leg

Leg elŏszŏr peniglen, miuel hogy à prædicatiónac kezdetiben, az egigyűekért, rŏuideden okàt adtam miert hijuc Septuageſimànac, az az, hetuenedíknec, (es nem hetuennec à mint te irod) azt à Vaſarnapot, mely à Vizkereſzt nap vtan valo vaſarnapokat kŏueti: A hol azt irtam, hogy attul fogua à het egymás vtan kŏuetkezŏ vaſarnapokon, ez vilagnac hét ideierűl emlekezic az anyaſzentegyhàz, hogy meg erchűc miképpen az atya Iſten minden idŏkben hitta az embereket à Chriſtusban valo hitre, es az ű ſzent igeiénec altala, gyűitŏt maganac anyaſzentegyhàzat: ſ-uoltanakis mindenkoron valakic ez fŏldŏn à kic eſmertéc, es dichertéc az egy ŏrŏc igaz Iſtent, noha gyakorta az emberi nemzet igen el merűlt à baluany imadásban. Bele allaſz az en beſzedembe, es azt vitatod hogy arrul akaroc ſzollanom, miert rendeltetet az Euangeliom az idŏkhŏz képeſt, maga én ingyen emlekezetet ſem tŏttem az Euangeliomnac rendeltetesérűl.

Hét idŏrűl ualo emlekezet.

Laſsác az oluaſoc, hogy ſóc dolgot hamiſſan fog reám Bornemiſzá.

Touabba azt beſzelgeted, mintha én azt irtam volna, hogy azert hiuattatnec Septuageſimánac az à Vaſarnap, miuel hogy mint à Sidoc nagy ohaitua vártac az hetuenedic eſztendŏt, kire Iſten igerte volt hogy ŭket meg ſzabadetanàia à Babilloniabeli fogságbol, igy mies az nap

meg alazuán magunkat, es fekete miſe kõntõsbe õltözuen variuc az hetedic vaſarnapot à Letaret, es akcor õrülnenc. Ez (vg mondaſz) ertelme Telegdinec à Septuageſimárul. De ezt ſem talalod az en kõnyuembe. Hanem ott igy vagyon irua.

A septuageſima neuenec oka.

Adámtul fogua mind vilag vegezetiglen, ſzinten ollyan az anyaſzentegházнac allapattya, à minemũ volt Babilloniában, az hetuen eſztendei fogságban az Iſrael fiainac allapattyoc Rabság, ſiralom, keſerũség. Nehezen vártác à Sidoc az hetuen eſztendõnec be teléſet, tuduán hogy akcor kellet az ũ ſzabadulaſoknac lenni. De bizony chac alég vária az anyaſzentegházis az ítelet napiat, ertuen hogy minden nyomoruságinktul valo meg ſzabadulàſunc akcoron fog lenni. Annac okaért à minemũ haſonlatoſsága vagyon az anyaſzenteghaznac ez vilag ſzerent valo nyomoruſaganac az Babilloniabeli hetuen eſztendei fogsaghoz, azert hiuattatic ez mai vaſarnap Septuageſimánac, az az, hetuenediknec, noha chac hetedic az vtolſohoz, az az, à Letare vaſarnaphoz.

Vg teczic nem en ſzóm az, hogy hetedic vaſarnapot varnanc, hanem az ítelet napiat, mikor elõ iũ az idõ, melyrũl Letare vaſarnapon kõzõnséges emlekezetet teſzũnc. Mondom az anyaſzent-

ſzenteǵháznac minden nyomoruſagitul meg menekedesénec ideie, az itelet napia.

Aztis reanc fogtad, hoǵ chac hét vaſarnapra rendeltůc az iteletnec varáſat. Kit ſoha mi tůllůnc nem hallottál, ſem iraſunkba nem oluaſtal. Mert ertyůc hoǵ mindenkoron vigyázni kel, miuel hoǵ nem tudgyuc, midőn fog el iůni à mi vrunc, eſtueę, auaǵ eifelikor, auaǵ tikſzokor, auaǵ reguel. Ha én valamit ollyat mondanec à te iraſodba lenni, à mi ott ninch, azt hiſzem bizoń hogy valtig igen meg hazuttolnal, es minden veſzelt tennel raitam erette. De en tegedet nem hazuttollac, meg elegſzem aual, hogy erchéc az oluaſóc, hogy nem hiuen ſzamlalod elő az en beſzédemet, es chac azon iarſz, hogy ha nem męltan, meltatlanis ragalmazhaſs engemet, aztis reiam foguan, à mibe hiremis ninchen.

Az iteletet mindenkor keluárni.

Mar: 13.

Feddődől azonnis, hoǵ meg ſzomorétóm az hiueket monduan. Ha be akarſz az őrőc eletre menni, tarch meg à parancholatokat. Mintha én mondanam azt, nem à Chriſtus. Mintha ſzomoréto beſzed volna, azokat à kic iduőzůlni akarnac azon igekcel inteni à parancholatoknac meg tartaſara: mellyekcel à mi vrunc intette. Es ha az volnais, mintha az Euangeliomi tőrueń alat gonoſz volna meg ſzomorétani es banatra indetani az embereket. Holot ſz: Pal, ohait es fo-

Szomoretáſrul.

Mat: 19.

Szomorétani az embereket nem gonoſz.

Rom: 8.

haſzkodic, vgan azon bodogságnac keuanságamiat mellyet mies ohaitua várunc. Holot az
1. Cor: 5. Chorintusbelieket nem chac meg keſeréte es ſzo-
2. Cor: 7. moreta leuele által, hanem örülís raita hogy meg
Mat: 5. ſzomoretotta volna ûket. Holot Chriſtuſis az
Euangeliomba, bodogoknac mondgya azokat à
Luc. 6. kic ſirnac, es à ſiras vtan uigaſztalaſt iger nekic. Víſzontag iait kialt azoknac, à kic meuetnec es aual fenyegeti ûket, hogy ſirni fognac.

De nem akarod engedni, hogy io legyen
Tôruenyes, es kôtelezô, ſiro es ôruendôzô napokrul. tôruenyes es kôtelezô, ſiro es ôruendôzô napokat
Leuit: 23. rendelni. Maga én találoc à ſzent iráſban, mind keſergo ſ- mind vigado bizonyos napokat. Ennec okaert, ha mies à Septuagesimánac ideien, valami ſzomoruságra fogiuc magunkat, nem iráſ ellen chelekedûnc, nemis ludás modra miuellyûc azt, mert nem esûnc ketségbe, hanem remellyûc es váriuc hogy minden kônyhullatáſtel tôrôl Iſten iôuendôre à mi ſzemeinkrûl. Kit meg mutatunc az Letare vaſarnapon valo ôruendezesûnkelis.

Elôb mégy el kezdetet beſzededben, es azt
A faſsangrul mit mond Peter. mondod, hogy az ítelet napiánac varasára rendeltetet hêt vaſarnapokatis meg czafoltuc, mert ez hetekben ſzabtunc faſsangot, es vakmerôkeppen azt vallod, hogy à mi eleinktûl ſzarmazot volna à faſsang. Meueted aztis hogy à ſzent-

egyházba

gyházba gyaz kőntőſt víſelűnc, de mihelt onnét ki iőuűnc, faſsángot űzűnc, lakunc, torkoskodunc.

A faſsangot nem mi ſzerzettűc.

Kerlec io atyamfia Bornemiſza Peter, miert kőltőd azt hogy mi ſzerzettűc à faſsángot, ha tudod, hogy még Chriſtuſnac ſzűletéſe előtt is vőlt, es nem à mi eleinc, hanem à poganoc voltanac kezdői ennec è rutſagnac? Nem aletlac oly tudatlannac lenni tegedet, hogy nem tudnád mi volt regenten à Bachanalia. Annac maradekia é faſsangnac ektelenſége. Melyet mindenkor karhoztattunc, ſ-moſtanis karhoztattyuc, de mit tehetűnc róla, ha à ſzó fogadatlan kőſseg nem enged à mi intesűnknec? Ez vilagi feiedelmec es birác, kiknec bot vagyon kezekbe el hagyathatnáiac, ha ſziuec ſzerent igyekeznénec raita.

Bachanalia.

A faſsangot karhoztattyuc.

Hogy peniglen aual pirongacz minket, hogy mies faſsang modra elűnc es dobzódunc, ha azt vgy miuelnőiőc, hogy à mit miuelnénc, azt mentenőiőkis, czafolas volna, mert vgy à ſzomorkodaſt egyfelől dichernőiőc, ſ-mas felől ſzidalmaznoioc. De ha ki miueli kőzzűlűnc, nem dicheriűc, ſőt tudgyuc es vallyuc hogy nem iol miueli, es aual meg nem czafollyuc à mi eleinknec io rendeléſet. Mert ha ottan à tanetáſnac czafoláſa volna az, midőn valamely tanéto ellen iárna eletéuel az ű tanetaſánac, tahat ſzent Pális

Faſsang modra ualo eletről.

A czafoláſról.

meg czafolta volna az ũ io tanetáſat, vg̃ mint ki
Rom: 7. imeſzt iria maga felől. Nem à iot chelekeſzem à mellyet akaroc, hanem à mely gonoſzt nem akaroc azt chelekedem. Megint: Gyönörködöm az Iſtennec törvenyeben, à belsö ember ſzerent, de más törvént latoc az en tagaimba, mely ellenkedic az en elmemnec törvenyével, es mely foglyul ád engemet, à bünnec törvenyének, à mely az en tagaimba vagyon.

Szomoruſágra intö ſzer tartáſnac io nolta.

Sőt chac azertis io volna à mi ſzomoruságra intö ſzertartáſunc, hog̃ annac altalais intetnénec à faſſangoſoc à faſſangolāſnac el hagyaſara. Nem mentem magunkat nemis tagadom, hogy elég gonoſság vagyon közöttünc, nem chac faſſangba hanem egyeb idökbenis. De vallyon miuel iobbac à te veled eg̃ tudomaniba valoc? A mi nem io, ſem it, ſem ott nem io. De à gonoſzert nem mélto à iot meg vtalni. Tudde mit teg̃ünc? ler hadgyuc el mind mi ſ-mind ti à faſſangot, es faſſangi eletet, es maradgyon helyen á Septuageſima.

Böitönkrül mit ir Peter.

Böytönkbeis bele akacz, es ig̃ irſz felöle. Azonkeppen tekench meg böitöket. Böite az? midön Chukat, potykat, vizat, Tokot, keczeget ieles fũ ſzerzamokcal, tiſz huſz keppen, ratua ſütue, fö borokcal torkig eſznec iſznac? Talam kohnya meſter voltal valamely iol lako prælatus vd

uara-

uaraba, azert tudod illyen igen elő ſzamlalni, mit ſzoktunc bőit napon főſzni. De még tőbbetis kellet volna mondanod. Keſzőlczet tormaual: Chikot kapoſzta leuel, habarniczat, rakot, karaſzt, keſzeget, piſztrangot, lepeńhalat, kophalat, kőuihalat, olaios leuet, répat, borſőt lenchet, es egyebetis mindent à mi eſzedbe iuthatot volna. Mert neha effeletis fozűnc, mikor, es à hol ſzerét tehetyűc.

Azt kerded ha ezé à bőit? Nem ez: Hat michodà? Meg mondottam à bőit elő vaſarnapi prædicatioban, meg talalod ott ha kel. Holot à többi kőzőt imeztis irtam. Io es igaz kereſztyéni bőit mikoron az ember Iſtenért őrőmeſt tartoztattya es ſzenuedteti magát teſti eleségtűl, es egyetembe minden féle dologtul, ki à teſtet győnőrkőtteti, hogy meg enyhetteſséc à teſt, es à leleknec birtoka ala vetteſſec. Meg erched azért hogy à io bőitőles, nem chac à főlőtteb valo, auagy meg tiltatot eleségnec el tauoztatasába vagyon, hanem minden győnőrűségnec es à bűnnec hatra vetesébe, ſ-az teſtnec ſanyargatasába. *Michodà à bőit.*

Azert int minket az anaſzenteghàz, è mai Iſteni dicheretbe, hogy mikor bőitőlűnc nem chac etellel, es itallal ellyűnc mertekletesben hogy ſem mint egyebkor, hanem beſzedűnkel, alommal, trefaual: El tauoztaſſunc minden gonoſſa- *Anyaſzentegyházznac bőiti intéſe.*

noſságot, es ſemmi helt ne adgyunc az alnac ördögnec kegyetlenſegénec. Szüntelen imadkozzunc, kialchunc az vr Iſtenre, ſiraſſuc bünéinket, engeſztellyüc az itelő bironac boſzu allo haragiat.

Nem mi bőitünc az, à kit te mi bőitünknec neueſz, hanem az à mi bőitünc à kirül ott ſzollottam. Ha mikor akar bőit nap, ſ-akar egyeb napon iol lakunc, nem bőitőlünc akcor. Lam à te prædicator tarſaid kòzőttis talaltál reſzegeſt, mellyet az ördögi keſertetrül irot könüedbe megis neueztel. Azt mondgyame tahàt, hogy az à ti bőitőtőc? Nem mondom, mert nem hiſzem hogy még azis à kit reſzegeſnec mondaſz, à reſzegséget bőitnec neuezze. Hanem ha ü maga reſzegeſis, midőn à bőitrül prædicál, valamit egyebet neuez bőitnec, nem à reſzegséget.

Reſzéges prædicator tarſa Bornem iſzánac. Fol: 910.

Holot peniglen igen firtacz engemet, hogy meg mutaſſam hol tanetot Chriſtus vrunc, vagy az apoſtoloc, az ô törueny vtán, az vy teſtamentomban, az oltaron valo aldozo misére: hol parancholtatot à papi öltözet. Erre vgy felelec teneked, à mint Menalcas felele Virgiliuſnal Damœtáſnac, az az, Miuel hogy chac verſengeſz, es chac kerdezkedel, énis à te kerdeſedet más kerdeſſel verem hátra.

Miſérül, papi öltözetrül.

Ecloga 3. in fine.

Bizo-

Bizonéch meg teis ennekem, hogy semmit egyebet be nem kel vennünc, hanem chac azt, à mirűl, nyiluan valo irot parancholattyàt talallyuc à mi vrunknac, uagy az apoſtoloknac. Mert én vgy talalom à ſzent irasban, à közönséges Concilio-mokban, es à régi doctoroknál, hogy ſoc dologra nem iràs altal, hanem élő beſzeddel valo tanittàſsal oktatta, es vezerlette az anyaſzentegyházat à ſzent lélec. Mellyeket mind az altal, nem vgy mint emberektűl, hanem mint az ISTENTŰL ſzarmazot tudomannac egy réſzet, vgy kel vennünc es tartanunc. *Ioa: 16. Acto: 15. 16. z. Teſſa: z. 3. 1. Corint: 11. Concil: Nicænum ſecundum, actione 6. & 7. & 8. Synodus generalis Conſtantinopo: can: 1. Dioniſ: Areopag: lib: Eccleſi: Hier: cap: 1. & 7. Cyp: in ſerm: de ablutione pedum. Tertulia: de coronà militis. Epiphan: hæreſ: 61. con: apoſtolicos. Hær: 75. contra Aerium, Chryſoſt: & Theophil: in z. Teſſa: cap: z. in exhortat: ad Caſtitatem. Hiero: Dial: aduer: Luciferian: epiſt: 54. ad Marcellam cont: erro: montani. Euſeb: de demonſtrat: Euangelica lib: 1. cap: 8. Baſil: lib: de ſpiritu ſancto cap: 27. Origen: in cap: 6. epiſt: ad Rom: Auguſt: lib: z. de gene: ad lit: ca: 23. libro 4. con: Donatum capite 24. Damaſcenus libro 4. orth: fidei cap: 17.* Kirűl beuén ſzollottam az Huſuet vtan valo 4, vaſarnapi prædicatioban.

Traditiokrul ualo bizonſág.

A miſét meg mutathattyuc az irásban.

Ha à Miſerűl kellene ſzollanunc, meg tudnoioc mi azt talalni es mutatni az iraſbanis, mikeppen. *Dioniſ: Areop: Eccl: Hier: ca: 3. Ep: 8. ad Demophilum. Ignatius Martyr Epiſt: ad Smirnenſes. Iuſtinus in dialogo cum Tryphone aduerſus Iudæos. Baſil: Serm: 2. de Bapt: cap: 2. Tertull: lib: de oratione. Auguſt: ep: 23. ad Bonifac: Epiſ: lib: 20. cont: Fauſt: Manich: lib: 22. de ciuit: dei cap: 8. in pſal: 33. Clemens: ep: 3. de offic: ſacerd: et cleric: Irenæus aduer: Hæreſ: lib: 4. cap: 32. Fulgentius Ruſpen: Epiſc: lib: 2. ad Monimum cap: 2. et 5. Theodoret: Hiſt: Sanct: patr: cap: 20. Chryſoſt: Hom: 77. in Ioan: Hom: 18. in act: apoſt: Hom: 49. operis impefecti in Matth: Gregor: lid: 4. dialogor: cap: 57. Beda lib: 4. Anglicanæ hiſt: Euſeb: Cæſarien lib: 1. de demoſtr: euangel: cap: 10. Marcialis in Epiſt: ad Burdegalenſes cap: 3.* Mondom meg talalnoioc, mikeppen ezekis à kiket meg neuezéc ſ-az tőb ſzent doctorokis meg talaltác.

A miſe holuayon az iraſban

Ha kered hol? *Danielnel cap: 9. 12. pſ: 109. Sopho: 3. Malach: 1.* Es à Chriſtusnac imez mondasában. Ezt miuellyetec az én emlekezetemre. Ezekben è ſzent irásnac helyeieben, meg talaltác az irás magyarazo bőlchec à Misénec aldozattyat.

1. Cor: 11.

A miſe azon egy aldozat á Chriſtuſeual. Heb: 10.

A mit ſzent Pálbol hoſz elő, à ſemmit nem teſzen à miſe ellen. Mert mies vallyuc hog à Chriſtus

ſtuſnac eggyetlen eg aldozattya altal ſzereztetet meg à bünnec bochanattya. Es hogy ninchen más auagy annál tőb engeſztelő aldozat. Es annac okaert nem egyeb aldoztatic es nem kilőmb aldozat vagyon à Miſében, hanem vgyan azon (idem numero) mely à kereſztfan aldoztatot, es volt. Kirűl halgasd meg mit ir arany ſzaiu ſzent lanos. Es hogy iobban meg teſséc mit mond, vgyan deakul vetem elő az ű beſzédet mert talam magyarul nem ſzinten ollyan tulaidon igekcel magyarazhatnam meg. *Quid ergo nos? Nonne perſingulos dies offerimus? Offerimus quidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius. Et una eſt hæc hoſtia, non multæ. Quomodo una eſt & non multæ? quia ſemel oblata eſt, in ſancta ſanctorum: Hoc autem ſacrificium exemplar eſt illius, idipſum ſemper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum, craſtina alium, ſed ſemper eundem ipſum. Proinde unum eſt hoc ſacrificium, hac ratione: Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi Chriſti ſunt? Nequaquam, ſed unus ubiq; eſt Chriſtus, & hic plenus exiſtens & illic plenus, unum corpus. Sicut enim qui ubiq; offertur, unum corpus eſt, & non multa corpora: ita etiam & unum ſacrificium. Pontifex autem noſter ille eſt, qui hoſtiam mundantem nos obtulit: ipſam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem conſumi non poteſt. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum eſt.*

Hom: in Ep: ad Heb: 17.

Oblatio ad recordationem mortis Chriſti.

Semper idem offerimus.

Vnum ſacrificium.

tum est. Hoc enim facite inquit, in meam commemorationem. Non aliud sacrificium sicut pontifex, sed idipsum semper facimus, magis autem recordationem sacrificij operamur. Sed quia sacrificij hutus mentionem feci, uolo pauca ad uos initiatos dicere, plurimi ex hoc sacrificio semel accipiunt in toto anno, alij bis, alij sæpius &c.

Hoc quod nunc fit, est recordatio sacrificij Christi.

Az kedig tiszta hamis, hogy mi hasonlatosoc volnánc azokhoz, kiknec imeszt mondgya vrunc szent Matenál. Ti semmiue tettetec az Istennec parancholatit à ti szerzestekért. Mert miazt nem miuelyűc. Vgymint kic soha à miszerzesinkért hatra nem vettyűc az Istennec parancholatit, sem azoc ellen valamit nem szerzűnc, sőt à mi szerzésec mi nalunc vannac, azoc Istentűl vannac, ki à vegre adta à szentlelket minekűnc hogy meg tanéchon mindenekre minket, azokrais mellyekre à Christus, mig è földön iárt, meg nem tanétot volt. Megis tartyuc mindenkoron vrunknac amaz regulait. Ezeket (az Istennec parancholatit) szűkség meg chelekedni, amazokat, (az élő beszéd áltol, iras nelkűl valo rendelesèket, à tradiciokat, mellyeket te emberi szerzeseknec hisz) el nem kel hadni, hatra nem kel vetni.

Nem teszűc semmiué az Isten parancholatit. Mat: 15.

104: 16.

Egynehanszer, es nem egy helyen szabottal es eskűttel te, hogy az Augustana Confessiot tartod.

tartod. Ha azt tartanad, nem ſzinten karhoz- tatnad à miſét, ſem à Papi ôltôlzôt nem vetned hatra. Mert az Auguſtána Confeſsioba azt beſzélic azoc, az kic irattác, es Carol chaſarnac be adtác, hogy hamiſsan fogtac ũ reiaioc, hogy à miſét el tôrlenéiec, mert ũc meg tartyác es nagy tiſzteſség gel mondgyac, ſ-nagyob réſzre vgyan mind azon ceræmoniakcal, à mint az elôt mondatot. Az oltarrulis emlekezetet teſznec. Az apologia kedig, à miſe mondo ruhakrulis ſzol, es vallya hogy meg tartatnac à Confeſsioniſtaknal. Mikeppen lattyukis ſzemeinkel, hogy à hol àz Auguſtana Confeſsio ſzerent prædicalnac, ott mind oltar, ſ-mind papi ôltôzô ruha vagyon. Kerd meg tahat ezektũlis, hol parancholta Chriſtus, auagy hol parancholtac az Apoſtoloc nekic, hogy azt miuellyec.

Bornemiſza idegen az Auguſtána Confeſsiotul.

Az Auguſtána Confeſsio, nem ſzinten karhoztattya à Miſét.

De ninchen itt helye, hogy ſoc beſzeddel ſzollyac à miſerũl, mert az tôb idôt es hoſzab iraſt keuanna ennel, mely moſt kezem kôzôt forog.

Az innepnapoc neuénec valtoztataſarul vgan moſtis azt mondom, vagy banod vagy nem, hogy nem ſzũkséges, heuolkodo, haſzontalan, chac keuelységbôl es magadban valo fel fualkodásbol ſzarmazot, hogy mutogasd, bôlcheſegedet, eſzedet, okoſsagodat. Talam kedig lehetetlenis. Mert ſoha vgy nem foroghat vgyan

Innep napoknac neueknec ualtoztataſárul.

à te feied, hoǵ más magyar nyeluet ſzerezheſs annál, à ki eddig volt. Am eleget prædicallottal Semptén, de azert moſtis vgyan vaſarnapnac hijac ottis à vaſarnapot, à Huſuétet Huſuétnec, à Karachont Karachonnac, à tőbbitis vǵ à mint à regiec hittac. Mit gondoloc en velle, imezerté auaǵ amazért, attanac ollyan neueket à napoknac à mi eleinc? Eleg az ennekem, hoǵ ha vaſarnapot neuezec, minden magyar erti, de midőn te vr napiát mondaſz, ſoc azt aléttya, hogy az oltári ſzentségnec tiſzteſſegére rendeltetet inneprűl ſzóllaſz, mely à ſzent haromság napia vtan valo chőtőrtőkőn eſic. Chac oltalmazd nagyob baluańozáſtul magadat, ez ninchen az első parancholat ellen, hogy à régtűl fogua meg regzet neueket meg tartyuc. Hadgyunc beket tahat ez illyen balgatagságnac, es ſzollyunc ſzűkségesb dologrul.

A ſzép ſzertartáſt dichered, miképpen ſz: Pális dicheri. Es iouá haǵod hogy vetés, es arataskort, à kenyerekrűl, (kiuel ſoc ezert meg elegétet az vr) rendeltetet prædicatio. Szőlő metéskor à ſzőlő miuesékrűl, hogy à munka kőſztis eſzekbe iutna azoknac ertelme. Es ſzép rendel, hol ſzűletesérűl, hol tanetasárul, hol chelekedetirűl, hol kenńarul, hol halalárul, fel tamadasárul, meńbe menetelirűl, ſz: lelke el kűldesérűl, es eǵeb iduőſséges dolgairul az vrnac rendeltetet prædicatio.

A Szertaſtáſrul. 1. Cor: 4.

catio. De azt irod, hogy ezec kőzibe, soc superstitiókat, bolond aietatos, es kilső szemfenyuesztő keuely Isteni tiszteleteket hintűnc. Mellyet én igen szépnec mondoc, noha rut es ektelen, es az vr Isten igeiétűl gyalazatnac tartatic. Arrul beszéllesz kedig ekképpen, à hol en imigyen iroc.

Bornemiszánac à mi rendtartasunkrul ualo itelete.

De láss szép dolgot, à mit szent Pal apostol mondà à hiuekrűl, hogy mig ez vilagon vagunc nyőgűnc magunkban, varuan az mi testűnknec meg viulasat, es fohaszkodunc keuanuán à mi mennyei lako helyűnkbe be menni, azt az anyaszenteghaz ma, es ez vtan valo napokon, még à cæremoniáknac kiualtképpen valo módgyabanis meg ielenti. Mert leg először meg valoztattya az egyházi őltőzetet, es mind az oltarokat, mind az oltaron aldozo papokat feketében őltőzteti. Touabba à Misénec es egyeb Isteni szolgalatnac rendiből, azokat à dichereteket, kikben főképpen valo vigasagnac ielentése vagyon, ki hadga, (vgmint az Alleluiat, Gloria inexcelsis, az az, az angali eneket, kit Christusnac szűletése koron mondanac az angaloc, Te Deum laudamust) es mintha vgan keserues szabasu enekeket enekel ezec helyebe. Miert? mert kesergi, es siratya az ű soc naualyait, es nyomorusagit, kikcel itt ez főldőn meg kőrnyekőztetőt, es kőnyőrőg az Istennec ezektűl valo meg szabadulasáért.

Rom. 8. 2. Cor: 5. Az időnec mi uoltahoz rendelőtt cæremoniákrul.

A Ceremoniac ualtoztatasának oka.

Ez te nállad à Superſticio, bolond aietatoſ-ság, kilſő ſzemfeńueſztő tiſztelet, rut es ektelen ǵalazat. Kirűl azt méred mondani, hoǵ az igaz ańaſzenteǵháznac ellenſegétől hintetet az io ſzer-tartas kőziben.

Vaiha oluaſnád te Peter vram à regi ſzent Doctoroknac iráſat, meg talalnad azoknal, hogy nem az ellenség, hanem az Iſtennec lelke (ki őrőkce az ańaſzentegyházzal vagyon) rendelte ez illyen ſzertartaſokat, es hoǵ eleitűl fogua voltanac à kereſztyénec kőzőt valami bizonyos efféle ſzertartáſoc, mellyeket az időkhőz ſzabtanac, es az eſztendőnec kilőmb kilőmb reſzeiben kilőmbőző képpen gyakorlottanac.

Az időkhőz rendeltetet ſzer tartáſoc, mindenkor uoltanac az anyaſzentegy házban.

Mint hoǵ regenten Huſuét napiátul fogua Pinkősdic, ſenki terdre eſue nem imadkozot, hanem fen alua. *Auguſt: Tom: 2. Epiſt: 119. ad Ianuarium. Tertulianus lib: de oratione. Baſil: de ſpiritu ca: 27. ad Amphil. Nicænum concilium.* Hoǵ neha neha, vǵ mint Huſuétbe, alleluiat enekeltenec, es vigadtanac, ſ-neha nem. *Auguſt: Tom: 8. in Pſalm: 106. 110. Tom: 10. Serm: 151. de tempore.* De vǵan igérűl igére ide irom, ſzent Agoſtonnac eǵgyic mondáſat. Deakul kedig à mint űnnőn maga irta.

Venerunt dies ut Cantemus alleluia. Adeſtote animo fratres, ad percipienda ea quæ dominus ſuggerit, ad exhortationem noſtram & nutriendam charitatem, quæ

Alleluia certis diebus cantatum.

qua nobis inhærere DEO bonum est. Et paulo post. Sicut enim dies isti, præteritis diebus Quadragesimæ, quibus ante resurrectionem dominici corporis, uitæ huius significatur meror solemniter grata hilaritate succedunt, sic dies ille, qui post resurrectionem dabitur plenario corpori domini, hoc est, Sanctæ Ecclesiæ, cunctis uitæ huius ærumnis atq; doloribus exclusis, perpetua beatitudine succedet. Et deinde. Quinquagenario uero numero post resurrectionem domini, quo cantamus alleluia: non cuiusdam temporis finis & transitus, sed beata illa significatur æternitas, quia denarius additus quadragenario, laborantibus in hac uita fidelibus, merces illa persoluitur, quam & primis & nouissimis pater familias præparauit æqualem. Tom: 8. in Psalm: centesimum decimum.

Meror & gaudium uicissim succedunt.

Ereggyel azert vélle, es neuezzed az igaz anyaszenteghaz ellenseginec ezeket, miuel hogy miképpen mi, azonképpen ůkis, è kilsô szertartasokat, es Cęremoniakat, valtoztattac az idôkhôz képest. Es neha vigan, neha szomoruan tartottac magokat, à mint à napoknac es à dolgoknac, mellyekrůl à napokon tôttenec emlekezetet, mi uolta keuanta.

A regi szent doctorokis azt miueltéc à mit mi.

Nem bolond, sem szemfeny vesztô tisztelet ez, hanem oly à mi erzekenséginc ala vettetet cæremonia, mely hozza segéti, es reia indéttya à mi elménket azoknac elmelkedesére, mellyekrůl

Mire ualoc à septuagesimá nac kilsô rend tartási.

à Septuageſimában kel elmelkednünc, es eſzünkbe iutattya mi nekünc az mi é vilag ſzerent valo nyomorult allapatunkat, hogy meniuel nagyobnac, es ſiralmasbnac ertiüc ezt lenni, annéual inkab keuannyuc è vilagbol valo ki mulaſunkat, es è ſiralomnac völgyéből, vagyodgyunc az öröc dichöſégnec helyere. Nem latode te belöl mi bennünc az igaz lelki ſiralmat? Hiſzem hogy nem latod, mert nem Iſten vagy, hogy ſziueinknec gondolatit, es indulatit lathaſſad.

Szent Pálnac mondasárul. Nag ſzepen kéred az embereket, hog meg oluaſsác ſzent Palt *col: z. 1. Tim: 4.* Es ott meg talallyác mint pirongattya, ez illyen emberi talalmanyokat, napi valagatáſokat, köntöſi valtozáſokat, teſti tettetes ſugorgáſokat es az ſzin alat angyali eletnec mutogataſit. Io egyebeket arra intened hogy oluaſsác, de kellene ha teis iobban oluaſtad volna annál, à mint latom hogy oluaſtad. *Col: z.* ſemmit nem ſzól à Chriſtuſnac apoſtola mi ellenünc auagy à mi ſzertartaſunc ellen. Hanem ſzól è vilagi bölcheknec terméſzet ſzerent valo okoskodaſokrul, es oly emberi ſzerzeſekrül, mellyeknec általa, meg tartoztatnánac az emberec annac el hitelétül, hogy à meg feſzült IESVS ISTEN volna. Touabba ſzól afele, napoknac es eledeleknec valogataſirul, à mi-

Szent Pál nẽ ir à mi ſzertartáſunc ellen.

Mirül ſzól.

nc-

nemű̀t à pogan bőlchec,es nemely eretnekec miueltenec,alétuan eggyiket,iónac, haſznoſnac,ſzerenchéſnec lenni, à maſikat gonoſznac, artalmaſnac, ſzerenchetlennec. Megint à minemű̀t à Sidoc tartnac, vgymint à Moyſes tőruenyénec parancholattyábol. Annac főlőtte te ellened ſzól, ki magadtul tamadot meſterkedő vagy, alazatoſnac mutatod magadat, de maga óc nelkű̀l fel fualkodtal az te teſti ertelmedbe, es iteletet teſz mi felőlűnc. Phariſæus modra magadat magaſztalod, egyebeket ſzidalmaſz, es meg vtálſz. Ki ſzakadtál à CHRISTVS teſtéből az anyaſzentegyházbol, es nem éred à feiet, mely főtű̀l az egeſz teſt,az egybe foglaláſoc, es egybe ereſztéſec altal egybe foglaltatuán, es őſzue ragaſztatuán neuekedic ISTENI neuekedéſſel.

Bornemiſzét Petert tapogattya ſzent Pál.

Azonképpen 1. *Tim*: 4. Nem mi felőlűnc beſzél, hanem azokrul mellyec az vtolſo időkben el ſzakadnac à hittű̀l, az az, ti rullatoc, kic è vilag vegezeti fele tamadátoc,es azt kialtyátoc, hogy moſtan ti altalotoc talaltatot, es ielentetet volna meg az igaſság. Maga mind az Euangeliom, ſ-mind az apoſtoloknac iraſoc hamis prophetákat mondanac hogy tamadnac è taiban, nem igaz tanétokat.

Az utolſo időkben iövő eretnekekről.

Matt: 24. 1. *Tim*: 4. 2. *Tim*: 3. 1. *Pet*: 3.

Az eleſégnec es hazaſságnac tilalmarul.

A ménibôl kedig à tôbbi kôzôt emlekezetet teſzen ſzent Pál az eleſegeknec valogatasárul, es à haſzaſságnac tilalmárol, arrul eleget ſzollottam az vizkereſzt vtan valo maſodic, es à bôit elô vaſarnapi prędicatioban. Mellyekrûl ingyen chac helye ſem volt volna itt emlekezetet tenned. Mert ezec nem illetic à ſeptuageſimát.

A hét Euangeliomrul.

Inted az oluasót, hogy meg láſsa à hét Euangeliomot, (tudni illic mellyeket Septuageſimatul fogua Letareig, es vgyan azon Letarenis oluaſunc) es ha meg lattya, û maga chac paraſztulis meg eſmerheti, hogy olyrul ſzólnanc, mellyeket kabaſag ſzabni à hét idôhôz. &c. Im nem regenis mondám, hogy en ſemmit nem ſzollottam az Euangeliomoknac az idôkhôz valo rendeleſérûl. Tahat nem tudom mit patuarkodol errul velem.

Az Euangeliomociol rendeltettenec à uaſarnapokhoz.

Mindazáltal nem kabául rendeltettec, nem chac ezec, hanem à tôb Euangeliomokis à tellyes eſztendô altal valo vaſarnapokra, hanem bôlchen, io modon, es ugy, hogy hozzà illic mindenic ahoz, à mirûl kiualtkeppen valo emlekezetet teſzen akcor à kereſztyenſeg. Kit ha tenem erteſz, nem choda, mert vgyan nem akarod erteni. Ertic azoc à kic oluaſtác à kônyueket, mellyeket Guilielmus Duranti, es Rupertus irtanac, De diuinis officijs.

A Septua-

A Septuagesima Vasarnapi Euangeliomnac sommaiárul.

Az Euangeliomoknac sommalasánac szokasárul.

SZokásunc hogy à prædicationac kezdetiben, leg elsőször es röuideden sommàiat mondgyuc meg az Euangeliomnac, hogy tudgyác à halgatóc, mit kellyen à következendő beueb magyarazatbol varnioc. Enis azert à Septuagesima vasarnapnac Euangeliomát meg sommáluan, à többi közöt imeztis mondottam. Hogy az anyaszentegyházba miueseknec kellenni, kiknec az ű miuekert az atya Isten meg adgya vegezetre az örök eletnec napi penzet.

A Septuagesima uasarnapi Euangeliom Sommaiárul.

Errűl az en mondasomrul, te azt beszelled hogy à Christusnac edes vigaztalo szauát, szanszandékcal keserű mereggé fordetom, es ez egesz Euangeliomot ebbe akarom be foglalni, mintha Christus vrunc ezt è peldát arrul mondotta volna, hogy ez örök életet à mi munkankért adná meg nekünc. Nohá ezt hol imide hol amoda chauargatnám, monduán, hogy Christus áltat adatnec, de à mi munkankat nezue. Kire en igy felelec teneked.

Peter mint uadollya az én sommalasomat.

Nem fordétom à Christusnac vigasztalo beszédet, keserű mereggé, midőn azt irom hogy meg fizet es iutalmat ad Isten à mi munkankert. Sőt nagy vigasztalás ez minden kereszтyennec,

Felelet az ű uadolasára.

Vigaſztalás, nem keſerétes az iutalomnac emletéſe. 2. Cor: 4.

hogy az mi ſzempillantásig valo es könyü nyomoruſagunc ſzerez mi nekünc, fölötte valo es örök dragalatos dichoséget. Az volna keſerü merég ha haſzontalan volna à mi chelekedetünc, es ha heiába lenne à mi munkánc. De édes es gyönöruség es öröm ez, hogy à mi Iſtennünc, nem hadgya fizetes nelkül akar mely kichin chelekedetünketis.

Ier. 1.

Igy ſzol az vr Ieremias Prophetánal. Alyon meg à te ſzaiad ſiraſtul es à te ſzemeid könyhullatáſtul, mert bére vagyon à te chelekedetednec. Latode hogy vigaſztaláſul igéri à bért.

Mat: 5.

Chriſtusis az Euangeliomban igyſzol, örüllyetec es vigadgyatoc, mert à ti béretec beuséges menyorſzágban. öruendeztet à bérnec emlekezetiuel, nem keſerger.

Nem chauargatom én beſzedemet.

Beſzedemet ſem chauargatom ſem imide ſem amoda, hanem alhatatos vagyoc ebben, hogy az igeretnec ereiéből, tartozic Iſten iutalommal, az iót cheleködöknec, es vagyon üneki valami tekenteti à fizetésben à mi chelekedetünkreis. De mint legyen, meg talallya az én Poſtillámba à ki kilömb igékezettel oluaſsa hogy ſem mint te oluaſtad. Tudni illic à meniből à mi chelekedetinc, à ſzölötökénec à Chriſtuſnac, kibe be oltattunc, gyümölchi, es miert hogy nem Iſten ellenségitül, hanem vionnan ſzületet fiaitul, es Chriſtusnac

Mint tekenti Iſten à mi munkainkat.

ſtuſnac ŏrŏkŏs tarſaitul chelekedtetnec.

A hol azt irod, mintha en azt ielentenem, hoǵ Chriſtus altal, de à mi munkankra nezué adatnéc nekůnc az ŏrŏc élet, ki tekered nyakat az en beſzedémnec. Mert nem azt mondom hoǵ Chriſtus altal à mi chelekedetinkre nézue, hanem mindenkor azt vitatom, hoǵ Chriſtuſt nęzuén à mi chelekedetinkbe, es ů reia valo tekentetiböl, vagyon Iſtennec valami tekentete à mi munkankkrais, es meg adgya az ŏrŏc eletnec meg igertetet iutalmat.

Bornemiſze nem igazan iria meg, mit mondottam legyec én.

A ſommat chac keues beſzeddel ſzoktuc irni. De mint kellyen azt érteni, es minem ů tanulság legyen az, melyrůl à ſommába rŏuideden emlekezůnc, à kŏuetkezendŏ magyarázat meg mutattya: kiben imez igéket talallya az oluaſo. A Chriſtus orchaiara néz Iſten à mi chelekedetinkben, azt tekenti meg, hogy nem mi chelekedgyůc, hanem az ů malaſztya mi velůnc. Láſſa azert minden iámbor, mely meltatlan fogod en reiam, hogy Chriſtus àltal à mi chelekedetinkre nezue mondotta volna adatni az ŏrŏc életet.

Chriſtuſra uagyon tekentetiſtennec, à mi chelekedetinkbe.

De talam imez eǵ dologban meltan feddeſz engemet, hoǵ az ŏrŏc életnec napi penzet à miueſeknec az ů miuekért irtam, à ſommaba fizettetni? Nẽ méltan bizoń, miképpen meg teczic az Euangeliom maǵarazattyánac utolſo reſzéböl, es

Meltatlan fed Peter engemet.

iobban

iobban meg fog teczeni, ingyen maid, midőn valaſzt teſzec teneked reia, à mit az ellen irtal. Oda igazetom innét az oluaſokat.

Bornemiſza ſommalaſa.

Vegezetre, midőn meg chufoltad volna az en ſommalaſomat, teis meg ſommalod az Euangeliomot monduan. Mert bár paraſzt eſzuel figyelmez iol reia, es meg latod hogy Chriſtus vrunc à feiébe mondgya ezt à peldat, hogy ſenki ne bizzéc az ű munkaiaba, mint amaz keuely maga hanyo kapaſoc, kic azt mondgyac hogy űc à napnac terhet es heuséget hordoztac, es azert nekic tőbbet kellene fizetni, hogy nem mint à kic chac eg, vagy két órat miueltec. De ezekre à cheledes ember meg haragſzic es mond. Lám meg attam teneked à mibe ſzerzőttem volt. Ved fel azt, es meny ki hazambol. Imezeknec ha az én io uoltombol ingen, es aiandékon akaroc annit adni mint teneked, ſzabad vagoc vélle. Es mond Chriſtus vrunc. Ig az elsőc utolſokcà leſznec, es az vtolsóc elsőkce.

Bornemiſza azt akaria hogy ualamit ű mond, azt mind elhiggyűc.

Ezt kedig vgy mondod, hogy vgyan el kel mindennec hinni, mierthogy te mondod. Mert ha valaki akar itt, ſ-akar maſut kilőmbet mondand annal à mi teneked teczic, őrdőngős leſzen annac neue te tűled. Mind az altal, meg mondő bizuáſt mi legen errűl az en ertelmem, valamint iaroc veled, ha ſzinten vijonnan igen ſzidogaczis engemet erette. Nem

Nem tagadom azt, hogy senkinec nem kel az ũ munkaiaba bizni, noha tudgyuc hogy iutalma vagyon à mi munkanknac az Isten igeretinec igassagabol. De tagadom hogy fõképpen azert mondotta volna vrũc ezt è pelda beszédet, mintha à mi chelekedetinkbe valo bizodalmat akarná altala ki rekeszteni. Tanét vgyan soc helyen arra, hogy se magunkba, se io tetemenyũnkbe ne bizzunc, ingyen itt masua nez, es egyeb okbol mondà ezt à hasonlatossagot. Tudni illic: Hogy è pelda beszédbe meg magyarázza azt, à mit az elõt szóllot vala, monduan. Sokan kic elsõc vtolsóc leszнec, es kic vtolsóc elsõc leszнec. Erched az õrõc eletnec el veteleben, melyrũl akcoron tõn emlekezetet. Hogy ez igy legyen, chac ebbõlis meg teczic miuel hogy è pelda beszéd vtannis azon mondast veti. E keppen vgy mond az vtolsóc elsõkce leszнec, es az elsõc vtolsókca, mintha imigyen szóllana.

Munkánkba nem kel bizni.

Hogy nem iol Sommallya Peter az Euãgeliomot.

Mi uégre uala, lo legyen è pelda beszéd.

Miképpen è peldaban hallatoc, hogy à kic vtolszor mentenec vala à szõlõbe, azoknac elõb fizettete meg à szõlõnec az vra, es szinten annit adata nekic, menit az elsõknec. Vgy leszen az Isten szõleiebe az anyaszentegházban munkalkodok nakis dolgoc. Ottis az elsõc vtolsókca, es az vtolsóc elsõkce leszнec: Holot mindnyaian egy arant el veszic az õrõc eletet, es sem az nem él tõbbet az

Értelme à peldánac.

bet az menyorszàgnac bodogsàgàban, à kì gyermekſegètul fogua mind munkalkodot, mint kereſztelő ſzent Ianos. Sem az nem keuesbet, à kì chac halàla előt tért meg mint à lator.

Elſőknec es utolſocnac miert mondatnac.

Elſőknec auagy vtolsóknac mondatnac kedig imézert, mert mintha eleikbe vettetnénec az vtolsóc az elſőknec, midőn az ű keués munkaiokertis vgyan azon őrőc bodogsàg adatic, mint az elſőknec az ű ſoc faradsàgokert. Meginț noha tőb ideig farattanac az elſőc, mind az altal nekikis chac vgyan azon napi penz iut, mint az vtolſoknac.

Aug: serm: 59. de uerbis domini: Chryſoſt: in Matt:

Igy magyaràzzac ſzent Agoſton, es aranyſzaiu ſzent Ianos, az elſőkce es vtolſőkca valo leltelt, ertuén à iutalomnac egénlő valo voltat raita.

Mely magyaràzat az én ſommalaſommal, nem chac nem ellenkedic, de inkàb vgyan egggyet teſzen. Mert mindeniknec bért fizettete à chelédes ember, es munkaiokert adatà à napi penzt, monduàn à vinczelernec. Hìd elő à miueſeket, es ad meg nekic az ű béreket. Munkat es munkaert valo bért emleget.

Hounèt uchet te Peter az ű Sommaiàt.

Ha azert vèled hogy az mi munkànkba valo bizadalom ellen beſzelette volna eſzt è peldàt vrunc, miuel hogy à keueſet munkalkodonakis annìt adata à chelédes ember, mint à nap eſtig faradoknac, abbol az nem kőuetkezic. Hanem

imez.

imez. Hogy akar menit munkálkodgyunkis mi, mindazáltal vgyan nem à mi munkánknac nagy voltabol, de az ũ igeretiből es fogadasábol tartozic nekũnc berrel es iutalommal. Es chac annéual tartozic, à menit ũ rendelt es igert adni, nem à menit az emberi itelet gondolna. Mert az okosag azt mutatna hog̃ kilõmben kellene ennél, à mint az Euangeliom mutattya lenni, az az, hog̃ ha az egy oraig miuelõnec egy pénz adatic, annac à ki nap estig miuelt sokcal tõb adatnéiec. De az emberi okosságnac effele gondolattyat hatra veti es alnoc szemnec mondgya iduozetõnc, es à szegõdségre igazét mindent monduan. Hiszem egy napi penzbe szegõttel meg en uelem, ved fel azt à mi à tied, es mennyel.

Az igeretnec ereiebõl tartozic Isten bérrel.

Im halod hogy tiednec mondgya, annacokaert hogy munkalkottal erette, de aztis meg ielenti, hogy akar menit munkalottal volna, sem lõt volna tied, ha à te vradat az ũ szegõdsége nem kõtelezneie reia hogy fizesen.

Mienknec mondgya à bért.

Holot kedig azt mondgya, hogy annakis à ki késen mene à szõlõbe egy arant akar fizetni: az ũ szabados es beuseges io akarattyat adgya elõnkbe. Mely ũtet arra vezerli, hogy tõbbet adgyon annal à mit erdemlenénc. Sõt annit ád, à menit ingyen sem tudtunc volna varni, Mert bizony dolog az, es à mi tulaidon lelki esmeretünkis

Mit kel è mondason ereteni. Annit akaroc ennec kis adni.

tűnkis meg mutattya, hogy è keues es egy igen kichin ideig valo munka, őrőkce valo életet nem erdemlene. De ű igy akaria es igy szegődőt meg velűnc. Azert nem mondhattya senki, hogy hamissan chelekedic, többet fizetuén annal à mit erdemlenec.

Igazan Cheekedic Istenà fizetésében.

Sőt igazan miueli, igasságа es irgamasságа keszeréti reia hogy azt miuellye. Mert az ű igeretének es szegőtségének ereie kőteleise tőtte reiá, hogy adgyon, irgalmasságа megint hogy sokat adgyon. Nem tagadhattya meg magát az Isten. Igaz es irgalmas ű, à fizetésbenis tahat eggyűt iár az irgamasság az igassággal.

Nem az somaiá à kit Peter mond:

Igen beszélled hogy bator chac paraszt eszel figyelmezzenis reia az ember, meg talállya hogy à legyen sommàia az Euangeliomnac mellyet te mondasz, de altalan fogua nem az. Es bator paraszt ész, mondani, hogy ott rekesztetic kià io chelekedetnec erdeme, à hol mindvntalan szegődségет, fizetést, es bért emleget az irás. Ne paraszt eszel, hanem Istentűl vilagosettatot szemekcel tekench az Euangeliomba, es azt talalod benne, à mit èn tulem hallasz.

Paraszt esz.

Az Istenteleneknec igazulása ingyen.

Nem szűkseg azon főllőtteb tőrnőd feiedet, à publicanus, Mate, Zacheus, es tőb effele Isten telenec mint igazultanac meg. Mert abban semmi ketseg ninchen, hogy ingyen igazultanac,

nac, ingyen nyertec bűnöknec bochanattyat, à Chriſtus altal, es vgyis iduözűltenec remenſegben. De à meg igazulaſnac vtanna, à mint teis mondod, tartoztanac iot chelekedni. Es az nem volt nekic haſzontalan auagy iutalmatlan. Mig az Iſtennec ſzőlőie kiuűl gulloktanac, addig ſemmit nem erdemlettenec. De minec vtanna à ſzőlőbe beallottanac, es ott miueltenec, haſznos kezdet ottan lenni az ű munkáioc.

A meg igazultaknac munkáioc erdemes.

Mint tarchuc haſzontalan ſzolgaknac, magunkat. Luc: 17.

Tudom én mire tanét Chriſtus ſzent Lukachnal, mikor imeſzt mondgya: Ha mindent meg miueltekis azt mondgatoc, haſzontalan ſzolgac vagyunc. Nem arra bizony, hogy à mi ſzolgalatunc haſznos nem volna, es hogy Iſten meg nem erdemezne minket à mi munkankert. Mert hogy tagadna à mi io chelekedetinknec iutalmát, à ki ſzamtalan helyen tészen emlekezetet rulla, hogy meg fizeti nekűnc à mi ſzolgalatunkat? Hanem à mint aranyſzaiu ſzent Ianos magyarazza, à dichekedéſt tiltya, nem akaria hogy magunkat magaſztallyuc, es à mi io tetemenyinkből fel fualkodgyunc, de azt keuannya hogy minden dichőséget az vrnac tarchunc es tulaidonéchunc. Heiába vonſzod azert à te velekedeſednec erőſetesére, azt à Chriſtuſnac mondaſat.

In 2. cor: cap: 12. Hom: 25.

Az Euangeliomnac I. Reſzérůl.

Sommaia az Euangeliom elſő reſzénec.

HArom réſzre oſztottam az en poſtillamban à Septuageſima vaſarnapi Euangeliomrul valo prædicatiot. Elsŏ reſzében azt mutattam meg, hogý ſzůkség iot chelekedni azoknac à kic iduŏzůlni akarnac, mert Iſten nem kedueli, es nẽ tůri az ů ſzŏleiében à tuńakat, es heuolkodokat.

Kirůl midŏn imigý kezdenec ſzollani. De azt fogadám hiſzem, hogý meg mutatom ez moſtani prædicationac elsŏ reſzében, hogy minden kereſztyennec munkalkodni, es iot kel chelekedni az anyaſzentegyházban, ha iduŏzůlni akar.

Imez ezikelrůl. Ha iduŏzůlni akar.

Arra inted az oluaſokat, hogý imez vtolſo czikelt, ha iduŏzůlni akarſz iot chelekedgyel, igen eſzekben vegyec az én iraſomba, vgmint oly mondáſt, mellyel à gegeięn ůlŏc ſzent Palnac, es à torkát verem, ſŏt ů magat arczul chapdoſom à Chriſtuſt es az embert iduŏſſegébe bizontalan ná teſzem. Mert azt mondgya ſzent Pal. Ezert hitbŏl hogy kegyelem ſzerent legyen, erre, hogý bizonyos legyen az igeret.

Rom: 4.

Arra inteſz nehol engemet ſegyebeketis, hogy ha az iráſnac helyeit io módon meg akariuc erteni, meg oluaſſuc mind az eleit ſmind az vtollyát. Ier miuellyůc azt ittés. Mert igen rŏui-

Az irás helyeinec igaz értelmét mint kel meg kereſni.

deden,

deden, kezeit, labait, sőt feiétis el vaguán, hoztad elő à szent Palnac irásat. Ig szol azert à Christusnac valasztot edenye. Mert hogy ha à tőruenből valoc őrőkősőc, tahat heiába valoua tetetet à hit es haszontalanná lőt az igéret. Mert à tőrueny haragot szerez. Mert à hol tőrueny ninch, ott vetkezes sinchen. Ennec okaért à hitből, hogy kegyelem szerent legyen, erre, hogy bizonyos legyen az igeret mind az egész magnac. Nem annac mely à tőruenyből vagyon chac, de annakis à mely Abrahamnac hitiből vagyon, ki mindnyaiunknac attya. E szerent kellet volna meg szollettanod szent Palt, hogy ne nyegtetnéd, hanem mondatnad eppen ki velle à mit mondani akar, es vgy meg teczenéc az ű mondasánac igaz ertelme.

Meg chonket tya Peter à szent Pal irásat.

Mellyet sz: Hieronimus ig feiteget ki, es ig ád előnkbe. Ha chac azoc őrőkősőc, à kic kőrnyűl metelkedtenec, nem tellyesedic be az, à mit Isten Abrahamnac igert, hogy soc nemzetségeknec attya lenne. Es vg heiaba hit volna Istennec. Mert à tőrueń nẽ az igazaknac adatot, es azoknac à kic vetkezni akarnac inkab nehezetette bűnőket hog sem mint aldozta uolna, mert ertuęn à tőrueńből hog bűn, megis tudua azt miueltéc, Christusnac amaz mondasa kęnt. Ha uakoc uolnátoc bűnőtőc nem volna. Annac okaert miuel hog à

Ertelme à sz: Pal mondasánac.

Ioa: 9.

à hit (erched kiuelhitt Abraham az ũ igeretinec) heiába valoua nem lehet, es az igéret haſzontalanna nem lehet, nem à tõruenyből vagyon az õrõkſeg, hanem à hitből. Mert à tõrueny nem bochattya à bũnõket, de karhoztattya, es azert nem tehet minden nemzetségeket Abrahamnac fiaiua. Mert à mint hogy mindenec bũn allat talaltattanac, azonkeppen mindenec bũntetéſre méltõc valánac. A hit kediglen à bũnõket Iſtennec kegelmeſsegéből meg bochatuán, mindeneket Abrahamnac fiaiuà teſzen.

A ſzent Hieronimus magyarazattyanac ertelme.

Igy magyarázzà ſzent Hieronimus à ſzent Pál iráſat, mely magyarazatbol azt ertyũc, hogy arrul ſzóllot ſzent Pál, es arrul ád tanulſagot, ha chac à kõrnyũlmetelkedõkeiç az õrõkség, auagy à kõrnyũlmetelkedetlenekeis, az az, chac à ſidoc kõzzũl meg tért kereſztyenekeie, vagy azokeis à kic à poganságbol tertenec meg. Es arra tanét hogy mind à ket feléke: Miert? Mert az igeret, melynec hiuén Abraham, meg igazult es õrõkõſ, ſe lõtt, azt tartya hogy ũ ſoc nemzetsegeknec attya. Es ha chac à ſidoc volnanac õrõkõſõc, vg chac azoknac volna attyoc. Kiből à kõuetkeznec hogy hamis es haſzontalan volna az Iſtennec igerete, ſ-ũis heiaba hitt volna annac. Ezt hogy el tauoztaſsuc à vegre mondgya ſzent Pal azt, à mit te elõ hoſz, es nem oly ertelemmel, melyre erõuel akarod chigazni. Ezoka-

Ezokaert vgymond (tudni illíc hogy az Abraham hitiheiába valoua ne teteſsec es az igeret haſzontalanna ne legyen) a hitbôl (vagyon az ôrôkſeg) hogy kegyelem ſzerent legyen, erre, hogy byzonyos legyen az igéret mind az egeſz magnac, Ertedé? mind az egeſz magnac vgymond. Arra valo ez é mondás, hogy à magnac egy réſze, mely à poganságbol lôt maggá à hit altal, ki ne rekeſzteſsec az ôrôkségbôl. Es nem arra hogy à mi io chelekedetinket tegye haſzontalannà, auágé erdemetlenné. Ki meg teczic abolis à mit ez elôt nem regen ira ſzent pál monduán. Auagy chac à ſidokeie az Iſten. Nem de à poganokeisé? Bizonnyal à poganokeis. Mert egy az Iſten à ki igazzá teſzi mind à kôrnyûl metelkedeſt, à hitbôl, es mind à kôrnyûl metelkedetlenséget à hit altal. *A textusbol ki teczic ez értelem.* *Rom: 3.*

Hogé kedig ſzent Pál mind à hitet emlegeti, es az által mondgya hogy Abrahamnac maguáua ôrôkôsôkce es igazakca lettenec, azert miueli, mert ſzól azokrul à kic vionnan lôttenec Iſtentelenekbôl Iſteneſekce: vionnan tertenec meg: vionnan lettenec io faua. Kic nem igazulhattanac io chelekedetec által, miuel hogy à hit elôt erdemes iot nem chelekedtenec, hanem kegyelembôl. De à ki egyczer igazzá es ſzentè lôtt, annac igazba es ſzentebbe kel lenni à io chelekedeteknec altala, *Szent Pál miert emlegeti à hitet.*

mellyec à hitnec gyůmőlchi. Az irasnac imilyen helye szerent. A ki igaz, mégis igazullyon, es à szent, mégis szenteltessec.

Apo: 22.

A kegyelmet minec ueti ellene szent Pál.

Aztis eszébe veheti itt à ki akaria, hoǵ à keǵelmet ellene ueti szent Pál à kőrńůl metelkedésnec es az ô tőrueńbeli chelekedeteknec, mellyec előtte iartanac à hitnec, es eleb lettenec à Christushoz valo terésnel. Azokat bator haszontalanoknac, es erdemetleneknec mongád, nem tartoc semmi ellent benne. De à szeléd fánac gyůmőlchét nem engedem, hoǵ izetlenne tegyed.

Christust kic ueric archul.

A Christust nem én verem arczul, hanemti veritec, kic az ů szent lelkénec, es szent malasz tyánac chelekedő es gyůmőlchőző ereiet tagadgyátoc, az ů aiandekinac meltoságat kissebettitec. Nem akariatoc engedni, hoǵ minket mindenekbe vǵ kazdagéthasson meg hoǵ semmi aiandokba meg ne fogatkozzunc.

A Bizonyal ualo uarásrul.

Imeztis mondod, hogy azert igerte inǵen à mi vrunc az őrőc eletet, hoǵ bizonyáual varhasd. Mert ha valami erdemedre igerte volna, mindenkor ketelkednéc à te sziued, hogy azt te meg nem erdemletted, te azt meg nem miuelted à miert azt erdemlenéd. Bezzeg vgyanis fély, es rettegy szent Pálnac intese szerent, felelemmel, es rettegéssel chelekedgyed az te iduősségedet. De vǵ, hoǵ bizzális. Mert Isten azt chelekedi te benned,

Illic felnůnc. Phil: 2.

ned, hoǵ akariadis, vegreis vihessed az ů io akarattya szerẽt. Ne leǵ vakmerő, mindenkorõ fuss, soha meg ne ály. Iary el à te hiuatalodba, keresked ǵél az Istennec giraiaual, es à tőbbit had reia. Nye reséget tud ů venni penze vtan, chac te ad az asztalra. Tudǵad hoǵ nem à ki el kezdi, hanem à ki vegig meg marad, iduőzůl. Maradgy meg tahat teis vegig, es iduőzůlsz. Vitezkedǵel io vitességgel meg őrizuẽ à hitet, es az io lelki esmeretet, mellyet hatra uetuęn nekic, ueszedelmet szẽuedtenec. 1. Tim: 1.

Ennec vtánna, meg engeded azt, hoǵ iot kel chelekedni, de imez az alnakság (azt irod) hoǵ el hagyom à fő okát, miert kel iót chelekedni, es imeszt hozza teszem. Ha iduőzůlni akarsz: es azon mesterkedem, hogy irással ezt hamissan el hitessem az oluasokcal, hogy az iduőség, az io chelekedetnec erdeméből vagyon. *Bornemiszánac mérges ellenem ualoszaua.*

A hol azt mondod, hoǵ el haǵom fő okát, miert kel iot chelekedni, arra ez à válasz en tůlẽ. Ha azt igertem volna, hogy à io chelekedeteknec, minden okait elő szamlálom, es valamellyet el hadnec benne, kiualtképpen ha azt hadnam el, â mellyic fő oka volna, meg erdemlenem hoǵ alnoknac neueznel engemet. De hoǵ az nem volt nekem ad propositũ, nem igertem affele elő szamlálast, itellye meg minden iambor, ha erdemlem en te tůlled ezt à szidalmat. A mit fogattam, *Nem chelekedem alnakul.*

azt beis tőltőttem, à mit nem fogattam, nem voltam itt arra kőteles.

Nem alnakság azt mondani, hogy á ki iduőzűlni akar, iot kel chelekedni.

Hogy peniglen azt mondottam, hogy mindennec iot kel chelekedni, à ki iduőzűlni akar, ez sem alnakság. De talam męltan mondhatnoioc azt alnakságnac, hogy reiam fogtad, mintha en tőttem volna ezt hozza, ha iduőzűlni akarsz. Nem en tőttem, hanem az irásban talaltam, es onnat vőttem elő. Kit megis bizonętottam. Mert

Bizonsági az én beszedemnec.

è mai Euangeliomban sem egyebeknec igertetęc, es adatęc à napi penz, hanem à munkasoknac.

Matth: 19.

Christus kedig imezt mondgya, ha be akarsz az eletre menni, tarch meg à parancholatokat.

Luc: 10.

Annakis à ki azt kerdi vala tűle, mit chelekedęn vehetnęie az őrőc eletet, imigyen felele. Szeressed à te vradat Istenedet tellyes sziuedből, tellyes lelkedből, es minden tehetségedből.

Matth: 25.

Az vtolso iteletkoris azoknac fogia ezt mondani, iőuetęc atyamnac aldotti, vegyetec el à tinektec keszettetet országot, à kic iot chelekedtenec.

Matth: 21.

Vgan azont ielenti à pelda beszedbenis, mikor az henolkodo szolgát à kęnra vetteti, es annac à ki kereskedet, es nyert vala, őrőmet hirdet.

Lu: 13.

A gyűmőlcztelen fige fanac meg atkozasa, es ki vagasais azt bizonettya.

Bornemiszánac szokasa.

Meg szoktad te, hogy mikor valamire olyra talalsz, kire valaszt nem tudcz tenni, ottan vagy

chuf-

chufsággal meg el melőlé, vagy ſzitkozodáſſal. Ittés azt miueled. Vg mondaſz hogy à mai Euangeliomot nem arra magyarazza Telegdi à mire Chriſtus, es nem eg igàt vonſzoc à Chriſsal, mert ű elő vonſza ſ-en hatra rantom. *Diſparibus autem bobus non bene trahitur currus.* Ne iaczal Peter batya, hanem ſzóly valoba à dologhoz ha ſzollani akarſz. Es ollyat ſzóly, à mit megis bizonyethacz. Mert hog megint vionnan ſommàlod az Euangeliomot, ſzinten vgmint az előt, aual hatra nem vered az en vallaſomat. Mi nem Apollo vagy, hogy à mit mondaſz, chac azértis el higgyem hog te mondod. Iraſsal bizonyétoc én nem moſolygaſſal, iraſſal felely, ha felelni akarſz, ne moſzolygo auag pantolodo beſzeddel.

Nem kellene itt iaczodozni.

Ingyen igerte Iſten az ű io voltabol ſzent fiaert az iduőſséget azoknac, kic chac ű benne valo bizodalommal az ű igereti ſzerent variac. De az ű igerete conditionalis. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Vgy varhattyuc tahat mies tellyes bizodalommal, à mint ű igerte.

Ingyen mint igerte Iſten az iduőſséget.

Conditionalis, az az, haual lőt az igéret.

A ſzent Mate, es ſzent Lukach Euangeliomiabol elő hozatot helyekre, holot Chriſtus à parancholatoknac meg tartasàra igazettya azokat à kic iduőzűlni akarnac, illyen valaſzt téſz. Rőuideden felelec. Laſd meg iol eleit, vtollyat, à hol à fel fualkodot ifiunac Matth: 19. es egy

Peter uallaſza az Euangeliomnac helyeire.

tőruenytudonac Luc: 10. mondgya ezeket. Es meg érted hogy azert ſzolt ig nekic, hogy eſmernéc meg ha tökelletes tellyeſen, egy cheppig be tól tőttéke à parancholatokat. Ha hija volna kedig, tahat nem azbol, hanem Chriſtus altal varnac az őrőc iduoſséget.

Hozzá teſzed ezt, nem abból.

lol teſzed hog rőuideden felelſz, à hol nem tudez mit mondani az igaz ellen. Rőuid beſzedű vagy ott, à hol à dologhoz kellene ſzollani, de à hol papokat, baratokat, piſpőkőket, kaptalanokat, apaczakat, es egyeb ſoc rendbeli fő nepeket ſzidalmaſz, es rutetaſz, nem győződ el vegezni à nag ſoc, es hoſzu rutſagokat.

Hól ſzokot Bornemiſza rőuid auagy hoſzu beſzedű lenni.

Vallyon hol vőtted azt à magyarazatot, mellyel rőuideden magyarazod à Chriſtuſnac beſzédit? Meg oluaſtam chac mais mind eleit vtollyat, à te intéſed ſzerent, de nem talalom ſem ertem hogy à vegre ſzollot volna ott CHRISTVS à mint te mondod. Az iſiu fel fualkodasbol kerdezkedetté vagy mint, tarcha dolgat véle. Chriſtus egy altallyaba, es valoba felel neki, nem ironicé. Ha be akarſz vgymond menni az eletre, tarch meg à paranczolatokat. Ha tökelletes akarſz lenni, eregy ad el mindenedet, es ad à ſzegenyeknec, es kenched leſzen menybe, es kőues engemet. Ha amazt, tarch meg à paran-

Nem à uégre ſzól Chriſtus, mint Peter mondgya.

Chriſtus altallyaba felel, es ualoba az iſiunac.

cho-

cholatokat, vgy kel erteni à mint te mondod, tahat imeztis, ad el mindenedet es kővues engemet. De ezt erté az ifiuis hogy valoba monda Chriſtus, es annac okaert meg ſzomoroduan raita, miuel hogy kazdag leuen, nem örömeſt valt volna meg ioſzagatul, el mene.

A tőruentudónac kedig mi vegre ſzollot legyen vrunc, hozzuc éppen elő annac à ſzónac mind eleit vtollyat, es meg teczic belőle. Ime egy tőruenytudo fel kele, keſertuen űtet, es monduan. Mit chelekedgyem hogy az örök eletet birhaſſam? ű kedig monda neki. A tőruenybe mi vagyon irua? Mint oluaſod? Az felele, es monda. Szereſſed à te vradat Istenedet tellyes ſziuedből, es tellyes lelkedből, es tellyes erődből, es tellyes elmédből, es felebaratodat mint tennen magadat. Es monda neki. Igazan feleltél, azt miueld, es élſz.

A tőruenytudo kerdéſe.

Chriſtuſnac feleletе, à tőruenytudo kerdéſére.

Dicheri à Chriſtus à tőruentudo feleletit, ki azt mondotta vala, hogy à ki az örök eletet birni akaria, annac à parancholatokat kel chelekedni. Es nem beſzel ſemmit affelet, à mit te mondaſz (eſmerd meg magadat be töltöttede ezeket egy chöppig vagy nem &c,) hanem, azt miueld, vgymond, es élſz. Mennyel ſ-teis azonképpen chelekedgyel.

Az vtol-

Aziteletkor leendő ſentenciárul.

Az vtolſó iteletkor leendő ſententiárul, azt irod, hogy à hitnec kilſő gyűmölchirűl ſzol ott Chriſtus, es az aldottakat hija mely lőt Chriſtus erdeme altal. Vgy vagyon, az Abrahamnac maguába kellet minden nemzetſegeknec meg aldatni. De vgyan azon Abraham fiainac imigyen beſzelget eggyűt à Chriſtus. Ha Abraham fiai vattoc, Abrahamnac chelekedetit chelekedgyétec. Azis igaz, hogy az hitnec kilső gyumolchirul ſzol iduözetőnc. De azt ſem kel el hadni, hogy midőn az Abraham fiait hija, nem azt mondgya nekic, iőuetec mert hittetec, hanem, mert chelekedtetec.

Ioa: 8.

A te prædicatiodban, mellyet az en ellenem faragot konyunec vtollyara ſugoretottal, azt irod, hogy azért itél vrunc à chelekedetec ſzerent, mert mint biro, bizonságra fog tőruént tenni. A hit peniglen lathatatlan, azert à hitnec lathato gyűmölchet ſzamlallya elő, az az, ſzem latomaſt valo bizonság léſz.

Tiſztes magyarázat. Tekerhed vgyan de nem megyen arra à Chriſtusnac beſzede, hogy chac vgymint à hitnec bizonságat ſzamlalná az io chelekedetet. Hanem vgymint azt, à miert iutalmat ád. Biriátoc vgymond à vilagnac kezdetitűl fogua nektec keſzéttetet orſzágot, mert cheztem, es ennem attatoc. Ez ige, mert, annac

adgya

adgya okát, miert biriác. Azert hogy ezt miueltétec. Nem hogy hittetec, hanem miuel hogy hiuén chelekettetec. Nem vgy magyarázta azt à helt, ezer, haromſzaz, negyuenkét eſztendőuel ez előt Origenes, à mint te magyarázod, hanem imigy. *Sancti, qui dextera opera operati ſunt, acceperunt pro mercede ſuorum dexterorum, dexteram regis, in qua requies eſt & gloria.*

Imez egy modgyát adgya előnkbe Chriſtus azt beſzélled, hogy a ki hiſzen iduőzűl. Vallyon michoda hitrűl ſzol ottis, egyebűttis, à hol à hit által igeri az iduőſséget? meg magyarazza ſzent Pal. Midőn azt mondgya hogy az à hit haſznál, mely à ſzeretetnec általa chelekedic. Meg magyarázza űnnen magais Chriſtus, mikor nem egyſzer, hanem egynehanſzer, az iot chelekedő hiueknec, igeri az őrőc bodogságot. *Gal: 5.*

A heuolkodo ſzolgat, azert akarod heuolkodônac neueztetni, hogy hitetlen volt. Am mennyel vele, nem vetekedem moſt arrul veled. De helyen marad mégis az, hogy annac hirdetetic es adatic az őrőc eletnec őrőme à ki kereskedet es nyert, az az, iot chelekedet es kőuetkezendő keppen, azis, à mit euel bizonyétoc, tudni illic, hogy iot kel chelekedni annac, à ki iduőzűlni akar, miuel hogy nem tuttal chac egy bőtűtis ennec ellene irni. *Az heuolkodo es kereſkedő ſzolgarul.*

A ſige

A fige farul. A fige farul igy felelsz. Méltó io gyümölchöt teremteni, de nem azert, hogy az altal idözüllyünc. Mert chac Christus tiszteſsége az. Ha ſzeretnéd az vr Christuſt, igy ſzolnal. Mint az io fa, elöſzör ü maga leſz, es az vtan ü raita io gyümölch terem. Igy az ember elöſzör Iſten fia leſzen, ingyen chac à Christus altal bünebochanattyát nyeruén, es ſzentlelket vöuen. Ez meg löuen, az vtan iót chelekedic. Igy à Christus tiſzteſsegetis meg adnád, es az embereketis az ióra fel ſerkentened. De még ióua ſem löt, mert bünbe es atokba fogantatot es ſzületet. Es te immar keſzereted, hogy az vad köken fán fige teremien. Szégyen eſzt nem erteni enni eſztendös præpoſtnac es prædicatornac.

Bornemiſza uagy nem érti, uagy értuén hamiſsan magyarazza az én traſomat. Söt ſzegyen teneked, à ki ittes chaplar es kalmar modra dichered: dràga, gyönörüséges es ſzép ertelmünec mondod azte iraſodat, igyen chac meg ſem ertened az én iraſomat nem hogy valaſzt tudnál reiá tenni. Auagy ha érted, ſzanſzandekcal hamiſsan magyaraznod. Hol mondottam azt én, hogy à uad köken fa, io gyümöl chöt teremien? Az az hogy à bünbe es atokba fogantatot es ſzületet ember, mig io faua, Iſten fiaua nem leſzen, vionnan nem ſzületic, oly iot chelekedheſséc, melyre Iſtennec tekentete legyen az idusſegnec adasában?

Chac

Chac abbol à prædicatiobolis, melyrűl moſt vetekedűnc meg teczic, hogy à io fanac io gyűmölcherűl ſzolloc, nem à kőken faerul. Holot imezt irtam. Es ha iol veſzed eſzedbe à mitmondoc, meg tanolhattad eddig, hogy azoc chelekedhetnec chac iduőſsegre valo iót, à kic Iſtentűl hiuattanac, az ű ſzőleiének miuelesére. Mert vgymint mi magunktol nem volnanc elegec, chac meg gondolaſaraiſ az ionac, hanem az mi elég vóltunc Iſtentűl vagyon, ki az tőrueny áltál meg feduçn az mi reſtsegűnket, hij es kűld minket az ű ſzőleiébe: az az tanét az Euangeliomnac hirdetéſe altal, meg viet ſzent lelkenec általa, meg igazét, meg bochattya bűneinket, es erőt ád reia hogy iot chelekedheſsűnc. ű alkomaſi vagunc, azt mondgya ſzent Pal, kiket alkotot az io chelekedekre mellyeket ſzerzet, hogy azokba iaſriunc.

Az io fánac gyűmölcherűl ſzolloc.

A mi elegtelenſégűnc. 2. Cor: 3.

Epheſ: 2.

Meg adom à Chriſtusnac tiſzteſséget iobban te nalladnal, vgymint ki az ű aiandékit mi benűnkis haſznoſnac vallom es ſemmit nem magunknac, hanem mindent, még chac à iónac meg gondolaſatis neki tulaidonétoc. A Chriſtus tiſzteſsége tat à mi iduőzetésűnc, ű adgá hog higgűnkis ű benne, hogy chelekedheſsűnkis iót, ű adgya annac iutalmatis.

A Chriſtusnac tiſzteſsége.

Mind

Mind eleit vtollyat ű tűle tartyuc à mi iduősségűnknec. A io chelekedetből, á meniből mienc, semmit nem varunc, à meniből Christuse mi bennűnc, varunc.

Az embereketis iobban serkentem à iora te nalladnál, à iutalomnac es fizetésnec igeretiuelis edesgetuén űket.

A szentec az iutalomra neztenec. Psal: 118.

Dauid miert chelekedic iót? hogy iutalmát vegye, az az, hogy iduőzűllyőn. A te parancholatidnac czelekedetire haitottam az en szíuemet, vgymond, vr Isten: A fizetésert, auagy à iutalomert. Moyses azzonkeppen. Kirűl imigyen ir szent Pal. Nagyob kazdagsàgnac ítéle à Christusért valo szidalmasságot, hogy nem mint az Aegiptusbelieknec draga kencheket, mert néz vala à iűtalómnac meg adasára. Io let volna Georgius maiortul ertekezned, ki fő ember volt tudod à te Euangelicus rokonid kőzőt. Meg talaltad volna soc helyen az ű irasaban, hogy szűksegesec az iduősségre à io chelekedetec.

Heb: 11.

Az Euangeliomnac Masodic reszérul.

A Septua-

A Septuageſima vaſarnapi Euangeliom magyarazattyánac maſodic reſzében, errűl ſzollottam. Kic chelekedhetnec iót, es hol, es mint kel chelekedni. *Sommaia, az Euangeliom maſodic reſzénec.*

Dichered midőn azt mondom, hogy chac azoc chelekedhetnec iot kic az anyaſzentegyhazban vadnac, es az vionnan ſzűlőttec. (Tahat mire fogod vala im nem régen azt reiam, hogá gonoſz kőkény fatul kéuanoc iduőſségre valo io chelekedetet? Hiſzem nem kőkeny fa az anyaſzentegyhaznac élő tagia, es az vionnan ſzuletet ember? Maſzor iozanban ſzoly es iri, hogy illyen kőnnyen kezedbe ne kapiác. &c. no nem mondom meg à többit.) De azt vitatod hogy nem à feiebe, hogy az által adaſsec az őrőc élet. Mert immar meg nyertec azt hit altal. Rom: 5. *Iőt kel chelekedni.*

Szinten chac illyen puſztan es gorombaul nem hallottad tullem, à mint te irſz, hogy à mi chelekedetűnc altal adatnéiec az iduőſség. Mert Chriſtus által adatic, de nem munka nelkűl, es chac azoknac à kic munkalkodnac, à mint ez vtan iobban meg bizonyétom. Holőt peniglen ſzent Pálbol azt akarod bizonyétani, hogy az vionnan ſzűlőttec immar meg nyertec hit altal az iduőſséget? Meg találom vgyan azt ott à hol te mondod ſzent Palnal, hogy à kic meg bekeltűnc *Chriſtus által de nem munka nelkűl adatic az őrőc élet.* *Rom: 5.* *Chac remenſégbe moſt mienc az őrőc élet.*

Iſtennel, iöuendöre iduozülünc, auagy meg tartatunc (*ſalui erimus*) de nem hogy letel ſzerent iduözültünc. Söt ittes azt mondgya hogy az Iſten fiai dichöſegénec remenſegébe dichekedünc.

Rom: 8. Ez vtannis azt iria, hogy remenségben iduözültünc. A remenség kedig à mely lattatic, nem remenség az. Mert á mit làt valaki, miert remellene azt? Ha kediglen à mit nem látunc azt remellyüc, tahat azt türes altal variuc. Chac remenségben vettec el azert moſtan az iduöſséget az vionnan ſzülöttec. Es hogy ez vtan valoba el veheſsec, tartoznac iot chelekedni, es à hitnec gyümölchit teremteni. Mert vgy nem ſzegyenét meg á remenség, ha az Iſtennec ſzereteti ki ontatot à mi ſziuünkbe à ſzent leleknec altala.

Vgy ueſzüc elletel ſzerēt, ha iót chelekedünc.

Rom: 5.

A remenſéget à ſzeretet teſzi bizonyoſsá.

Touabbá azon töröd feiedet, ki legyen az anyaſzentegyhaz, melyben munkalkodni kel. Es azt vitatod, hogy mi nem vagyunc. Kit két dologbol akarſz meg mutatni. Elöſzör ebböl, hogy valtoztattuc, toldoztuc, foldoztuc, à tiz parancholatot, az hiſzec Iſtent, az miatyankat, à Sacramentomokat, es az egeſz ſzent iráſt. Maſod ſzör imezböl, hogy à Chriſtus az ü ſeregéuel mindenkor haborgattatot, minket ſenkinem haborgat teſt ſzerent, mint Chriſtust, az ü prophetait, es apoſtolit hahorgattac, &c.

Ki legyen az ányaſzentegyház.

Két dologgal akaria Peter bizonyetani hogy mi ném uagyunc anyáſz: egyház.

Az

Az elsŏ szinten hamis, s-te sem bizonyetod meg hogy igaz volna, hanem chac mondod. Kire noha ingyen semmit nem kellene felelnem, vgy mint te tŭlled irigységbŏl, bizonyetas nelkŭl, vakmerŏ képpen kiszalasztatot szora, mind az altal hogy azt ne mondhasd, hogy chac fŭlem mellŏl bochattam el, nem tuduan reia meg felelni, meg felelec ez vtan, ott à hol egyenkent vionnan elŏ hozod ezeket. *Elsŏ bizonyetása szinten hamis.*

A másic sem igaz. Es miert hogy azt kerded hol haborgatnac minket test szerent à mi hitŭnkért, im meg mondoc benne. Nem tudode, hogy à papokat es szerzeteseket Erdelybe, es Varadtáian, chac egy nehany esztendŏuel ez elŏt meg fosztac, es el ŭzec onnat, megis ŏlénec bennec? Nem ertettede, meni templominkat, oltarinkat, Clauströminkat chac magyar orszagbanis el rontottac à te partodon valo kegyetlenec? Angliába mint ŏleté meg IANOST à Roffensis pispŏkŏt, es Tamas Moruſt à Cancellariust, tŏb soc iamborokcal egyetembe, à ńolczadic Henricus Kiraly, miuel hogy à papa engedelmetŭl el nem akaránac szakadni? Annac vtannais è mostani ott valo kiralyne aszony, mint dihŏskŏdŏt, es dihŏskŏdic à szegeny papistác ellen, fegyuerrel, tŭzzel, akasztofaual, szamkiuetessel? Scociabol, Sueciabol, Daniabol, *Az sem igaz hogy nem haborgatnánc à hit miat. A mi soc haborgatasinkarul.*

Nemet orſzágnac nagy reſzebŏl ki ŭzettenec à Catholicus lelki paſztoroc. Keues vres nemes vagyon Magyar orſzagbanis, ki ioſzagaba ſzenuedgye ŭket. Vai mely igen iol tudod, még Sempten lakál, hanſzor kalodaſztanac, es birsagoltanac meg à te kiſztetéſedre, ſzent Abrahamon, es egyebŭt à te vrad ioſzagában lakozo egynehany eǵigyŭ paraſzt embert, azert hogy ide Szombatba iŏttenec gyunni, miſet, es prædicatiot hallani, ſ-még ſem bant ſenki minket. Vallyon inkab ha te raitad allana, itt tŭrnele engemet à hol moſt lakom? Engednede hogy abban à ſzékben prædicallanec à kibe prædicalloc? Laſſa azert minden ember, mely igazat ſzoktal te ſzollani, midŏn magadat, es à tieidet magaſztaluán minket gyalaſz. Noha máſt neueſz hamiſnac, es hazugnac.

Bornemiſza mint ſzokot igazat mondani.

De nó, ha mi nem vagyunc, kichoda tahat az anyaſzentegyhaz? azt fitogatod hogy te vagá à tieiddel egyetembe, miuel hogy tŏrrel, tŏmlŏchel, taitekot turunc fuunc arra à ſeregre, melybe ti vattoc. A taitéc turáſra, ſzinten ollyan ekes valaſzt tudnec neked tenni, mint te ſzollaſz, ha bolondoskodni, es ertetlenkedni akarnéc. A tŏrŏkŏketis kergetty ŭc, es vagiuc, à hol Iſten hozza ſegét. Az Arrianuſokatis, Anabaptiſtakátis, ŭldŏz-

Miuel bizonnettya Petr, hogy ŭc uolnánac az anyaſzentegyhaz.

A haboruſag ſzenuedés nē bizonyos iele à hiueknec.

ŰLDŐZZŰC, es tőmlőczőzzűc. Tahat ha errűl kel meg eſmerni az igaz anyaſzentegyhazat, ezekis mind à Chriſtuſnac nepei leſznec. Nem à haboruſág ſzenuedés, nem az űldőztetés probaia az ISTEN fiainac, hanem annac oka. A mit bűnőd ſzerent ſ-nem az vrnac neueiert ſzenuedcz, mélto bűntetes az.

Chodalkozom raitad, michoda orczàual mondod, hogy ez egeſz vilàgon, ſemmi egyeb hit nem haborgattatic teſt ſzerént à tieteknel. Dauid Ferencz, à ſzent haromſàgnac ellenſége vallyon miert űl moſtan à tőmlőczbe? az hitert. Seruetuſt miert egetec meg Geneuaba az te Caluiniſta tarſaid? à hitert. Az Anabaptiſtákat miert vegezte egynehanſzer ez orſzág à gyűleſekben, hogy ki kergeſſec à mi hazankból? à hitert. Dauid Győrgyőt miert asàc még à koporſobolis ki BASILEABAN, es miert egetec meg à teſtet mind kőnyueiuel egyetembe? à hitert. Szoluan kőzőnſéges keppen à hitrűl, à mint teis ſzollaſz itt, vgy à mint àkarkies hitnec tartya, az ű ISTEN felől valo velekedéſet. Annac okaert ebből meg nem teczic, hogy ti volnatoc az anyaſzentegyhaz, à mi kőz tinektec ollyakcalis, kiket ti ſem mondotoc igaz hitű embereknec lenni. A lelki bekeſéget, melyben igen dichekedel, azt mondom, à ki te nallad vagyon,

Nemigaz hogy chac à Bornemiſzà hitin uàloc ſzenuedné nec haboruſàgot.

Esa: 4. tarch magadnac bator. Non est pax impijs.

A szőlőbé uallo hitalrul. A hiuatalrul choda mesterséggel szollóc azt irod, es mikor azt magyarázom hogy à szőlőbe munkalkodni hiuattatunc, azt à munkát chac à tiz parancholatrà, es hol mi baluanyozo chelekedetre, az en anyahazamnac parancholattya szerent ertem. Michoda? Anyahazamnac? E volna àm à tragar beszednec egygyic, ha veled akarnec érte enyelgeni, hogy chufos igekcel iaczodozol. Anyaszentegyházat mondottam en nem anyaházat. Am menyel vele. Eléb megy à beszédbe monduán. De az ISTENNEC hiuatallya fő képpen az ű szent fianac esmeretire vagyon, az Euangeliom szerent. &c.

Tragar beszéd.

Peter bőlchesége. Bodoganya Maria, mely nagy bőchen ir à Peter vram, ki engemet bolondnac, es balgatagnac szokot neuezni, es aual meuet, hogy regi præpost, es prædicator vagyoc, s-meg sem tudoc semmit. Ezt mondanàm bolcz emberhez illendő tudomannac lenni, hogy még chac azt sem érted, mirűl vagyon à tiz parancholat. Vallyon az elsö parancholatban, nem parancholly aé Isten, hogy űtet, az az, à tellyes szent haromsàgot, az Atyat, à Fiut, à szent Lelket esmerüc. ű benne higgyünc es bizzunc, ütet tarchuc, es vallyuc ISTENNEC lenni, es semmi teremtet allatot

A tiz parancholat magába foglallya az Istennec esmeretit.

Isten

Iſten gyanant ne tiſztellyűnc? Tahat mikor azt mondom hogy à tiz parancholat meg tanét reia mit kel munkalkodni, nem rekeſztem ki az Iſtennec eſmeretit.

Kit nyiluabban meg ielentettem az vtan à hol imigyen irtam. Meg talalod à tiz parancholatba miuel tartozol Iſtennec, hittel, tiſztelſéggel, imadsággal, ſzeretettel, felelemmel, &c. A hit által eſmerűc hiſzem az ISTENT, es à kic eſmeric, azoc tiſztelic, imadgac ſzeretic. Azis meg mondottam Moyſesből, vgyan chac az előt, hogy az Iſten parancholatihoz nem kel tenni. Bator azert euel ſe tatarozd az en beſzedemet, hanem tatarozd à tiedet, ha miuel tudod tatarozni, melyben im latod, meni haſadekot, es reſset találunc. *Meg uagyon à tiz parancholatba, miuel tartozunc Iſtennec.*

Őtſzer ielenti Chriſtus à Septuageſima Vaſarnapi Euangeliomban, hogy ki ment vólna Iſten miueſeket fogadni az ű ſzőleiebe. Az első ki menetelről ig irtam az en prædicatiomban. Első lőn io ideien, igen reguel, mert mindgyaraſt, hogy ez vilag teremtetéc, ki mene, mikoron az tőb allatoknac teremtéſe vtan, monda az ISTEN. Teremchűnc embert az mi ſzemelyűnkre, es haſonlatoſságunkra, es teremté Adamot Euat, ielentuén az ű ISTENi io voltát, es bőlcheséget. De miert me- *Iſtennec őt ki menetele.* *Első ki menetele.*

ne ki akcoron? Miueſeket fogadni az ũ ſzõleiébe, az az, à vegre teremte az embereket, hogy az anyaſzentegyházнac tagiai lennénec, iſmernéiec, ſzeretnéiec, es dichernéiec az ũ teremtõieket. Megis ſzegõdec vellec egy napi penzbe igeruẹn nekiec az eletet, ha ſzauát fogadnáiac, es ũ neki ſzolgalnánac. Viſzontag fenyégetuẹn ũket az halállal, ha engedetlenec lennenec. Es minec vtanna az õrdõgtũl meg chalatuán, bũnbe eſenec, iſmeg meg vieta à ſzegõdséget, fogaduan, hogy el kũldenéie az azonyiallatnac maguat, ki meg rontando volna, az merges kegyónac feiét.

Iſtennec ſzegõdſege az emberrel.

A munka kõzzé ualo az Iſtennec eſmeretics.

Kereſztyen oluaſo, veſzed hiſzem eſzedbe hogy à ſzõlõbe valo munka kõzze ſzamlálom aztis, hogy à munkaſoc az ISTENT eſmernéiec, ſzeretnéiec, es dichernéiec. Mégis vgy fed engemet Bornemiſza, mintha chac à parancholatrul ſzoluán, ki rekeſztenem à mi iduõzetõnknec eſmeretit. Ne hidgy tahat effele embernec, kinec egynehanſzer kaptuc immar kezebe, hogy ollyakat fog en ream, mellyekbe ſem hirem ſem tánachom. De had beſzellyec ũ magaual.

Petr feleletc.

A mit az elsõ ki menetelrũl irtam, annac chac az vtolſo reſzére felelſz, azt igered. Maga arra ſem felelſz ſemmit, hanem chac azt beſzelgeted, hogy az draga vtolſo igéket emletem, ſ. nem keſzeretlec, nem oktatlac, nem tanetlac,

mire

mire valo volna. Tegedet nem kel ſem oktatni, ſem tanetani, mert mindent chac te tudcz, en ſemmit nem, egynehany helyen aual pirongacz. De egyebeket à kiket oktatnom, es tanetanom kel, oktatoc, es tanetoc. Ez kedig az en tanetaſom. A mint az vtolſo ki menetelrűl valo beſzedembe, meg vagyon. A CHRISTVS (ki meg igertetet magua az aſzonyiallatnac) azert iőt ē vilagra, hogy meg kereſſe, es iduőzéche azt, à mi el veſzet vala. Azert hala meg hogy az Iſtennec ſoc felé oſzlot fiait, egybe gyűiteneie. Ez az atya ISTENNEC akarattya, hogy minden à ki lattya à fiat, es hiſzen ű benne, el ne veſzen, hanem vegye az őrőc eletet. Lam meg mondottam à hol helye volt, mire valo az ISTENNEC igerete, midőn azt fogada hogy el kűldi az aſzoniallatnac maguat.

Meg mondottam én mire ualo az Iſtennec igerete.

Luc: 19.

Ioan: 11.

Ioan: 6.

Vay Telegdi Telegdi, hogy nem érted, hoǵ immar el veſztettéc volt az őrőc eletet. Igy orczaſz ittes engemet. Hogy ertheſſec en valamit, ha mindent chac te erteſz? De talam ertem ezt, ha tőbbet nem ertekis. Mert meg mondam, hoǵ az őrdőgtűl meg chalatuán, bűnbe esénec, à mi első ſzűleinc. Io ideien meg mondam aztis, hogy az ember magatul ſemmi iot nem chelekedhetic ollyat, à mi ISTEN előt kedues volna. Ha kedig az en poſtillámat oluaſtad, ſzantalan helyen

Peter mint orczaſz engemet.

talaltál emlekezetet benne, az emberi nemzetnec esetirűl, es à Christusnac io tetemenyirűl, nem szűkség azert aual pirongatnod engemet, hogy chac azt sem értem.

Istennec masodic ki menetele

A masodic ki menetelt, à víz özönkort mondottam hogy volt: kibe ielenti vala Isten à gonoszoc ellen hatalmasságat, es haragiat, Noehoz peniglen irgalmasságat. A vegre hogy miueseket fogadna az ű szöleiebe. Hogy Noe es az ű maradeki, Istennec à gonoszoc ellen valo kemeń itiletiből, tanolnàiac meg ůtet felni, es más felől Noehoz valo irgalmasságából szeretni. Mert ez à szölöbe valo dolgozas, felni, es szeretni az Istent.

Isteni szeretet mint lehet.

E sem teczic teneked, azt forgatod, hogy nem mondottam meg, hogy az Isteni szeretet kiłömben nem lehet, hanem ha Isten elöszer meg bochattya bűneinket, az ű szent fianac aldozatyaert. Nagy dolog hogy nem szegyenled mind vntalan azt vitatni, hogy meg nem mondottam, à mit tennen magadis meg vallál imént hogy meg mondottam. Hiszem azoc az vionnan szűlöttec, es az anyaszentegyhaznac eleuen tagiai, kiknec bűnöc meg bochattattanac, es à kic à Christusba be oltattanac. Lam teis meg talàlad im nē régen az en prædicatiomba, hogy az vionnan szűlöttekről szolloc, midőn à szölö miueseköl em-

emlekezem. Mert mig az ember vionnan nem szűletet, addig nem miues, hanem à piaczon heuolkodo.

Megint az henyelő tragároc módgyara kezdesz szollani, monduán, hogy Telegdi Istis azon eg bakot nyuzza, hog ű is munkas volt. Vgy Peter vgy, hogy Telegdit chufolhassad, à hol valo dologrul kellene szollani, ottis mind bac nyuzasrul szoly, es chuf beszedekcel mennyel à dolog mellől. Azt irod kedig vgyan azon bac nyuzasnac lenni, à mit teis nem tagadcz, vgyan sem tagadhatnad, ha tagadni akarnadis, hogy Noe munkas volt. De, vgy mondasz, hogy Isten igeretibe valo bizodałom áltał, mely nezet az vr Christusra. Még mind ezt mondottam enis, s-ez vtanis ezent mondom, hogy à mi munkánkis, annac hasznais, az Isten igeretiből vagyon, mely igeretőt tőt az ű szent fiaert, es arra valo tekentetből. Annac okaert nem bakot nyuzoc, hanem igazat mondoc.

Peternec tragar beszéde.

Noe mint uolt munkás.

A harmadic ki menetelrűl azt irtam, hog Abraham ideiebe lőt, kit az ű maradekiual egyetembe Isten az ű szőleiébe kűlde, mi dőn frigyet szerze vele, es nagy igereteket tőn neki &c. Erre te imigyen felelsz. De leg főb

Istennec harmadic ki menetele. Gen: 18. Abrahamnac tőt fő igéret

igerete

igerete ez vala. A te magodban à Chriſtusban meg aldatnac minden nemzetségec. Kirûl ſzent Pál igy ſzól. Hûn Abraham Iſtennec, es azt tulaidonéta Iſten igaſsagul neki. Ezben gûitôt ûis ſzôlô miueſeket. Mond az vris rola. Abraham latot engemet, es ôrûle raita. Vgy vagyon io atyamfia à mint mondod. It ſemmit en ellenem nem ſzollasz.

Rom. 4.

Io: 8.

Negyedic ki menéſe.

A negyedic ki menése Iſtennec à taiba lôn, azt mondottam, mikor û ſzent fôlsege è vilagon ielentè magât, nagy rettenetes bûnteteſekcel az Aegiptusbeliec ellen, es kiualtkeppen valo io atyai akarattal ſzabadetaſsal az û hiueihez. Mellyet à végre chelekedéc, hogy miueseket fogadna az û ſzôleiebe. Azert mondgya Moyſes. Hallade Israel, azt keuennya à te vrad Iſtened te tûled, hogy fellyed ûtet, iary az û vtain, es ſzereſsed ûtet.

Exo: 7. et ſequentibus.

Deut: 10.

Ittis maid maid meg látod, mely hiuen hozza elô Peter az irat ſokat.

Erre te illyen valaſzt teſz. Ezen Moyſes inti à nepet, hogy à Chriſtuſt meg ne utalnac. De meg vtaluan nem az û ſzôleieben kezdenec munkalkodni. Es mond nekic az vr. Moyſes atta nekiec à tôruent, de ſenki chelekedetiuel be nem tellyeséti. Mond ſzent Pál. Mert nemis lehet. Es mond ismet. Azt az igaſsagot kit az Iſten ada nekic, nem akarâc venni, hanem û magoc kereſenec Iſten elôt valo igaſsagot, de nem

Io: 7.

Rom: 8.

Rom: 10.

talalâc.

talalác. Mert az Isten nem keduel mas félet az öuei kiuűl. Nagy tanulságoc volnanac ezec ha szaporethatnoc á szót. De à kinec kedue vagyon reia, mennyen vegére ezeknec, kiből soc őrőmet veszen.

Tisztes iambor vagy. Az irasnac hamissan valo elő hozasáual, be viszed az egyigyű oluasot à sőtetségbe, es benne hagyod. Io lőt volna, à nagy tanolsagokat elő raknod, hogy lattucit. volna mit akartal faragni az irásnac meg chonketot helyeiből. Mert è harom kőzzűl, eggyiket sem hozod eppen es igazan elő. Az elsőből szinten azt az iget hagyod ki, mely meg nitnaia az oluasónac szemeit, es à te teuelygesedet meg mutatnáia.

Nem éppen es nem igazan hozza előaz irásnac helyeit.

Az első helyből mit hagy ki.

Nem azt mondgya Christus hog à tőruent senki chelekedetiuel be nem tellyeséti: Tahat mit? Imest. Nem de Moyses attae nektec à tőruent es senki ti kőzzűletec nem chelekedi à tőruent? Ezt ez iget reitetted el. Ti kőzzűletec. Erched azoc kőzzűl à kiknec szol vala. Szollot kedig akcor à hitetleneknec, kic nem mentenec az Istennec szőleiebe miuelni. Kikcel nekem semmi dolgom ninchen, hanem eń à hiuekrűl es vionnan szűlettekrűl beszéllec. El vőtted onnat à mi oda valo volt, es hozza tőtted azt, à mit iduőzetőnc nem mondot. A senkit, ollyan kőzőn-

Kikrűl mondgya Christus, hogy á tőruent nem chelekedic.

kőzőnséges keppen, hogy à tillyes emberi nemzetre vetteſséc, nem talàlod az urnac mondasàban, hanem chac vgy à meniből az Iſtentelenèket illeti.

A maſodic helyt, idegen ertelemre vonſza.

A maſodic helytis, kilőmb ertelemre vonſzod nem arra, melyre ſzent Pal mondotta: ki ekeppen ir ótt à hol teneuezed. *Sapientia carnis inimica eſt deo: legi enim dei non eſt ſubiecta, non enim poteſt.* Az az, à teſtnec bőlchesége, (vagy okoſsága vagy ertelme) ellensége Iſtennec, mert az Iſtennec tőruénye ala nem vettetic, auagy nem haiol: mert vgyan nem lehetis. Mi nem lehet? az à mirűl moſt ſzolla. Nem lehet hogy à teſti bolcheseg Iſten tőruenye ala haiollyon. Nem tagaddya ſzent Pal à tőruennec lehetséges voltàt, hanem azt tagadgya, hogy à tőruennyel egybe ferien à teſti ertelem. Az vionnan ſzűlőttekrűl kedig vgyan ottan azt beſzélli, hogy nem teſt ſzerent iárnac es elnec, hanem lelec ſzerent. Kiből à kőuetkőzic, hogy nem kőuetic à teſti okoskodaſt, ſem à téſti indulatot, (ha indulatért kelleneis venni è gőrőg iget φρόνημα) es annac okáert nem illeti ůket é mondas, nem lehet.

Rom: 8.

A harmadikat valtoztattya.

A harmadikat azonkeppen mint à többit aztis valtoztatod, nem tudom mi feiébe. Ott igy vagyon irua. *Ignorantes iuſtitiam dei & ſuam quærentes ſtatuere, iuſticiæ dei, non ſunt ſubiecti.* Az

Ro: 10.

az,

az, Nem tudúan az Istennec igasságat, es az ůnnen igasságokat keresuén tamasztani, az Istennec igasságа ala, nem attàc, auagy nem vetettéc magokat. Szól kedig azokrul, à kic à tőruenyből keresuén igasságot, à Christus hitinelkůl, meg nem talaltàc az Istennec igasságat, mely à Christusban valo hitből vagyon. Kikrůl itt ennekem semmi beszedem nem volt.

Nem ielented meg most nyiluan, de ez vtan ki fakasztod, mit akarsz ez illyen iras harabdalasal. Tudni illic, hogy senki az Istennec parancholatit, meg nem tarthattya Kire mies ide ala teszűnc valaszt teneked.

Aztis irod hogy à kiknec Moyses monda imest: Hallàde Israel, azt keuannya à te vrad Istened te tűlled, hogy fellyed ůtet, iary az ů vtain, es szeresed ůtet, meg vtaluan à Christust nem az ů szőleieben kezdénec munkalkodni. Ha ezt valogatàsal mondanàd, eggyket à masiktul el valasztuan, meg engednem: de illyen kőzőnsegesen nem engedhetem: Mert soha nem volt oly idő, hogy valakic à seregec Istenénec szőleiebe nem mentenec volna miuelni. Még amaz igen gonosz Istentelen es baluànyozo időbenis, midőn Illyes prophéta azt aléttya vala, hogy chac egyedůl volna, meg tartot volt Isten hét

Peter szól.

Deut: 10.

Minden időkben uoltanac miuesec az Isten szőleiében.

3. Reg: 19.

hèt ezert magánac, kic terdet nem haitottanac Baal elŏt.

Vtolszor ki mene Isten (azt irtam vala én) ielentuén es ismertetuén magát az emberekcel az ŭ szent fiánac altala. Miert? Hogy miuesseket fogadna az ŭ szŏleiébe, kiknec ez vilagnac vegezetikor munkaiokert meg fizetne. Mert azert iŏue Christus è vilagra, hogy meg kereſse es iduŏzeche azt, à ki el veſzet vala. Azert hala meg, hogy az Istennec ſoc felé oſzlot fiait egybe gyŭteneie. Ez az Istennec akarattya, hogy minden à ki lattya à fiat, es hiſzen ŭ benne, el ne veſzen hanem uegye az ŏrŏc eletet.

Istennec utolſo ki meneſe.

Luc: 19.

Ioan: 11.

Ioan: 6.

Ezt miuel hogy nem tagadhatod igaznac lenni, azt irod hogy chac emlétem, es ottan viſza czafolom. Mert à Christust nem vgy prædicalom ki meg feſzettet, ki eleget tŏt à te bŭnŏdrŭl. Es nem tanétlac arra hogy vgy bizzal ŭ benne, mint ki minden adoſsagodat le tette eretted, hanem mint Adam, Noe, Moyſes, Abraham, à prophetàc es az Apoſtoloc munkaſokat hittac à ſzŏlŏbe, ŭis oly ſzobàsu volt volna, ezert iŏt volna, azert holt volna megis', hogy az àltal munkaſokat gyŭitene, kic àz ŭ magoc munkaioc vtan, oſzton nyernénec ŏrŏc eletet. Hogy chac prophétat es chac prædicallo doctort akaroc iduŏzetŏnkbŏl ſzerzeni.

Tagadgya Peter, hogy megfezettetet es megualto Chriſtust prædicalanec.

Nem

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Nem tagadtam en ſoha, hogy à Chriſtus meg feſzettetet. Sőt ittis nyiluán irom hogy meg hólt, azt ſem tagadtam, hogy à kereſztſán meg fizette minden adoſsaginkat. Mert tudom mit monda à propheta áltat. A mit el nem vőttem volt, aztfizettem meg. Tudom mit kialta à kereſztfanis. Mindenec be tellyeſettenec. Meg fizette, de vgy, hogy megint adoſsa tőt minket: nem valami kegyetlennec, hanem maganac. Ki meg teczic chac abbolis, hogy imeſzt kel nekűnc à mi chelekedetinkrűl mondanunc. A mit tartoztunc miuelni azt miueltűc. Ha kedig aual mondod hogy viſza czafolom ezt, miuel hogy haſznoſnac es erdemeſnec mondom az io chelekedetet, arra teneked rőuideden chac igy felelec.

Lám meg feſzült es meg uálto Chriſtust prædicálloc.

Pſalm. 68.

Chriſtus mint fizette meg adoſsaginkat.

Luc: 17.

Nem czafolom, hanem magaſztalom à Chriſtus kereſztinec ereiét, es tőbbet tulaidonetoc neki te nalladnal. Vgy mint ki azt vallom, hogy annac altala tellyeſséggel fel eppettettűnc es mind mi magunc, ſ-mind chelekedetinc meg ſzenteltettűnc, es kedueſse lettűnc az atya Iſtennec előtte. Sőt ſzinten be oltattunc à Chriſtuſban, vgy hogy valami iot miueltűnc ázt ű miueli, es annac okaert tekenteti vagyon reia az atya Iſtennec, mint az űfia kereſztfaianac gyűmőlchére. Oly igen chacű benne bizom kedig, hogy

Magaſztalása á Chriſtus kereſztinec.

semmit iot magamba nem mondoc lenni, hanem mindent neki tulaidonétoc. ũ indét, ũ ád erõtis reia, hogy iot chelekedgyem. ũ coronázza, es erdemezi en bennem, nem azt à mi enyém, hanem az ũ aiandékit. Varom az en munkamnac iutalmát ISTENTŨL, de az ũ fiáért, és az ũ fia áltat. Kire valo tekentetbõl õrõc eletet igért azoknac à kic iot chelekednec.

Pelagianussá akar engemet tenni Peter.

Azt beszelgeted, mintha en aztis prædicallanam, hogy à munkáſoc az ũ magoc munkaioc, es erdemec áltat nyernec õrõc életet. Edes batyam, hon oluaſtad ezt az en iraſomban? auagy ki hallotta valamikor én tũlem? Nem vagyoc en Pelagiánus, hogy annét tulaidonetanec magamnac, mintha az en ſzabad akaratomnac ereiebõl, vgy à mint enyem, chelekedhet nem valamit ollyat, à mi õrõc eletet erdemlene. E vala az en beſzédem hogy Iſten meg fizet à munkaſoknac munkaiokért, nem az à mit te reiam fogſz, hogy à munkáſoc nyeric az ũ mun-

Iſten mint fizet à munkára.

káioc altal az õrõc eletet. Meg fizet nem azért hogy az én munkam ũ magábol erdemlene, hanem hogy io voltábol igerte à fizetéſt, es miuel hogy igaz biro, tartozic meg adni à mit igért. Tartozic azokat à chelekedeteket, mellyec ISTENBEN lettenec, vgymint

Ioan: 3.

ũ aian-

ű aiandekit, mellyec ingyen az ű malaſztyábol ſzarmaztánac, meg coronázni. Nem az akaróe ſem à futóe, hanem à kőnyőrűlő Istene. Rom: 9.
Ezt ſem magamtul mondom, hanem az irásbol vettem. Melybe ezt oluaſom, hogy Iſten mindennec meg fizet az ű chelekedetec ſzerent. Szent Pális igy ir à Sidoknac. Nem hamis az Iſten hogy el feletkeznec à ti munkatokrul, es ſzeretetekrűl, mellyet meg mutattatoc az ű neuehez, euel hogy ſzolgaltatoc à ſzenteknec ſ-moſtanis ſzolgáltoc. Matth: 6. Rom: 2. Apo: 22. Heb: 6.

Ha kedig prophetanac neuezem valahol à Chriſtuſt (iollehet talam ebben ẽ prædicatioban melyrűl moſt ſzollunc, nem,) az ſem czáfolas. Mert az irás annac neuezi űtet. Sőt még à ſem volna czafolas, ha azt mondanám hogy ollyan propheta mint Moyſes. Mert ű magais azt beſzelli felőle Moyſes, monduán. A te vrad Iſtened prophétat tamaſzt teneked te kőzzűled, es à te atyadfiai kőzzűl, miképpen engemet, azt halgaſsad. Propheta, es prædicator à Christvs tiſzti ſzerent, mert ű hirdette, es ielentette nekűnc az atya Istennec akarattyat. A Chriſtus Prophéta. Mat: 13. 21. Ioan: 4. 6. 9. Deut: 18.

De à hol imez kis iget, chac, hozza teſzed, monduán, hogy Telegdi à Chriſtusbol chac prophe- Nem chac ptophetánac prædicallom á Chriſtuſt.

Nem chac prophetánac prædicállom à Chriſtust.

prophetát es prædicállo doctort akar ſzerzeni, à nem igaz, te ſem bizonyetod meg. A prophetáknac egyic ſem volt Iſten, de Chriſtust Iſtennec vallom lenni. Egyic ſem volt meg válto. A mi vrunkat kedig en annac tartom. Egyic ſem ſzentelte, es nem tette erdemeſse az en chelekedetimet, de à Ieſus azt miuelte. Egiket ſem nézi az atya Iſten az en munkamba, de az ũ ſzent fiát nézi, es ũ erette, (à meníbõl ũ benne, ũ tũle, es ũ altala lettenec) kedueli es iutalmazza az io chelekedeteket. Hij à Chriſtus munkaſokat à ſzõlõbe, de nem chac hi, hanem erõtis ád à munkához, kit egy propheta ſem adhatot.

Nem okoſſág es nem à terméſzet ſzerent ualo tudomany tanet erre.

Ezeket nem az okaſság adgya elõnkbe hanem az Iſtennec igeie, ſem à termeſzet ſzerent valo tudomany, hanem az Euangeliom.

Chriſtus kiuũl es Chriſtusban mit erdemlũnc.

Tudom hogy à Chriſtus kiuũl, (mikeppen te irod) chupan haragot, halált, es veſzedelmet erdemlenénc. De aztis értem hogy (az én tanetaſom ſzerent) à Chriſtuſsal egyũe, ha ũ benne maradunc, ũ véle egy teſté leſzũnc, az atya Iſtennec kegyelmét, életet, es iduõſséget erdemlũnc.

A Tõrõkõc es ſidoc, miert nem erdemlenec.

A tõrõkõket es ſidokat nem ſzũkség lõt volna ittelõ hoznod, mert azoc nem vionnan ſzũlõttec, es nem erdemlenec ſemmit, miuel hog nem oly alkomanyi az Iſtennec mint mi, kiket à

ket à Chriſtus Ieſusban teremtet à io cheleke- Epheſ: 2.
detekre, melyeket regen meg keſzétet hogy a-
zokban iaríunc.

Ez à bolondság, azt irod, hogy nem vé- Peter mit
ſzem eſzembe, hogy à parancholatoknac chac mond bolond-
à leg kiſsebbic reſzet ſem tőltyűc vgy be à mint ſágnac.
Iſten keuannà. Mint ha az Iſten lehetetlen do-
logra erőltetne minket, es ollyat parancholna, Eſzeſség.
à kit ſenki meg nem miuelhetne. Sőt ez az
eſzeſseg, hogy inkab hiuén az Iſten igeiênec,
hogy ſem mint à te puſzta es minden bizonye
tas nelkűl valo beſzedednec, nem valom vtan-
nad à mit mondaſz. Mert ha ſzent Pálnac hi-
ſzűnc. Azert bochata Iſten az ű fiat à bűnős teſt- Rom: 8.
nec haſonlatoſsagába, hogy à mi à tőruennec
lehetetlen vala, à meniből meg erőtlenettetic va-
la á teſt miat, à bűnert karhoztatna à bűnt à teſt-
ben, hogy à tőruénnec igaſsága be tellyeſettetnec,
vgymond, mi benn űnc. Mint? Vgy, hogy nem
teſt ſzerent larunc.

Ennec iobban valo ertelmére, ide irom, Clemens A-
Clemens Alexandrinusnac egy igen ſzép mon- lexandrinus.
dáſat. Ki à Chriſtusrul ſzoluán igy ir egy kő- Lib: 5.
nyuébe. *Non id quod erat uiſus eſt ijs, qui non po-* ſtromatum.
terant capere propter imbecillitatem carnis: Cum ergo
carnem acceepiſset ſenſibilem, uenit oſtenſurus homi-
nibus, ſufficientes eſſe eorum uires, ut poſsint obedire

mandatis. Lex precipere poterat, cæterum infirmior fuit caro noſtra quam ut quod ab illa præceptum fuit, præſtare poſſet. Indutus carnem noſtram Dei filius, quod in ea corruptum fuit, reparauit, ac aboblito per mortem peccato, nobiſq; Deo patri reconciliatis, tulit ea cuncta de medio, quæ impedimento eſſe poſſent, quominus iuſticia legis in nobis impleretur, Chriſto non modo uerbis docente, & exemplo nobis præeunte, uerumetiam ipſo in nobis operante, ipſo faciente, ut iuſticiam faciamus, ipſo diligente nos, ut uiciſsim ipſius amore prouocati, eum diligamus.

Ki miueli az Iſten parancholatit.

Erőſſen kerdezed, ki miueli meg imeſzt, ſ-ki miueli meg amaſzt, à mit az Iſten paranchol. Meg felelec te neked az vionnan ſzűletet, à Chriſtuſtul fel eppetetet, es à Chriſtusban lakozo ember. Errűl beuebben irtam, à ſzent haromſág napia vtan valo vasárnapi Euangeliomnac magyarazattyában. Oda igazetlac innet. Auagy inkab à mit ott mondottam, ittis elő hozom hogy eleget tegyec à te kerdezkedeſednec.

Szoluan azert à tőruenytudo doctornac kerdeséről, ki azt kerdi vala Chriſtuſtul, mit kellene chelekedni, hogy az őrőc eletet birhatnáia: imigyen, irtam felőle: oluaſd meg, es ved iol eſzedbe.

Ez moſtani időbenis vgyan ezen kerdés forog az emberec kőzőt, es nem mindenec egykeppen

képpen felelnec reia. Nemellyec azt aléttyac, hog az örök életnec meg talalasara igaz elég à hit. Nemellyec azt tartyac, hog az ũ chelekedeteknec tulaidon erdeme altal nyeric meg az örök életet. Amazoc tellyességgel erőtlenne, es haszontalanna teszic à Chriſtusban meg viult hiueknec io chelekedeteket. Imezec többet tulaidonétnac chelekedeteknec annal, à mint kellene. Mi tudgyuc hogy minden kereſztyennec az Isten parancholati ſzerént iót kel chelekedni, de é mellet aztis ertyũc, hogy à hit nelkũl ſemmic à mi io chelekedetinc. Okoſoknac kel lenni itt ez arant az embereknec, hogy ennec è kerdéſnec meg feitesébe, valahogy meg ne chalattaſsanac. Iollehet à ki figyelmeteſſen oluaſſa, auagy halgattya azt, à mit Chriſtus ebben ez Euangeliomban beſzel, az könnyen meg ohattya magat, hogy ſe egy felé, ſe más felé el ne teueledgyec. Mert à kic azt aléttyac, hogy elég hinni, es annal egyeb ſemmi nem kel hozza, hog iduözũlheſsenec, azoknac be dugia ſzaiokat, midőn imillyen valaſzt teſzen à töruẽntudonac. Azt miueld, es elſz. Mennyel, es teis azonképpen chelekedgyel. Más felől megint azoknac à kic többet tulaidonétnac az ũ chelekedeteknec annal à mit erdemlenénec, eleibe veti az meg ſebhetet embert, mellyen ertetic à tellyes emberi nemzet, mely az

Moſtanis kérdic azt, mit kel miuelni, hogy az örök életet birhaſſuc.

Igaz felelet à kerdéſre.

A ſola fideſt, mint confutallya Chriſtus.

Azoknac kic tulaidon chelekedetekben biznac, mit beſzél urunc,

elsõ szũleknec eseti miat, annera meg romlot, es meg erõtlenũlt, hogy senki az ũ tulaidon ereiéuel az õrõc eletet meg nem nyerheti. Sõt ingyen sem goldolhat magatul semmi iot, nem hogy che-
2. Cor: 2. lekednéiec. Mert azt mondgya szent Pal, hogy nem vagyunc elegec valamit mi magunktul, vgmint tulaidon magunktul gondolni. Ninchenis
Psalm: 13. senki chac iggyis à ki iot chelekedneiec. Mit mondgyunc tahat? Mert aztis hallyuc, hogy Christus azt keuannya, hogy à ki iduõzũlni akar, chelekedgyec, aztis ertyũc hogy ninchen erõnc hozza hogy chelekedhessũnc? Hallode? Mikoron à tõruentudo kerdette volna Chriſtuſtul, mit kelle-
ne chelekedni, hogy az õrõc eletet birhatnáia, Christus ũtet à tõruenre vezerle. Es minec vtanna à
Mit keuan à tõrueny. tõruennec sommaiát, elõ szamlálta volna, monda neki, azt miueld es élsz. Keuannya peniglen Isten à tõrueñbe, hogy ũtet szeressũc, es felebaratinkat. Az az, nem chac à kilsõ engedelmeséget az mi erkõlchũnknec igazgatasában, hanem hogy mind
à két tablaban parancholtatot io chelekedeteket,
Mint, es mikor kel Istent szeretni. nem keszeretésbõl, hanem szeretetbõl, es szabad akaratunkbol, õrõmest, chelekedgũc, es az Istent, tellyes sziũbõl, tellyes lelekbõl, tellyes erõbõl, es elmébõl szeressũc. Az az, Mindeneknec fõlõtte, es mindenekbe szeressũc. Ne zugodgyunc elle-
ne, midõn vagy betegséggel, vagy egyéb nyaua-

lyaual

lyaual latogat minket. Szereſsűc nem chac mikoron aiandékoz, hanem mikoron bűntet, es oſtorozis minket, tudván, hogy mindeneket ionkra, es iuoſſégűnkre miuel. Szereſſűc vgy hoǵ vallyuc űtet, es az ű hitit, nem chac bekeségnec, hanem haboruságnac ideienis. Inkab ſzereſſűc hoǵ ſem mint penzűnket, marhankat, ioſzágunkat ſzűleinket, atyankfiait, baratinkat. Inkab legyűnc mind ezec nelkűl, hoǵ nem mint Iſtenűnket ezekért meg bantonóioc, es az ű parancholatit meg ſzegnőiőc. Meg gondoluan á mit eǵgyűt ſzólla tanetuaníinac monduán. Ha ki en hozzam iű, es attyat, annyat, feleséget, gyermekit, attyafiait, méǵ eletétis nem gyűlőli, nem lehet en tanetuanyom. *Luc: 14.*

Felebaratinkatis kediǵ, nem chac beſzéddel, hanem ſziűből ſzereſsűc, nem kilőmben mint tulaidon teſtűnket. Vgy hogy nem chac meg ne sérchűc, es meg ne bánchuc, hanem ſegellyűkis űtet. Nem chac ne ragalmazzuc, es ſzídalmazzuc, hanem oktaſſuc, vígaſztallyuc, es dichiriűc. Nem chac az őuet ne keuannyuc hamiſſan, vſuráual, chalardsággal, alnoksággal, es erőuel el ne vegyűc, hanem á mienkbőlis adgyunc neki. Ez ertelme á ſzeretetrűl valo parancholatnac, mely á tőruuennec ſommaiát foglallya magaban. *Felebaratinkat mint kel ſzeretni.*

De ímez igeket iol kel meg ertenűnc. Tellyes ſziuedből, tellyes lelkedből, tellyes erődből, es tellyes *Ez ige, tellyes, mit kéuan mi tűnc,*

lyes elmedbol. Melyec vgy teczic az Isten tor-
uenyénec oly tokelletes meg tartásat keuannyác
mi tullunc, hogy semmibe chac egy makszem
nibeis ellene ne uętchunc. Kerdhetneie azert va-
laki en tulem, meg tarthattyae az ember é pa-
rancholatot oly meg tartással, mellyet Isten ke-
uan u tule? Kinec én azt felelem, hogy à CHRI-
STVSBAN vionnan szuletet ember, meg tar-
hattya. Mert vgyan azon meg sebhetet Sama-
ritanusrul valo peldabeszéd, melybe à mi erein-
knec elegtelen volta ielentetic, azt keuánnya, hog
nem chac azt gondolyuc meg, mit vésztet legen
el mi tulunc az elso szuleknec bune, hanem aztis,
mit nyert, es mint eppétet legyen fel minket à
Christus. Igaz hogy annéra el vesztunc vala,
hogy nem chac mi magunc, de à toruenis (mely
à papon es a Leuitan ertetic) semmi iót nem te-
het vala mi velunc, es nem segéthet vala minket.
De az mi Samaritanusunc az Istennec fia, ez vi-
lágnac vtát iaruán, kozelgetuęn es hasonlatos-
sá leuén mi hozzánc à fel vott emberi terme-
szetben, be kote à mi sebeinket, olait es bort tolte
bele, az az, à toruénnec es Euageligmnac oruos-
sagáual oruoslá. Meg szoréta bennunc à go-
nosz keuanságot, es vgy gyogyéta meg minket,
az mi reiánc vettetet chapasokbol, hogy immar
azt keuannyá tulunc, hogy kemenyen lepiunc
es iariunc.

Ez à Bornemisza uelekedése.

Kerdés.

Meg tarthattya à parancholatokat, az uionnan szuletet Ember.

A Samaritanusrul ualo peldánac magyarazattya.

es iariunc. Mert imeſzt mondgya mindenkűnk- Mat: 9. 19.
nec, kőues engemet. Ha bé akarſz az elétre Lu: 9.
menni, tarch meg á parancholatokat. Es iól-
lehet marat még valami réſze bennűnc az erőt- Gyarloſag el-
lenségnec, mindazáltal azert hatta nekűnc á len ualo ore-
ſzentségeket, hogy á ki azokat gyakorlya, ma- uoſság.
laſzt adatic neki, hogy akarhaſsa, megis miuel-
heſse á iót.

Nem minden elegséget tagad mi bennűnc Mi nemű e-
lenni ſzent Pál apoſtol, hanem azt á ki mi ma- legség ninchē
gunktul, az mi terméſzet ſzerent valo erőnkből es uagyon
volna. Azonkőzbe peniglen, nyiluan mondgá, bennűnc.
hogy á mi elegségűnc Iſtentűl vagyon. Es midőn 2. Cor: 3.
űnnen maga felől imigyen ira. Iſtennec malaſzty- 2. Cor: 15.
ából vagőc á mi vagyoc. meg ielenté hogy az em-
ber ki űnnen magátul ſemmit nem miuelhet,
Iſten ſegetſegéuel ſokat miuelhet. Kit maſut an-
nalis nyiluabban ielent, monduán. Mindent mi- Phil: 4.
uelhetec abban, á ki engemet erőſsét. Vgy te- Mat: 19.
czic az apoſtolokis aual dichekednec hogy min- Luc: 7.
dent el hattanac, es Chriſtust kőuettec volna:
Magdolna felőlis azt modgya Chriſtus, hogy
ű̃tet igen ſzerette, es azertt bochattatanac meg
neki ſoc bűnei. Ezec mind azt bizonettyac, á
mit az előt mondánc, hogy az vionnan ſzűletet
ember chelekedheti es meg tarthattya az Iſten-
nec parancholattyát.

Mel-

Totalitas. A tellyesség két képpen uetetic.

Mellyet hogy miluabban, es tökelletesben meg ertheſsünc imeſzt kel eſzünkbe vennünc, hog midön à parancholatban azt mondgya à törueny, hog ſzereſsüc az mi vrunkat Iſtenünket tellyes ſziuböl, tellyes lelekböl, &c.

Elsö iegyzése ſzerent, meg nem tarthattyuc à parancholatot.

A tellyeſséget két keppen erthettyüc. Elöſzör imigyen, hog az Iſten vgy ſzereteſséc mi tülünc, hog ü nallánal egyebet ſemmit ne ſzereſsünc, chac tiſztan ütet, es annéra ſzereſsüc, à menire melto ſzeretetre. Soha ſemmibe neki keduét ne ſzegiüc, es àz ü parancholati ellen ne uetchünc. Illyen ertelemmel à parancholat, mig itt è vilagon vagyunc, mi tülünc meg nem tartathatic, mert gyarloc vagyunc, es ſzüntelen vetkezünc à mi vrunknac parancholati ellen. Söt azt mondgya ſzent Agoſton, hog è képpen ingyen ſem parancholta Iſten nekünc az ü ſzerelmét. Hanem chac vgy vetette elönkbe, mint egy czélt, hog tudgyuc mely felé kel futnunc. Mert iol nem futhatnánc, ha nem tudnoioc houa ſzükség futni. Oda fuſſunc azert à tökelletes ſzeretet felé, es mentül közelb mehetünc hozza, attul iob. A más vilagon oſzton elériüc àzt à mit itt nem erhetünc.

A tellyeſségnec, közönséget modon ualo iegyzése.

Maſodſzor à tellyeſséget erthettyüc közönséges keppen: vg à mint à közönséges beſzédnec folyasában ſzokot vetetni. Miképpen mondguc valaki felöl, hogy tellyeſséggel tanulságnac auagy

uagy kereskedesnec adta magát. Nem hogy semmit annál egébet nem miuelne hanem vagy chac tanulna, vagy chac kereskednéiec, vagy chac reszegeskednéiec, mert lehetetlen dolog, hogy neha neha kőzősleg egyebbenis nem foglalnáia magát. De hogy nagyob reszre, gyakrabban, es fókeppén ezekbe volna foglalatos.

Igy azert be tőltheti ember azt à parancholatot, à melyről itt vagyon beszédűnc. Es mondatic tellyes sziuéből, tellyes lelkéből, tellyes ereiéből, es tellyes elmeiéből, szeretni Istent midőn vgymint tőkelletes iót, mindenkoron szemei elől viseli, mindeneknec eleibe veti, mindeneknec fölőtte szereti, inkab akar minden teremtet allat nelkűl, hogy sem mint Isten nélkűl lenni. Főkeppen abban gyakorlya magát à mi az Istenê, leg inkab igyekezic ű nekí kedueben lenni, es vgy farad az Isten parancholatinac chelekedeseben, hogy ha valamikoron, es valami módon, gyarlosagbol auagy tudatlanságbol, azoc ellen vetkezic, sziue szerent bannya, es igyekezic minden tehetségéuel magat meg iobbetani.

Mint tőltheti be ember à parancholatokat.

Hogy peniglen ez masodic ertelem szerent keuentasec tűlűnc à parancholatban, az Istennec szerelme, à szent irásnac egy nehany oly helyeből meg teczic, mellyekben oluasuc nemellyec felől, hogy valamit tellyes sziuőkbol, es tellyes lelkekből

Bizonyetása amac, mint keuannya Isten tűlűnc paraneholatinac megtartását.

Dauidrul. kekből miueltenec. Szent Dauidrul imigyen
3. Reg. 14. ſzolla Iſten leroboannac. Nem voltal ollyan, mint az en ſzolgám Dáuid, ki meg őrzötte az en parancholatimat, es kőuetet engemet tellyes ſziuében. Es vgyan azon Dauid batorsággal azt méri magarul mondani, hogy tellyes ſziuében kereſte az Iſtent: Tellyes ſziueben miuelte az ű parancholatit. Ioſiasrulis az vagyon irua. Hoǵ az vr Iſtenhez tért volt tellyes ſziuében, tellyes lelkében, es tellyes ereiében. Moyſesnec minden tőruénye ſzerent.

Pſal: 118. Ioſiásrul. 4. Reg. 23.

Meg tartottác ezec à parancholatot.

Vallyon nem tellyes ſziuőkből ſzerettéke ezec az Iſtent, à kikrűl azt beſzélli az iras, hogy tellyes lelekcel kereſtéc es kőuetec űtet, tellyes ſziuőkből őrzőttec, es tartottac parancholatit, ezeknec főlőtte, tellyes ereiekből tertenec Iſtenekhez? Vagy hamiſsac azért ezec az iraſoc, vagy keſzeréttetűnc vallani, hogy az vionnan ſzűletet ember, à ki Iſtennec fia, meg tarthattya à ſzeretetnec parancholattyat. De bizoń dolog, hogy ollyan tőkelletes keppen nem tarthattya, à mint à tellyeſségnec elſő ertelme iegyzi: Tahat chac vgy, à mint az maſodic ertelem mutattya. Es vǵ hogy mindenkoron ſzent Pállal imeſzt kell mondani: Nem én miuelem, hanem az Iſten malaſztya en velem. Es é ſzerent ſem az mi ereinknec tőbbet nem tulaidonétunc annál, à mi illendő

Mint tartottác.

1. Cor: 15.

lendő, sem à Samaritanusunknac mi kőrűlűnc va lo munkáiat, haszontalannà nem teszűc. Sőt esmerűc, es vallyuc ac Istennec io voltát, ki engette ezeket latnunc es hallanunc, es oly időt adot érnűnc, melybe kész oruosságot találunc az mi erőtlenségűnknec es termeszetűnknec megromlása ellen.

Mintha mi soha nem hallottuc volna tőbbe, oly nagy moddal beszelled, hogy nem chac azert iőt Christus è vilagra, hogy miueseket fogadgyon auagy hijon à szőlőbe, hanem azértis hogy à tőruént egy puntig be tőlche. Vay hirűnkel volt az nekűnkis, ki meg teczic abbol, hogy à kis karachon napi prædicatióban, meg tanetottam reia azen halgatoimat, es iraſomnac oluasoit, mindenic reszét mint tőltőtte be á Moyses tőruenyénec, es mint szabadétot meg minket tűle.

A Christus miert iőt è uilágra.

Még eztis, miues hiuásnac mondhatnoioc.

Mat: 5.

Tagagod, hogy az irás à iambor eletet igasságnac neueznéie, auagy fizetésnec. Ez vtolsó igaz, mert à io élet, auagy à io chelekedet nem fizetes, de fizetes az à mit azert ád Isten. Ingyen, hogy igasságnac nẽ neueztetneiec à szent irasban, à nem igaz. Mert szent Maténal az alamosnalkodást, es az imadságot Christus annac neuezi monduán: Meg lasságtoc hogy á ti igasságtokat emberec előt ne miuellyétec, hogy lataſsatoc. Mely mondást

Igasságnac neuezi az irás à iambor eletet.

Matth: 6.

mondáſt az maga mutogato alamoſna adáſnac es imadkozáſnac ellene vetė.

Meg találta Kemniciusis (kit igen dicherſz) ezt az irásban, vala hogy nem talàltal te reiá. Mert ũ nyiluán iria, hogy az vionnan ſzũlõttteknec vĩ engedelmeſségeket igaſságnac neuezi az Iſtennec igeie. Mely dologrul imigyen ſzol abban à kõnyuben, kit à Tridentomi conciliom ellen irt. *Nam & noua renatorum obedientia, ornatur inſcriptura titulo iuſticiæ Rom: 6. Eph: 4. 2. cor: 9. Heb: 11. 1. Io: 2.*

Par: 1. Fol: 172.

Terũlſz, fordulſz es minduntalan ollyat fogſz reiam, à kibe ſem hirem ſem tanáchom. Itt azt rebeſgeted, hogy noha enis azt prædicállom, hogy Chriſtus meg holt è vilagért, de imezt choda ſetèteſen zauarom õſzue, hogy az ũ halalával azt erdemlette, hogy az Iſten minekũnc azert adgyon ſzent lelket, hogy az àltal iot cheleked uén, mi magunc erdemellyũc meg az õrõc életet. Ha igaz ember vagy, mutasd meg valahol azt az en iraſomban, hogy mi magunc. Soha nem mondottam, ſem irtam, ſem gondoltam.

Peter ollyat fog reiam kibe hirem nincben.

Hamis á Bornemiſza mondáſa.

Meg akarod valamikor mutatny, hogy sõtet halyoggal rakua ſzemem à Chriſtus felõl, vgy mint kit nem tiſztelec, hanem chufolom, karomlom, es feſzètem. Meg laſsuc akcor oſzton mint mutatod meg. De hiſzem Iſtent hogy ebbenis benne

benne maracz, mint à tőbbibe.

Ez vtan megint à ragalmazáshoz kezdesz, de azt neked hagyom. Hanem à hol azon bőlchelkedel, hogy az Istennec nem chac őt, hanem őt ezerszernélis tőb ki menesérűl szol ez Euangeliom: kőszőnőm hogy meg tanetasz reia. Maga őtőt talász az Euangeliomban, nem tőbbet. Nem hogy chac ennyiszer ment volna ki Isten, mert soha egy szem pillantásig sem szűnic meg miueseket hini az ű szőleiebe, de itt őt fő ki menésirűl teszen emlekezetet.

Hány ki menesérűl szól Istennec ez Euangeliom.

A hol az őt orát arrais magyaráztam, hogy mikeppen ez világnac, minden időkben mutatta es ielentette Isten magát, azonkeppen feienként es egyenkent, minden embernec mutattya es ielenti, az mi eletűnknec minden reszébe: hogy az ű szőleiébe mennyűnc, az anyaszentegyházнac tagiai legyűnc &c. Ott arra inted az oluasot, hogy meg emlekezzec arrul, à mit oda fel mondottal, az igaz anyaszentegyházrul. Mely eppettetet nem Romai papára, hanem az vr Iesus Christusra. &c. Nem kellene chac imigy amugsoc felet egybe zauarnod es őlgyetened, szollanal arrul à mit elődbe vőttel. Mert emlekezni valamirűl, es chac vgy hadni, nem igen haszнos. Errűl én most nem szolloc, mert keues beszeddel nem lehetne, es igen hoszu irást nem akarnéc

őt ora.

Sokat zauar egyebe Peter.

nyuitanom. Aſzent Peter ſzent Pal napiarã valo elſõ prædicatiómat à ki oluaſsa, abbol tanulságot vehet az anyaſzentegyhaznac eppũletirũl.

Az anyaſzentegyhaz kie.

Helyén hagyod, à mi itt kõuetkezic az én prædicatiomban à tõbbit, chac hogy mikor ezt mondom, hogy à kic az anyaſzentegyház kiuũl munkalkodnac &c. Magyarazod az en ſzómat es azt irod hogy az anyaſzentegyházon à papa ſereget értem. De vgye? hogy tudod hogy azt ertem? Az anyaſzentegyhaz nem Papae, hanem Chriſtusnac oly ſerege, melyben Papa fõ piſpõc es fõ paſztor, à paſztoroknac feiedelme vtan.

Papa mi dolgos.

Vgymondaſz hogy az irás Papat Antichriſtusnac hĩja. 1. *Theſs*: 2. *Dan*: 7. *Apoc*: 11. 12. 13. Peter nem talalod ott azt. Szól vgyan az Antichriſtuſrul eleget az irás, de arrul hogy Pápa Antichriſtus volna, nem. En penig meg bizonyetom á folyũl meg neuezet ſzent Peter ſzent Pal napi, maſodic prædicatioban (mellyet kũlõn maganakis ki nyomtattam) hogy Papa nem Antichriſtus, de à kic ũtet annac mondgyác, Anticriſtusnac tagiai.

Bornemiſzehamis itélete.

Touabba imeſzt irod, hogy valamit talált es gondolt à mi anyaſzentegházunc, Iſten parancholattya kiuũl, sõt ellene, aztis mind à i[illegible] chelekedet kõzibe õlgyeti Telegdi. Még reanc nem rakod,

rakód, hogy vagy azokat à kiket itt elő ſzamlálſz, vagy valamit egyebet Iſten parancholattya ellen találtunc, addig, puſzta ragalmazo es fundamentum nelkűl valo beſzededre nem tartozom felelni. Eſztelen embernekis itelem lenni azt, valaki bizonság nelkűl meg hiſzi beſzededet. Mert vgy bánol velűnc mint ellenség, es ennec okaiert hitele nem lehet, à mi gyalazatunkra mondua chenalt beſzedednec, mig elegendő bizonsággal nem tamaſztod annac igaſságat. Mert mondani es nem erőſseteni mondáſodat, chac ſzél. Parancholat kiuűl ſem hanem ha chac azt mondod te Iſten parancholattyanac lenni, à mirűl nyiluán ualo irás vagyon. Kit mi vtánnad nem vallunc. Mert ſőkra oktatta az ű népet Iſten irás nelkűl, à mint ez előt meg bizonyétoc.

Iſten parancholattya ellen, vagy kiuűle, ſemmit nem találtunc.

Hogy penig még à bordelyban valo rutſagis annac fölőtte à te kőnyuedhez illendő imez ſzep ſentencia, *Si non caſte, caute,* Telegdinec io chelekedet legyen, (mert nem ſzegyenled te azt irni en felőlem) itillye az vr Iſten meg, es mind ez egeſz kereſztyenſeg, ha igaze vagy nem. Nagy őrőmeſt ſzollaſz es irſz illyen parázna dolgokrul, es io kedued vagyon hozza, hogy effele ſzőrnyűſegekcel ekeséched à te irasidat, valamint vagy benne,

Bornemiſza irasának ekeſſége.

Papánac es Captalanoknac képében ualo felelet. Act: 23.

Papárul ittis emlekezel, es à Captalanságrul. Kic képében imezt felelem te neked. Percutiet te deus paries dealbatè: meg vęr tegedet az Iſten, meg feieréttetet kőfal. ki feieréted es ſzepéted tennen magadat, minket kedig arczul chapdoſz, es rutétaſz nyelueddel, es pennáddal verſz.

Lant pengetésrűl.

A lant pengetésrűl chac azt mondom, hogy neked vér tanczot az à lantos, iard el igen ſzépen, Iarodis à mint látom, Mert tanczba valo volna ez illyen fabula, nem ide à hol à kereſztyeni tudománnac egy fő czikcelérűl vetekedűnc. Tanczoly chac tancholy, leſzen még oly idő hogy el feleited à tanczot, es à ſoc chufságot.

Mit kel miuelnűnc az Iſten ſzőleieben.

Szollottam arrulis à Septuageſima Vaſarnapi prædicatióban, mit kel miuelnűnc az Iſten ſzőleiébe, es azt mondottam, hogy arra meg tanét à tiz parancholat, à tőbbi kőzőt kedig, vgan ezen dologrul imezt irtam. Meg találod à tiz parancholatba, miuel tartozol Iſtennec. Hittel, tiſzteſséggel, imadkozáſsal, ſzeretettel, felelémmel. Aztis meg találod miuel vagy ados felebaratodnac, azzal, hogy ſzereſsed űtet vgy mint tennen magadat. Azt miueld vgymond Chriſtus es elſz. Vgye? Vgy tat.

Bornemiſzánac keuely chufoláſa.

Itt te elő vgrol, es nagy keuélyen imigyen chufolod eztaz en mondaſomat. Im mint haragſzic, hogy nem akarom el hinni. Azt mond-

mondgya hogy vgy, maga bizony nem vgy vagyon.

Sőt bizony vgy vagyon, es mind Isten s-mind ember lattya, hogy kilőmben ninchen ennel. Choda dolog, mely igen meg vakéttya embert à keuelység. A ki sokat tulaidonét magánac, versengésnec okaert, még aztis tagadgya, à mibe semmi ketség nem volna. Egy pontot sem tőttem hozzá, hanem à mint szent Lukachnal vagyon, vgy hoztam elő à Christusnac mondasat. Mégis azt mondod hogy nem vgy vagyon. Mintha nem vrunc mondasa volna ez. Azt miueld es elsz. *A Keuelység versengő.*

Ennec kedig à mi iduőzetőnc mondasanac értelmérűl, es, betőlthetie ember az Isten párancholattyat vagy nem, szollottam ez előt. Nem szűkseg azert itt szollanom, es vgyan azon egy dolognac gyakran valo elő hozasaual, nem akaroc bantasara lenni az oluasonac.

Banod hogy à bizonyos napokon valo bőitőlest, szerzetesek nec szertartasokat es nemely atyankfiainac egyeb kiualtkeppen valo aitatosságokat, oly eszkőzőknec neuezem, mellyekcel hoza segétic, es alkolmatosa teszic magokat, hogy à tiz parancholatot könnyebben miuelhessec. Azt irod, hogy szent Pal igy szól ezec felől. *Habent Zelum, sed non secundũ scientiam:* Vagyon vgmond *Kiualtkeppen ualo aietatosságokrul.* *Rom: 10.*

aitatoſságoc, de nem ertelem ſzerent, hanem bolondul ertelem nelkûl. Te mondod, de à kinec eſze vagyon ſenki nem hiſzi, hogy ezekrûl ſzollana ott ſzent Pal. Hanem à Sidokrul à kic à Chriſtusban valo hit nelkûl, az ũ ô tôrueń ſzerent valo chelekedetekbôl vartàc az igaſságot. Meg mutattyàc ezt ez ertelmet, ime kôuetkezen dô igéc. Mert à tôruennec vége à Chriſtus az igaſsággra minden hiuônec. Mi nem keresũnc Chriſtus kiuûl igaſságot, ſôt ũ benne vettyũc, es ũ reia rakiuc, minden dolgainknac fondamentomàt.

A Bôitnec io uoltarul.

Io à bôit azt beſzélled, chac hog bôit legen, es io ertelemmel legyen. Hogy vag ſemmit vag igen keueſet egel igàl, à teſti keuansagodnac meg zablazasàra, es aietatos tôredelmeſségre, tanulàſra. Vg Peter vgy, enis veled tartom eddig. Mit mondaſz tôbbet? De igazan valo tanulàſra, es igazan valo kônyôrgéſre. Eztis veled tartom. Mondgy tôbbet mégis. Nem à meg holt ſzentec elôt valo eſedezéſre, nem Miſe hallàſra, nem bolchóra.

Sokat hoz elô Peter, kit ueg nelkûl hágy.

Ez eggyic à ki nem io à te iraſodban, hogy ſokat zauarſz egbe, es gũlôlségeſsẽ emléteſz effele dolgokat, ſ-ozton azonba hagyod. Vennel eggyet valamit elô, es ſzolnal tôkelleteſséggel arrul. A mit ki nem akarſz feitegetni, hadnal beket annac.

nac. En ſem ſzolhatoc itt mindenikrűl égénkent, mert ninchen helye miuel hogy nem illeti ez itt valo vetelkedesűnket, ninchen alkolmatoſságomis hozza, mert enni ſoc dologrul à menirűl ſzerte ſzerent emlekezel, illyen kis kőnuechkébe lehetetlen valami io ertelmet adni.

Es (aztis irod) ne valagaſs à napban, es az etelben. Vgy hogy Iſten előt penteken ermegesb hogy nem mint ſzerdan. Es hogy bűn chac meg koſtolnńs à huſt. De nem bűn à Toc, à Viza, à Kechege, à Ratot hal, az io bor. Ezt ſzent Pal őrdögi tudomannac beſzelli 1. Tim: 4. *Az eledel ualogatáſrul.*

Erre ſem felelnéc itt ſemmit. De miert hogy ſzent Pállal bizonyetaſz, meg kel felelnem. Azt felelem kedig, à mit az én poſtillamban irtam, à bőit elő Vaſarnapi prædicatiomban. Ki imillyen.

Vgymondnac hogy io es haſznos dolog à bőit, de nem illic parancholat alat ſenkit arra kőtelezni, es nem mélto, hogy bizoños napokat ſzabiunc à bőitnec, hanem ſzabad akarattyara kel azt embernec hadni, akare, es mikor akar bőitőlni. Latom houa néz ezeknec az ű igékezetec. Ertic hogy à teſt banńa à bőitőt, veſzic eſzekbe hogy az emberec nem őrőmeſt ſzenuedtetic magokat. Azert ſzabadságot hadnac mindennec, gondoluán hogy keueſen talaltatnac, kic, ha ű raitoc fóg allani bőitőllyenec. E ſzerent igyekeznec laſſan tellyeſség- *Illiké parancholat alat kőtelezni à bőitre, es bizonyos napokat annac ſzabni.*

gel el feleitetni az emberekcel à bőitőt. Higgyed hoǵ az pokolbeli őrdőgnec alnakſagábol ſzarmazot hamis vallas ez: Mert az Iſtennec igéie máſt ád mi nekűnc előnkbe.

Kőtelező bűitőc uannac à ſzent irásban. Ionæ, 3. 2. Par: 20. Bizonyos napokat ſzabot Iſten à bőitnec

Vgy teczic Niniuebe, nem hagyanac ſenkit az ű tulaidon akarattyan, hanem à kiraly vgyan meg paranchola, hogy mindenec bűitőllyenec. Azonképpen Ioſaphatis: Touabba aztis meg talallyuc az irasba, hogy vgyan bizonyos napokat ſzabot Iſten à bőitnec, es erőſſen meg parancholta hoǵ azokon à napokon nem chac egyſzer, hanem eſztendőnkent minden ember bőitőllyőn. őrőkce valo tőrueń leǵen ez vǵmond ti kőſztetec, hoǵ az hetedic holnapnac tizedic napian meg ſanyargaſsátoc magatokat. Zacharias prophetais emlekezetet teſzen, az negyedic, őtődic, hetedic, es tizedic hónac bőitirűl. Es holot Chriſtus vrunc ideiében az Phariſeuſoc effele bizonyos napokon valo bőitőket meg tartanánac, nem monda vrunc, hoǵ azt gonoſzul miuelnéiec, hanem helyen haǵa az ű bőitőket, es chac azt feddé meg, à mit űc hozza tettec vala, módot ſzabuan benne, hoǵ kellene à bőitőléſnec lenni, ha akarnaiac hoǵ Iſtentűl erdemet venneiec.

Leuit. 16.

Zacha: 8.

Matth: 6. Chriſtus mit fed à Phariſeuſoc bőitiben.

Ezekbol meg teczic hoǵ nem gonoſzul che lekeſzic az anyaſzenteǵhaz, mikor bizonyos napi bőitre, parancholattal kőtelezi az embereket.

Azon-

Azonkőzben peniglen, ha valaki oly iambor aitatos ember, hoǵ ſzabad akaratbol, az egynehań ſzamos napoc kiuűlis akar bűitőlni, dicherem annac az ű iamborságat, de az meg parancholtatot bőitőket, nem kel ſenkinec meg vtalni, es hatra vetni.

Ha peniglen az étel valogatas felől ketelkedic valaki, es azt aléttya, hoǵ ninchen mélto oka miert kellene à hus ételt tiltani bőit napon à kereſztyenektűl. Annac én rőuideden azt felelem, hoǵ nyſſa fel ſzemeit, es meg lattya, hogy nem óc nelkűl tiltatot meg bőitbe mi tűllűnc à hus étel. Terméſzet ſzerent iobban taplallya à teſtet, es tőb erőt ád neki à hus, hogy ſem mint à hal, auaǵ eǵeb féle bőiti eleség. Tahat mikor à bőitőléſſel teſtűnket akariuc eńheteni, es az ű gonoſz keuansagit őldőkleni, mélto afféle eleségtűl ſzeuedtetni magunkat, à ki hizlallya, es kőuereti az mi teſtűnket: Hiſzem io teneked akar mi dologbais oly ezkőzőkcel élned, az mellyec altal kőnńebben es alkolmatosban el vegezheted azt, à mire iǵekezel? hoǵ nem vólna io tahat, mikor bűitőlſz, afféle eleségeket el tauoztadnod, à kic tegedet nē hadnac kőnńen oda iutnod, à houa indultal, es oly elettel élned, à ki nem annéra ád erőt à teſtnec mint à hus?

A hus éledel tilalmánac oka.

Mert hoǵ meg erched, nem Manicheus mo-

Nem fertelmes à hus.

dra tyltya az anyaſzenteghaz, à huſt te tűlled vg mint, tiſztatalan auag fertelmes allatot, (Mert ha tiſztatalannac es fertelmesnec tartanoioc mi à huſt, nẽ chac bőit napokon, hanẽ egębkoris minden időben el tauoztatnoioc, es ſoha huſt nem ennenc) hanem chac à teſtnec es ereienec meg ſzegeſeert tyiltya.

Io okbol, az iráſis ualogatáſt tőt az eledelec kőzt.

Hogy peniglen io vęgre es io okbol ſzabad legyen embernec az eleségec kőzőt valogatáſt tenni, meg bionyul az ſzent irásből. Mert egy nehany helyen talallyuc, hogy az Iſten à prophetac, es az apoſtoloc, valami bizonyos tekentetből, valaſztáſt tettenec, az emberi nemzetnec eletere teremptetet allatokba.

Gen: 2. Az Iſten mikor paradichomba helyhezteté Adámot, ſzabadon hagya ůtet à től fáknac gyűmőlchén, de az iónac es gonoſznac tudomanyánac faiátul meg tilta, es meg haga neki, hog annac gyűmőlchét meg ne koſtolnaia. Nemis engedé az első ſzűleknec, hog valogatas nelkűl mindent meg egęnec, à mit moſtan meg eſzűnc, hanem fűuet es gűmőlchőt ada nekic eleségűl. Es mind az viz őzőnig az lőn az embereknec elesęgec, hanem az viz őzőn utan bochata reia Noet az hus etelre.

Gen: 9. De maga męg akoronis valami valogataſt tén az étel dolgaban, mert erőſsen meg hagyà Noénac, hogy verrel ne egye à huſt.

Az

Az ô tőrueńbenis meg tilta, à nyul huſt, à diſzno huſt, ſoc egéb féle allatoknakis huſat. Aztis meg hagyá hoǵ ſenki kouaſzos kenyeret ne egyéc à Huſuet innepébe, hanem minden ember pogacháual ellyen. Touabba Samſomrul azt oluaſſuc, hoǵ bort ſoha nem iuot. Danielrűl hoǵ ſem huſt nem őtt, ſem bort nem iuot, hanem bochűuel élt. Deut: 14. Exo: 12. Iudic: 13. Dan: 1.

Az vy tőrueńbe peniglen, azt vegezéc az apoſtoloc, hogy à poganságbol à kereſztyenségre tért népec, meg tartoztatnáiac magokat, à bal uanyoknac aldoztatot huſtul, foitot allatoktul, es vértűl. Szent Palis azt mondgya. Hoǵ ſoha huſt nem enneiec inkáb, hoǵ ſem mint felebarattyát meg botrankoztatnáia. Act: 15. 1. Cor: 8.

Ez mind eleség valogatas. Ha azert mind az ô tőrueńbe, es mind az vy tőrueńbe talallyuc hoǵ valogatás volt az eledelbe, valami oly ókbol, ki az akcorbeli időt illette, moſtis lehet à végre, es afféle io okbol, mint ez előt meg mondám. Io okbol lehet az eleség ualogatás.

Az apoſtoloc vtan valo ſzent iamborokis éltenec ezzel à ſzertartáſsal, mint ám Timotheus, ki bort nem iuot, hanem chac vizet, es miert hoǵ győnge gyomra vala, ſzent Pal paranchola neki, hogy valami keues bort inneiéc. Az apoſtoloc tanetuanyi éltenec az eleség ualogatáſſal.

Philo azt iria, hogy az ű ideiebeli kereſztyenec vgyan kőzőnséggel, nem ettenec huſt, es nem ittanac bort. 1. Tim: 5. Lib: de Eſſenis.

Ori-

Super Leuit: Hom: 10.

Origeneſis, mikor bőitőlűnc vgymond, huſtul, bortul, es minden főlőtteb valo eleſegtűl, meg tartoztattyuc magunkat.

Hiero: lib: 2. contr: Iouinianum. Aug. lib: 30. cont: Fauſtum, De moribus Maniche. ca: 13. et 14. cont: Adimant. cap: 14. Ep: 85. ad Caſulanum. Tertul: lib: 2. ad Vxőrem. Athanaſ: in uita S. Antonij. Et lib: de Virginitate ſiue de meditatione. Baſil: homil: 1. de laudibus Ieiunij. Item Clemens lib. 5. Conſtit: apoſtolic: cap: 19. Sexta Synod: Conſtantinop. Can: 56. es ſoc egyeb ſzent Doctorokis bizonéttyac ez étec valogataſsal valo bőitőleſt.

A Chriſtus mondaſa nem ellenkedic euel. Matt: 15.

Houa teſzed tahat, (azt kerdic à teſti emberec) Chriſtus beſzédet ki azt mondgya, hogy nem fertezteti meg embert az, à mi ſzaiaba bemegyen? ha nem fertezteti, tahat nem kel abban ſemmi tartoztataſt tenni, hanem mindent ſzabad embernec minden napon meg enni. Igaz à Chriſtus beſzede, hogy az eleség terméſzeti ſzerent az embert meg nem fertezteti, de ha gonſzul él valaki az eleſeggel, à gonoſzul valo elettűl meg főrtőztetic. Mint à bor hogy io ű magaban, es ſenkit meg nem ferteztet: de ha ki ſokat iſzic benne meg reſzegűl tűle, es meg ferteztetic, nem à bortul, hanem à főlőtteb valo italtul: à borrál hogy nem iol élt, az oka az ű fertezteteſénec. Azonkeppen vagyon à hus etelnekis dolga. ű

Mint legyen artalmas bőit nap á hus étel.

magaba

magában, es ſenkit meg nem ferteztet: de ha ki ſokat iſzic benne meg reſzegűl tűle, es meg ferteztetic, nem à bortul, hanem à fölötteb valo italtul: à borral hog nem iol élt, az oka az ű fertezteteſének. Azonkeppen vagyon à hus etelnekis dolga. ű magába nem gonoſz à hus etel, de gonoſz annac à ki nem iol él vele. Nem iol él kedig, valaki az anyaſzentegházнac io vegre rendeltetet tilalma ellen eſzi. Lam ſzent Pális azt tartotta, hogy ha felebarettyánac botrankozasára ennéiec huſt, meg ferteztetnéc tűle. Azert á Chriſtus mondásat iol kel erteni, es à ki iol erti eſzébe veſzi hogy nem ellenkedic az anyaſzentegyházнac rendelése az mi vrunknac tudomanyával.

Szent Paltis hannyac ſzemünkre, mintha mi ellenünc volna az ű tanetása, mikor ordögi tudománnac mondgya az eledeleknec tilalmát. De mint egyebbe ſemmibe, azonkeppen ebbenis nem idegen az mi vallásunc à ſzent Pál tudomanyától, mert mijs azt mondgyuc, hogy ördögi tudomany az eleſegnec tilalma, ha valaki vgy tiltya à hus ételt, auagy akar mi egyebfele eleſegetis mint Manichéus, monduán terméſzet ſzerent tiſztatalannac auag fertelmesnec lenni: azonkeppen ha valamely ember azt mondánáia, hog az ô töruenben meg tiltot allatokat, vgmint az ô töruenre valo képeſt, nem ſzabad meg enni, vallyuc hogy azis

1. Tim: 4.

Mint legyen ördögi tudomány, az eleſeg ualogatás.

azis ördögi tudomany volna: De egy altallyába mondani, hogy akarmimódon, es akarmi okbol legyenis, ördögi tudomany, az eleségnec meg tiltàsa, es tellyességgel az apostoloc ertel me ellen volna: mert ám meg mondóc hogy az apostolokis meg tiltottac volt az poganságbol tért kereszтyeneket à baluanyoknac aldoztatot hustul, foitot allatoktul es vértül. Szent Pális az elesegnec nem mindenfele valogatasat karhoztattya, sőt azt mondgya egégy út, hogy io emRom: 14. bernec hust nem enni. Tahat nem vgy kel szent Pált ertenünc à mint ezec értic, hanem à mint szent Hieronimus, szent Agoston, es arany szaiu szent Ianos magyarazza: Hogy akcor ördögi tudomany az eleségnec tilalma, mikor vagy azert tiltatic, mintha tiszтàtalan volna, vagy az ô tôruennec (kinec immar vege vagyon) meg tartasàert.

Augustana Confessio mint mondgya ördögi tudománnac.

Sőt még az Augustana confusiois azt tartya, hogy vgy volna à hus eteltül valo tiltas ördögi tudomany, ha à Christusnac io tetemenyet arra haréntanoioc, az az, bününknec bochanattyat, ki à Christus altal adatic, az hus eleségtül valo meg' tartoztatàsnac tulaidonetanoioc, es az mi bőitőlesünkből varnóioc, kit mi nem miuelünc.

Senki ne hidgyen azert azoknac, à kic az kereszт-

kereſztyen anyaſzentegyhaznac rendeléſe ſze- *Nem kel hin-*
rent valo bőitőt karomlyac, meg vtallyac es *ni à bőit ka-*
karhoztattyac, hanem inkab hidgyen az anya- *romloknac.*
ſzentegyhaznac, ki à Chriſtusnac, Prophetaknac
Apoſtoloknac, es az regi ſzent iamboroknac
peldáiat hadgya mi nekűnc kőuetnűnc, es az
mi teſtűnknec enyhetesére es őldőklesére, bizo-
nyos bőitoket ſzerzet, mellyeket tartozic min-
den igaz iambor kereſztyen meg bőitőlni. E ua-
laſzod à napoknac es eledeleknec valogata-
sárul.

Kerdéſt kerdeſz en tűlem midőn imigyen *Peternec á*
irſz. Szent Ferencz, Domonkos, Benedec, ſzer- *ſzerzetekrűl*
zetirűl nem oluaſtade, mit ielentet Chriſtus vrunc *ualo kerdése.*
monduán. Ne hiuaſsatoc meſtereknec, egy à ti *Mat: 23.*
meſtertec. Es ſzent Pális tiltya. Ne mondgyad
én Palé, Peteré, Apolloe vagyoc. Mind ol- *Iac: 3.*
uaſtam ezeket à ſzent irasnac helyeit. De azt *1. Cor: 1.*
nem oluaſtam hogy azokrol ſzollottanac volna
Chriſtus es ſzent Pál, à kikre te vonſzod az ű *felelet.*
beſzedeket.

Es leg előſzőr, mirűl beſzellet legyen ott *Chriſtus á ke-*
Chriſtus, meg ielenti az, à mi előtte vagyon *uelyſeg ellen*
ennec è mondasnac. Ki imillyen, ſzeretic (az *ſzől, nem á*
iraſtudoc es à Phariſeusoc) à fő helyeket *ſzerzetec*
á lakodalmokban, első ſzekeket á Synagogak- *ellen.*
ban, kőſzőneteket à piaczon, es Rabbinac

neuez-

neueztetni az emberektûl. Vg̃ kôuetkezic oſzton. De ti Rabbinac auag̃ meſternec ne hiuaſsatoc: Mert egy à ti meſtertec à Chriſtus. A keuelység, emberi maga hanyas, es mutogatas ellen prædical. Hog̃ az û tanetuanyi ne dichekedgenec abban hog̃ tanétoc es meſterec, hanem arra viſellyenec gondot, hog̃ az û meſtereknec Chriſtuſnac igaz tanétuañi legyenec. Kit aual bizonyetnac meg, ha eg̃ más ellen fel nem fualkodnac, mert egyenlôue tôtte ez ûket, hogy eg̃ meſter tanétuañi, es atyafiac.

Szent Pal á viſzauonyás ellen ir.

Szent Pal megint, az eſz veſzés, viſzauonyas, es egyenetlenség ellen ir, nem arrul hog̃ valakit meſterûl ne valaſzunc magunknac. Vg̃anis ha vg̃ kellene ez iráſnac helyeit ertenũnc, hogy ſemmiképpen eggyikũnc à maſikunknac meſtere ne legyen, ig̃ minden tanétas, es tanulás ki vettetnéiec kôzzûlũnc. Lám à te nem Euangelicus atyadfiai, comunis præceptornac hijac Melanchtont. Inkab illetne titeket, ha arrul akarnéc vetekedni, hogy nem mint ſzent Ferenczet, Damankoſt, es Benedeket, à Chriſtuſnac, es ſzent Palnac mondáſa. Kic à Rabbi neuet, oly igen keuanńátoc, egyebeknec ſem akartoc hiuattatni, hanem chac tanetónac, es prædicator vramnac. A plebanoſnac es Caplannac regi alázatos neueket tellyeſséggel hatra vetuen. Es ki Lutteré kôzzûletec, ki

A Lutterec kôzônséges meſternec hijac Melanchtont.

tec,ki Caluinusé,ki Illiricusé,ki Maiore,ki Iſtenség tudgyachac kie.

A kuklyarul az à válaſz à mit à kiualtképpen valo aitatoſságrul irtam à prædicatioban. A Kuklyarul kerdés.

Holot kedig azt kerded miert ŏltŏztetic bele à holt teſteket. Io volt volna Velenczebe meg kerdened az Inquiſitortul, à hol à mint irod,lattad hogy à kazdag aſzont Apacza ruhaba temettéc: Válaſzt tŏt volna az kerdeſedre. Feddetted volna meg azokat róla, à kic ſzemed lattara miueltec, ha bantad,ne engemet à kit nem lattál, hogy azt miueltem volna.

De meǵgyűnc neki ha valakic azt keuántac, hogy vǵ temetteſsenec, még halóloc oraianis meg mutatuán,valamely ſzerzetbeli iamborokhoz valo ſzerelmeket, kiket eltekben kiualtképpen ſzerettenec es bŏchűltenec. Feleletem.

Tudgyuc mi hogy à teſt mind ruhaſtul à fŏldŏe megyen,à hol ſenki nem lattya,à ruhat raita, es ſemmit ſem varunc à ruhanac,melybe el temettetűnc ſzép auagy rut voltabol.

Hoſz elŏ ez vtán,vagy harom darabŏnkent ſzaggatot,es harabdalt czikcelyeket,nem tudom michoda kŏnyűbŏl,(mert à mi kŏnyueinkbe,melyekcel az Iſteni ſzolgalatban itt élűnc,ninchen) alétom hoǵ Kemniciuſtul kaptad, mert ű ſzokot effelékcel ŏrŏmeſt chufolkodni. A minemű tiſz-

telettel à ſzenteket tiſztelyûc, vgy teczic azt akarod meuetni véle. De miuel hogy tennen magadis azt mondod felôle, hogy ninch itt ezeknec helye, es tôbbet nem ſzollaſz felôle, enis beket hagyoc moſt neki.

Qualis interrogatio talis et reſponſio.

A hol azt irod, hogy egy háznac meg kelſene télni à kônyuekcel, à kiket ſzáz ezer hamis Iſteni tiſzteletinknec ki feitegetesérûl irhatnánac, arra ez à válaſz. Hogy à ti hitetlensegtekrûl, teuelygestekrûl, kepmutatáſtokrûl, heiaba valo dichekedestekrul Tômeny ezerſzel valo ſzaz tômény ezer hamiſsagtokrul nem egy haz, hanem 9876543210. varasis telhetneiec meg véle, annit irhatnánc, ha hozza erkeznenc. Iollehet nemis ſzûkség, mert annelkûlis nyiluan léſzen mindeneknec à ti bolondságtoc, azt iria ſzent Pál.

.2 Tim: 3.

Peter ollyat mond felôlünckit ûi magaſem hiſzê.

Nem eleg teneked, réſz ſzerént ſzollanod à mi tanetáſunc ellen, hanem végre egyſzerſmind fel akarod fordetani tellyes tudomanyunkat, ezt monduan. Ninch óly czikcel az egéſz ſzent iráſban, kit fel nem bontot à Papaság. Azt hiſzem chac azert mondod ezt, hogy eleget tegy ama ragalmazáſra intô kôzônséges beſzednec. *Calumniare audacter, ſemper aliquid haret.* De felellyen Luter Marton meg neked reia. *kiigy ir in Epiſtola ad duos plebanos de Anabaptiſmo. Nos fatemur ſub Papatu plurimum eſse boni Chriſtiani, imo omne bonum Chriſtianum, atq; etiam illinc ad nos deueniſse. Quippe*

Luter Marton felel Bornemiſzánac.

fate-

fatemur in Papatu ueram esse scripturam sacram, uerum Baptismum, uerum sacramentum altaris, ueras claues ad remissionem peccatorum, uerum prædicandi officium, uerum cathechismum, ut sunt oratio dominica, Decem præcepta, articuli fidei: Dico insuper sub Papatu ueram Christianitatem, imo uerum nucleum Christianitatis esse.

Tanuly mesterettűl, ha szent Ferenczтűl nem akarsz tanulni. Hallod hiszem mit mónd à te Mestered Luter Marton, hogy igaz szent irás uagón à Papistáknal &c. Hát nem iol mondod, hogy à papaság minden czikcelet fel fordetotta az irásnac. Ha vgy volnais, hogy à mibe ti tűlletec kilőmbőzűnc, abban nem io vton iarnánc, (maga nem vgy vagón) Hiszem à mibe eggyet ertűnc veletec, azt nem bontottuc fel. Mond meg chac imez czikcelét az Isten igeiénec, mibe bontottuc, fel, mikor Moyses azt iria, hogy kezdetben teremté Isten è vilagot? Auagy imeszt. Kezdetben uala az ige, es az ige Istennel vala, es Isten vala az ige. Szegyen ollyat mondani, à kit mind ez egész vilag lát hogy hamis.

Bornemisza tanullyon Lutertűl.

Nem fordetottuc fel à sz: Irást.

Genes. 1.

Ioan. 1.

Azis nẽ igaz, hogy mi azt mondanóioc, hogy szabad Papanac meg valtoztatni az Isten szerzését.

Nagy hamis mondás.

A mit az egy szemely alat valo communicalásrul szollasz, azt akaruàn bizonyétani, hogy abbanis à Christus parancholattya ellen chelekedűnc, arra sem engedi ennec ez irásnac rőuid

Az egy szemely alat ualo communicalásrul.

volta hogy most felellyec. Hanem miuelhoǵ fraskánac neuezed (De meg nem bizonyetod hoǵ az volna) à mit errůl irtam à postillaban, kerem à keresztyen oluasókat, ne hiǵgyec addig beszededet, mig meg nem oluassac az en irasomat. Mert te chac eǵ kis foltot hosz abban elő, melyből senki iol meg nem ertheti vallasomnac okait. Meg talallyac azt az en postillamnac első reszében az vr Vachoraiarul ualo harmadic prędicatiomban.

A Iesusnac neuében ualo keresztelésrůl.

Emlekezetet tettem volt arrulis, hogy noha Christus azt parancholta volt az apostoloknac, hoǵ Atyanac, Fiunac, es szent Leleknec neuébe keresztellyenec, mind az altal ůc chac à Christus neuében keresztelteneс. Kirůl te (minden tudomanńal, bőlcheséggel, es ertelemmel, tellyes léuen, *si dijs placet*) es az én tudatlansagomot meuetuęn, imiǵen irtal. A mint latom nem erti Telegdi, hoǵ mostis chac à Iesus neuébe keresztelůnc. Mert vǵ tanét szent Pal hoǵ mikor meg keresztelkedůnc, az ů halalaba keresztelkedůnc. Mert chac ů holt meg minekůnc.

Rom: 6. A Iesus neuében mint keresztelkedůnc most.

Nem arrul szolottam én ott, á mirůl szent Pal szollot, honnet leǵen ereie à mi keresztségunknec, tudni illic, à Iesus halalanac erdeméből. Hanem szollottam de forma verborum, az igekrůl, mellyekcel elůnc à keresztségnec szolgaltatasaban. Vgy azert, nem igaz hogy mostis chac à

Iesus

Iesus neuébe kereszteltnénc. Mert nem azt mondgyuc à kereszteltkedő szemelynec: En tegedet kereszteltec à Iesusnac neuébe, hanem Atyanac, Fiunac, es szentleleknec neuebe. De hogy az apostoloc vgy kereszteltenec, meg teczic az irasnac egynehány helyeiből.

A mit à kőuetésről mondottam, hogy à szent szerzetesec, nem kilőmb mintha mindenic azt mondanaia, kőuesstetec engemet, mint en à Christust, abbol à nem kőuetkezic à mit te irsz, hogy mindnyaian baratta es apaczaua legyűnc tahat. Mint hogy midőn szent Palis vgan azont mondotta à Chorinthusbelieknec, nem kőuetkezet, hogy mindennec apostolla kellet volna lenni. Ne chigazd tahat arra, az en beszedemet. *A kőuetés, nẽ keszéret arra, hogy mind baratoc, es apaczac legyűnc.*

Abban sem vétettem, ha azt irtam hogy szent Palt, es à tőb szenteket à tiz porancholatban kel kőuetnűnc. Mert à hol te nem chac abban, sőt az Euangeliombanis beszelled hogy kel kőuetni, aual meg nem hamisséttod az en mondasomat. Miuel hogy à tiz parancholatis arra tanétengemet, à mire az Euangeliom. Tudni illic. Nem chac hogy iol éllyec, hanem leg elősző hogy esmeriem az ISTENT, es ű benne bizzam, senkibe ne egyebbe, à mint oda felis meg mondam. Io volna ha fel nyitnad à szemedet, es iobban meg tanulnad à tiz parancholatot. Kit *A szenteket, mibe kel kőuetni.* *A tiz parancholat, egyűt iár az Euangeliommal.*

ha meg miuelnél, igy talalnád à mint en mondom.

A SEPTVAGESIMA VASARNAPI EVANGELIOMNAC HARMADIC RESZÉRŰL.

Sommaia az Euangeliom harmadic reszénec.

MAgárazuán ennec ez Euangeliomnac, mely rűl most szollunc, vtolso részet, azt bizonyétottam, hogy noha Isten az ű io voltabol adgá émbernec az örőc életnec iutalmát, de mind az által, nem munka nelkűl, es chac azoknac à kic munkalkodnac. Holot midőn à többi közöt ezt mondottam volna, hogy mind azoc teuelegnec, à kic többet tulaidonétnac, az ű chelekedeteknec, hogy sem mint kellene, mint amaz maga hanyo Pharisæus: mind azoc à kic azt aléttyac, hogy semmi tekenteti ninchen Istennec à fizetesben à mi chelekedetűnkre, hanem tisztan chac aiandékon adgya mi nekűnc az örőc életet. Erőssen kezded magadat hanni, es engemet hol bolondnac neuesz hol rutul hazuttolsz, monduán.

Bornemisza Peter hanyakodása.

Hát teuelyeg szent Pal. ki ez igekcel szól. Az örőc élet Istennec aiandéka à mi vrunc Iesus Christusban. Im hallod hogy aiandéknac mondgya De Telegdinec teuelyeg szent Pal. Valamelyic

lyic vaǵ Pal vaǵ Miklos meg bolondult. Eǵic igazat mond, à maſic hazud &c. Szinten itt kellet volna eſzedbe iutni, Peter vram, à Chriſtuſnac amaz mondasánac, melyre oda fel engemet emlekeztecz vala. Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, ſi autem bene, quid me cędis? Ha gonoſzul ſzollottam, bizonéch reiam, hogy nem io à mit ſzollottam, ha kedig iól, mit verſz, mit bolondoſz, mit hazuttolſz engemet? Mi nem ſzitokcal kel meg győzni, azt, à kiuel bait viſz? Az aſzonnepeknec, à hituanahoz illic, hogy nyeluekcel vegyenec igazat, nem prædicatorhoz, nem illyen tudos emberhez mint te vagy, ki mind vntalan tudatlanságomat hanyod ennekem.

El felette magát Peter.

Ioan: 18.

De talam azt mondanád. Lam reiad bizońetom. Szent Pal aiandeknac mondgya, ki nem hazudhat, mert Iſtennec lelke vagyon ű benne. Tahat igaz hoǵ hazucz, vǵmint ki teuelygőnec mondod azt, à ki azt vallya, à mit ſz: Pal: hoǵ tiſz tan chac aiandékon adatic az őrőc élet minekűnc.

Peter iráſsal bizonyét, ugy teczeneiec ellenem.

Hoǵ im Bornemiſza vagy, en hiſzem el hitted magadban, hogy mindenkor iozanul beſzelleſz. Engemet peniglen à ki bort iſzom, ſoha nẽ aletaſz iozannac leñi. Vay mi ſem mindennap reſzegec vagyunc. Oly iozan ertelembe veſzem én az aiandeknakis az erdemnekis neuét, hoǵ egy-

Iozan ertelme az aiandeknac, es erdemnec.

be fér,es egyetembe meg maradhat mind è kettő. Ezis hogy aiandekon, ſ-azis hogy à mi chelekedetinkre valo tekentetből adgya Iſten az örök eletet:Es vgy nem ellenkedic à ſzent Pálnac mondáſa az enyemmel.

Sem ſz: Pal nem hazud, ſem én.

Azt mondod te nagy keuelyen, hogy vagy Pál,vagy Miklos,de hazud. En kedig azt bátorſággal irom,hogy ſem Pal,ſem Miklos. Hogy Pal nem hazud teis bizonyétod. Hogy Miklos nem hazud im én meg bizonyétom. Nem hazudoc azt mondō mégis. Mert valaki azt méri en reiam fogni hogy hazudoc, keſzerettetic aztis meg engedni hogy ſz: Pál hazud,kit te ſem engedcz. Ha kerded,honnét kűuetkezic azt? Meg felelec teneked. Innet. Miuel hogy eztis ſz: Pal mondgya Meg fizet Iſten mindennec az ű chelekedetec ſzerent. Latode hogy Palis azt iria à mit Miklos. Es bátor vegűc elő amaz regulat,à kire te igazetal eggyűt, hogy az apoſtol mondaſanac, mind eleit vtollyat meg kel oluaſni, vgis meg teczic hogy eggyet ért Pal Mikloſsal. Igy ſzól azert ſzent Pal.

Sz: Pal iria, hogy chelekedetre fizet Iſten. Rom: 2.

Szent Palnac egéſz mondaſa.

A te kemenséged ſzerent, es meg térni nem tudo ſziued ſzerent, tennen magadnac haragot gűüiteſz à haragnac napian: Es az Iſtennec igaz iteletinec meg ielenesénec napian. Ki meg fizet mindeneknec az ű chelekedetec ſzerent. Azoknac bizoňáual à kic az io chelekedetekbe meg maradnac,

radnac, dichőséget, tiſzteſséget, es halhatatlanſá-
got kereſnec, az őrőc életet. Azoknac kedig à kic
viſzauonyóc, es engedetlenec az igaſságnac, de en-
gednec az hamiſságnac, harag, fene indulat, gőtre-
lem, es nomoruság, minden gonoſz téuő ember-
nec lelke ellen: Sidőnac előſzer, az vtan Gőrőg-
nekis. Dichőség kedig, es tiſzteſség, es bekeség
minden io chelekedőnec: Sidonac előſzőr, oſztan
Gőrőgnekis. Eleg legyen moſt eddig, maga à mit
ez vtan ir, azis mi mellénc valo volna. Miuel hoģ
imez igekis benne vannac. A tőrueńnec nem hal-
gatoi hanem chelekedői igazac Iſtennél.

A kinec fűle vagon halláſra hallya. Meg ta- *Sz: Pal mond*
lallya itt, hoģ az io chelekedetbe valo meg mara- *gya, hogy az*
dáſsal, az hiuec dichőséget, tiſzteſséget, es halha- *őrőc életre*
tatlanságot kereſnec, az az. A vegre cheleked- *ualo tekentet-*
nec iót, hoģ meg dichőűllyenec, tiſzteltеſsenec, es *be cheleked-*
őrőkce meg maradgyanac. Nemis chalatic meg *nec iőt à hi-*
az ű remenségec. Mert azoknac adatic az őrőc *uec.*
élet, à dichőség, à tiſzteſség, es à bekeség, à kic iot
chelekednec.

Latode hoģ ha Miklos hazud, hazud Palis. *Aiandekis,*
De egyic ſem azt mondam, ſ-iſmet azt mondom. *beeris az ő-*
Mint bekelteſsűc meg tahat ſzent Palt magá ual, ki *rőc élet.*
nehol aiandeknac mondģa az őrőc életet, nehol
az io chelekedetekért adattya Iſtennel? Tat vģa- *Az irás ma-*
nis à volna à meſterség, hogy midőn vģ teczic, *gyarazaſás*
bau ualo me-
ſterség.

mintha az iráſnac egyic helye ellenkednéiec à maſikcal, egybe tudnóioc hozni, es bekeltetni. Haggyuc ſzent Agoſtonra azt, kinec à te nem Euangelicus atyadfiaies ſokat tulaidonétnac, es maid elônkbe rakia ũ, mint leheſsen aiandekis, az io chelekedetnec iutalmais. Egbe kôſzôrûli az iráſnac helyeit, es meg bizonéttya hogy mind aiandéc ſ-mind bér: Es hogy midôn azt mondgyuc, hogá mi chelekedetünkértis adgya, aiandekonis adgya Iſten az ôrôc életet, è két mondas nem ellenkedic egymaſsal. Szollyon deákul elôſzôr, es az vtan mondgyuc meg magyarul, mit beſzél. Igá ir azert eggyût.

Sz: Agoſton meg tanêt reá, mint legyen aiandékis, iutalomis.

Et naſcitur inde non parua quæſtio, quæ domino donante ſoluenda eſt: Si enim uitã æterna bonis operibus redditur, ſicut apertiſsimè dicit Scriptura, Quoniam Deus reddet unicuiq; ſecundum opera eius: quomodo gratia eſt uitã æterna, cum grãtia non operibus reddatur, ſed grãtis detur, ipſo Apoſtolo dicente. Ei qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum meritum. Et iterum, Reliquiæ inquit, per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Et mox addidit, Si autem gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non eſt gratia. Quomodo eſt ergo gratia uitã æterna, quæ ex operibus ſumitur? An forte uitam æternam non dixit Apoſtolus gratiam? Imo uero ſic dixit, ut negari omnino non poſsit, nec intellectorem acutum, ſed tantumodo intentum de ſide-

Vitam æternã bonis operibus reddi.

Rom: 2.

Rom: 4.

Rom: 11.

fiderat auditorem. Cum enim dixisset stipendium peccati mors: mox subdidit, Gratia autem Dei uita æterna, in Christo Iesu, domino nostro. Ita ergo quæstio, nullomodo mihi uidetur posse dissolui, nisi intelligamus & ipsa bona opera nostra, quibus æterna redditur uita, ad Dei gratiam pertinere, propter illud quod ait dominus Iesus, sine me nihil potestis facere. Et ipse Apostolus cum dixisset, gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne forte quis extollatur: Vidit utiq; putare posse homines, hoc ita dictum, quasi necessaria non sint opera bona credentibus sed eis fides sola sufficiat: & rursus posse homines de bonis operibus extolli, uelut ad ea facienda sibi sufficiant. Mox itaq; addidit: Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus ut in illis ambulemus. Quid est hoc, quod cum Dei gratiã commendans dixisset, non ex operibus, ne forte quis extollatur, cur hoc dixerit rationem reddens: Ipsius enim sumus inquit, figmentum creati in Christo Iesu in operibus bonis? Quomodo ergo non ex operibus, ne forte quis extollatur? Sed audi & intellige, non ex operibus dictum, tanquam tuis, ex te ipso tibi existentibus, sed tanq; his, in quibus te Deus finxit, id est, formauit, & creauit. Hoc enim ait: Ipsius sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, non illa creatione, qua homines facti sumus, sed ea, de qua ille dicebat, qui utiq; iam homo erat. Cor mundũ crea in me deus: et de qua dicit Apostol⁹, si qua ergo in Christo noua creatura,

Rom: 6.

Etiam bonum opus est gratia.

Ioan: 15. Ephes: 2.

Vtrunq; malum est, & putare, non esse necessaria bona opera, sed solam fidem sufficere: & bonis operibus tanquam nostris uiribus factis extolli.

Duplex creatio hominis.

Psalm: 50. 2. Cor: 5.

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

tura, uetera transierunt, ecce facta sunt noua, omnia autem ex deo. Fingimur ergo, ideſt creamur & formamur in operibus bonis, quæ non præparauimus nos, ſed præparauit deus ut in illis ambulemus. Itaq; Chariſsimi uita noſtra bona nihil aliud eſt, quam dei gratia: Sine dubio & uita æterna, quæ bonæ uitæ redditur, Dei gratia eſt, & ipſa enim gratis datur, quia gratis data eſt illa cui datur. Sed illa cui datur, tantummodo gratia eſt: hæc autem quæ illi datur, quoniam præmium eius eſt, gratia eſt pro gratia, tanquam merces pro iuſticia, ut uerum ſit, quoniam uerum eſt, quia reddet unicuiq; deus ſecundum opera eius. Tomo 7. de gratia & libero arbit: cap: 8. Idem docet cap: 9. 15. 16. 20. et 21. Item Tomo 2. Epiſt: 105.

Vita æterna qua ratione eſt gratia.

A Szent Agoſton mondaſanac ertelme.

Veſzede eſzedbe mit beſzél ſzent Agoſton? Előſzőr, nyiluan mondgya, es iraſsal bizonettya, hogy az őrőc élet, à io chelekedetekert adatic. Mert ſzent Pal iria hogy meg fizet Iſten, mindennec az ű chelekedetec ſzerént. Touabba azt kerdi. Mikeppen tahat aiandéc auag keduu, mert az aiandéc, nem à io chelekedetekért adatic, hanem ingyen, vgyan azon ſzent Palnac imillyen mondaſa ként. Annac à ki munkalkodic, nem keduu ſzerent tulaidonéttatic à bér, hanem adoſsag ſzerént. Megint: A maradékoc az Iſteni keduunec ualaiztaſa ſzerent meg tartattanac. Es leg ottan vtanna veti imeztis. Hog ha à keduu-

Rom: 2.

Rom: 4.

Rom. 11.

nec

nec alta la, hát nem à io chelekedetekből. Mert vgy à keduu nem volna keduu. Mikeppen (vgymond) keduu, auagy aiandéc az őrőc élet, mely az io chelekedetekből vetetic? *Hogy keduu, ha az io chelekedetert adatic.*

Ezt à kerdeſt igy feiti meg. Azert keduu, mert à mi io chelekedetinkis, mellyekért az őrőc élet adatic, az Iſtennec keduéből vannac. Mikeppen Chriſtus meg mondotta, hogy ű nalla nelkűl ſemmit nem chelekedhetűnc. Szent Pál azonkeppen. Keduuből iduőzűltetec à hit altal, es ez nem ti magatoktul vagyon: Iſtennec aiandéka, nem io chelekedetből, hogy valaki ne dichekedgyéc. Ioan: 15.

Vegezetre imigyenis kerdeſzkedic. Mi dolog ez, hogy midőn ſzent Pál, az Iſtennec keduét aianluán, ezt mondotta volna, nem az io chelekedetekből, hogy valaki ne dichekedgyec, vgyan azon mondáſnac imillyen okát adgya: Mert ű alkomanyi vagyunc à Chriſtus Ieſusban teremtetec io chelekedetekre, mellyeket elől meg keſzétet Iſten hogy azokba iáriunc. Mikeppen azert nem chelekedetekből, hogy valaki ne dichekedgyec? Hald meg es erch meg. Azt mondgya hogy nem chelekedetekből, vgymint tieidből, azokbol, mellyec magattul vannac, hanem vgymint ollyakbol, mellyekbe az Iſten alkotot, az az, formalt es teremtet tegedet. Mert azt ielenti, *Miert mondgya ezt ſz: Pál. ű alkomanyi vagyunc. etc.* *Mint nem chelekedetekből.*

lenti midõn igy szól. ũ alkomanyi vagyunc, teremtettec à Christus Iesusban io chelekedetekre. Nem aual à teremtésel, melybe emberekce lettũnc, hanem aual, melyrũl à szent Daũid szol, ki immaron ember vala, monduàn. Vy sziuet teremch en bennem. Es melyrũl szent Pál imeszt mondgya. Ha mi vy teremtet allat vagyon, à Christusban, à regiec el multanàc, im mindenec meg viultanac, mindenec kedig Istentũl. Alkodtatunc annacokaert, az az, formaltatunc es teremtetũnc az io chelekedetekre, mellyeket nem mi keszetettũnc, de Isten keszétet, hogy azokba iariunc. Ennec okaert, szerelmes atyamfiai, à mi io eletũnc semmi nem egyeb, hanem Istennec kedue, auagy aiandeka. Ketsegnelkũl kedig az õrõc életis, mely à io eletért adatic, Istennec kedue. Mert azis ingyen adatic, miuel hogy azis (à io élet) à miert adatic, ingyen adatot. De az (à io élet) à miert adatic, chac keduu, az õrõc élet kedig ki azert, adatic, miuel hogy à io eletnec iutalma, keduért keduu, vgymint az igasságert valo bér. Vgy hogy igaz legyen, mikeppen igazis, hogy meg fizet Isten mindennec az ũ chelekedetec szerent.

Psal: 50.

2. Cor: 5.

Ezt io uolna Bornemiszánac eszébe uenni.

Az erdemnem ellenkedic à szent Pál mondásaual.

Ezeket mind szent Agoston beszélli. Melyekbõl meg teczic, hogy à io chelekedeteknec erdeme, nem ellenkedic à szent Pál mondasaual

mikor

mikor azt iria, hogy az ŏrŏc élet Istennec aiandéka auagy kedue, à mi vrunc Iesus Christusnac, altala. Mert az chelekedetis aiandéc, az ŏrŏc életis aiandéc. Amaz chac aiandéc, ez kedig aiandékert aiandéc. az az, oly chelekedetekért adatic Istentűl mellyec az ű aiandekiaból vannac. Es ez, à mit masuttis monda. *Merita nostra sunt dei dona, quæ cum deus coronat, nihil aliud coronat, quam munera sua.* A mi erdeműnc az ISTENNEC aiandéki, mellyeket midŏn koronazza Isten, semmit egyebet nem koronáz, hanem chac az ű aiandekit. Epist: 105.

De ezt eszébe vegye à keresztyen oluaso, hogy szent Agoston mikeppen két teremtetéset talallya az irasban. Egyket termeszet szerent valot, masikat az Istennec kedue es malasztya szerent valot: Azonkeppẽ két féle chelekedetirűlis szól az embernec. Nemellyekrűl ollyakrul, mellyeket à termeszetnec ereieből chelekedic. Nemellyekrűl, affelekrűl, kiket vgy chelekedic, mint à Christusban valo vy teremtet állat. Es arra tanét hogy à termeszetnec ereie altal lŏt chelekedeteket rekeszti ki szent Pal, midŏn ezt iria. Nem chelekedetből, hogy valaki ne dichekediec. Az vy teremtet allatnac chelekedetit kedig, szűksegeseknec mondgya lenni az iduŏssegnec meg talalasára.

Két féle io chelekedeti uannac embernec.

A termeszetnec ereie altal ualo chelekedetéket rekeszti ki szent Pál.

Es ékep-

Szent Agoſton Bornemiſzánac minden bizonyetáſit megfeyti.

Es ékeppen meg feiti ſzent Agoſton egyſzerſmind, minden bizonyetásidat io Bornemiſza prædicator, mellyekcel azt akarod bizonyetani, hogy azert nem mondhattyuc hogy az ôrôc eletnec meg adasában tekenteti legyen Iſtennec az io chelekedetekre, mert az irás aiandeknac neuezi. Ha nem veſzed elég neuen en tûlem, hogy ſzent Agoſtonnal bizonyétam az en válaſomat. Im ottan à te ſzép Euangelicus atyadfiaualis bizonyétom Melanchtonnal, ki imigyen ir eggyût az io chelekedeteknec erdemerûl.

Melanchtonis uallya, hogy erdeme uagyon az io chelekedetnec.

In locis Cap: de operum præmijs.

In reconciliatis bona opera cum placeant fide propter mediatorem, merentur ſpiritualia & corporalia præmia in hac uita, & poſt hanc uitam ſicut planè oſtendit parabola de negotiationibus: Habenti dabitur &c. Et 1. Tim: 4. dicitur, Pietas habet promiſſiones præſentis & futuræ uitæ &c. Mar: 10. Recipient centuplum in hac uita, ſed cum tribulatione, & poſt hanc uitam aternam. Ha nem egyebet, azt nyiluan vallya Philôp, hogy erdeml valamit mind euilagon, ſ-mind à masikon az io chelekedet.

In Confeſsio: doctrinæ Saxon: Eccleſiarum, Anni. 1551.

De ſzollyanac ſokan eggyût à nem Euangelicuſoc, talam vgy inkab meg hiſzed à iamboroknac beſzedeket. Igy ſollânac azert à tellyes Saxoniai Doctoroc es prædicatoroc, kiknec vtannoc vallyác à Pomerianiabeliekis, Argentinabeliec, Mansfeltiec, Brandenburgiac.

Cæterum

Cæterum etsi uita æterna datur, propter filium Dei renatis, tamen simul etiam est merces bonorum operũ, sicut dicitur Matt: 5. Merces uestra est copiosa in cœlis. Iollehet az ŏrŏc élet az Istennec fiaert adatic az vijonnan szűlŏtteknec, mind az altal à io chelekedeteknekis bére. Miképpen szent Maténal mondgya vrunc. A ti béretec beuséges menorszagban. Latode hogy nem ellenkedic aual, hog Christusért adatic imez mondas. A io chelekédeteknec bére az ŏrŏc élet

A Confessionistáknac ual lasoc, az io chelekedéteknec erdemérűl.

Io módon meg magyaraztam én, mit kellyen tartanunc az io chelekedeteknec erdeme felŏl, de azt te soc képpen ellenzed. Annac okaert, hogy iobban eszekbe vehessec az oluasoc, mely meltatlanoc legyenec à te ellenzésid, igerűl igére be irom mind eg végbe ideis ã postillabol azt az en magyarazatomat. Ki imillyen.

De mi el nem teuelyedűnc, hanem az Euangeliomnac igaz ertelmét meg talallyuc, ha à kŏzep vton iárunc. Ha kérded mellyic az igaz, es kŏzep vt, azt szent Pal è mai Epistolaba igen szépen elŏnkbe adgya.

Az io chelekedeteknec erdemérűl ualo igaz tudomany.

Nem tudgyátokẽ, vgymond, hogy à kic az pallyát futtyac, mindnyaian futnac, de eggyic vészi el à iutalmat? Vg fussatoc hogy meg foghassátoc Minden peniglen ki à gyŏzkŏdŏ helyen kűzdic, mindenekrűl meg tartoztattya magát.

1. Cor: 9.

Es azoc azt à végre miuelic, hogy à meg rothadando koronat el vegyec, mi peniglen az rothatatlant. Két peldat hoz itt elő ſzent Pal: egiket az pállya futókrul, maſikat az kűzdőkrűl, kikből meg teczic mit kellyen tartanunc az lſtennec kegyelmeſſegérűl, es az mi chelekedetűnknec erdemérűl.

Sz: Palnac két Peldaia.

Az pállya futásban első dolog, az iutalomnac auagy aiandéknac fel tétele, mellyet az à ki fel téſzen nem kőteleſségből teſzi fel, ſem tartozásból, hanem chac io akarattyából. Mert ha nem akarnáia ſenki űtet tőrueń ſzerent nem keſzerethetnéie reia, hogy fel tegye. Es mikor fel tette, mindeneket hij vgyan, es ingerl à futáſra, auag az győzkődeſre, de ſenkit nem keſzerét, hanem azt meg kialtattya hogy aze leſzen az aiandéc, à ki előb éri à czelt, auagy meg győzi az ű kűzdő tarſat. Ezt haluán, à nyereséghez valo remenségbe, ſokan hozza kezdnec à futáshoz es az győzkődéshez. A ki gyorſab, es erősb leſzen, annac iut à fel tetetet, iutalom. A ki futni ſem akar peniglen, az még régen tutta, hogy neki ſemmit nem adnac.

A pállya futásban ualo dolgoc.

No immar à kinec eſet à iutalom, kinec kőſzőnheti az ű labainake, vag annac à ki atta? Bizony ha eſze vagyon inkab annac à ki atta, hogy ſem mint az ű labainac, Igaz hogy az ű labai-

bainac gyorſaságais ſegetette űtet, ſőt labai iramkodasa nelkűl ſoha az iutalomhoz nem iuthatot volna, de megint chac heiába futot volna, ha amaz iambor az ű io ſzabad akarattyábol ideién iutalmát nem rendelte volna à gyors futáſnac. Eggyűt iar azert è kettő, hogy az aiandec io akaratbol rendelteſséc, es hogy annac adaſséc, à ki gyorſab à többinél.

Igaz igy vagyon dolga az Iſtennec kegyelmes akarattyánac az mi io chelekedetinkel. Chriſtus vrunc az ű ſzent vereuel erdemlette es vette meg bűneinknec bochanattyát, az iduőſséget es az őrőc eletet. Ez mind ezt à mi erdeműnc nelkűl hirdettette ki az apoſtoloc áltál es igerte minekűnc. De azonkőzbe aztis meg prædicálta es prædicaltatta, hog valaki el akaria ezeket venni, valtig igen fuſson erette. Halhacza mit monda valaki en vtannam akar iűni, tagadgya meg magát, es vegye fel kereſztit, es kőueſzen engemet. Halhacza megint mit mondatot ſzent Pállalis. Veſsűnc le rolunc minden terhet, es kőrűlűnc allo bűnt, bekeséggel valo ſzenuedes által fuſsunc az mi előnkbe vettetec győzkődésre, nezuén à mi hitűnknec ſzerzőiére es vegezőiére Ieſusra, ki mikoron vigaság vettetet volna eleibe, kereſztet ſzenuede.

Iutalmunknac erdeme Chriſtus által.

Futni kel az iduőſségért.

Mat: 16.

Heb: 12.

Rőuideden: Chriſtus ez világnac piaczárul, az

az ű szőleiebe hiuot minket, azt parancholta, hogy munkalkodgyunc à napi penzért, es ha munkalkodunc meg adatic mi nekűnc az meg igert bér.

A fizetést à Christusnac kőzőnnyűc, nem à mi munkánknac.

Kerded immar, hogy az munka vtan meg fizet nekűnc az Isten, kinec tartozunc azt kőszőni, az mi munkanknaké? Semmiképpen nem. Mert ha Christus az mi munkánc nelkűl nem nyerte volna, es nem igerte volna, nekűnc chac heiába munkalkodnánc. Azért az iduősséget, es az őrőc bodogságot annac kőszőnd à ki keszette, es igerte à ki io akaratbol hiuot minket az ű szőleiebe, es erőt adot hozza, hogy munkalkodhassunc.

A mi dolgunc futás, es győzkődes.

Annac okáert, noha az à mi dolgunc hogy futsunc, es győzkődgyűnc az iutalomert, de mégis mindenkoron azt kel vallanunc, hogy semmit nem tehetnénc, semmi hasznát nem vehetnőiőc sem gőzkődesűnknec, ha az előt az Christus az ű erdeme altal à mi erdeműnc nelkűl meg nem keszetette volna azt à mit keresűnc. Mind az altal im hallod, hogy az őrőc eletet bérnekis neuezi az Euangeliom. *Hid elő à munkasokat* azt mondá à Vinczelernec az cheledes ember, es fizesd meg nekiec az ű béreket, mert az Isten chac azoknac igerte, à kic munkalkodnac erette, es chac azoknac adatic, à kic futnac, es küzdenec.

Béris az őt rőc élet.

De

De ha mégis azt keuanod, hogy ennélis nílabban mondgyam meg: az örök életnec iutalmát az mi chelekedetünknec kellé tulaidonétani, vagy chac az Istennec irgalmasságának ímeszt ved elszedbe, hogy ebben è pelda beszedben kétféle hiuatalrul teszen vrunc emlekezetet. Egíc hiuatallal à szőlőbe hiuatunc, masikcal az iutalomnac fel vetelere. Az ű szőleiébe hiuot az Isten minket tellyességgel chac az ű meg mondhatatlan io volt ábol, nem tekentuçn eg makszemnitis sem chelekedetinkre, sem erdemünkre. De mikoron az iutalomnac fel vetelére fog hini, akcor azt kezdi mondani az Vinczelernec. *Hiđ elő az munkasokat, es fizesd meg nekiec az ű bereket.* It emlekezic imar à munkarolis, kinec bére, az az, iutalma uagyon. *Két féle hiuatal.*

Ezt à szent irásnac egyeb helyeiből iobban meg erthetty űc. Mikoron Christus az aposztolokat el küldé, hogy minden nemzetségeket hínanac az ű szőleiébe, azt mondà nekiec. El menuén prædicallyátoc az Euangeliomot minden teremtet allatnac. Nem szól ott semmit az mi chelekedetinkről, es erdemünkről, mert ingyen hiuot minket az Isten az anyaszenteghaznac tarsasagába, nem gondoluán azzal, à mit az előt cheleked tűnc, vagy io volt az, vagy gonosz. De itelet napián külömben leszen à dolog. Mert akcoron azt fogia mondani à ióknac: Iőuetec en atyámnac al- *A két féle hiuatalrul ualo bizonyetásoc.* *Mar: 16.* *Mat: 25.*

doti, vegetec az tinéktec keſzettetet orſzágot, mert ehezém es ennẽ adátoc &c. Megint. Menne tec el atkozot emberec az ôrôc tűzre. Mert ehezem, es nem adatoc ennem. Itt immar latod hogy az iutalomnac fizetesében emlekezic az mi chelekedetűnkrűl is. Mintha az mi chelekedetűnkértis tartoznéiec Iſten minekűnc az iutalomal. Vgánis tartozic, à menyiből à mi chelekedetinc à ſzőlőtő kénec az Chriſtuſnac, kibe be oltattunc, gyűmölchi, es miert hogy nẽ Iſten ellenségitűl, hanem vion nan ſzűletet fiaitul, az Chriſtus ôrôkôs tarſaitul chelekedtetnec. Az Chriſtuſnac orczaiara néz az Iſten à mi chelekedetűnkben, azt tekenti meg, hogy nẽ mi chelekedtűc, hanẽ az ű malaſztya mi uelűnc.

Mint tartozic Iſten nekűnc iutalommal.

Tartozic azert az Iſten nekűnc bérrel, az mi chelekedetinkert, nẽ à chelekedetéknec termeſzet ſzerent valo ereiéből, hanẽ az ű igeretinec igaſsagabol, mert mikoron à munkaſoknac bért igert, akcor adoſſa tőtte magát velle. Honnet imez kőuetkezic, hogy az ôrôc élet aiandekis, béris. Aiandéc mert nem kilőmben tartozic velle Iſten, hanẽ chac azert hogy igerte. Bér mert ſem igerte ſem adga egébeknec, hanem chac az munkalkodóknac.

Igereti által tőtte adoſſa magát Iſten.

Mit mondaſz te erre? Azt vartã volna à mint Eſaias ſzól, hogy igaz iteletet tettel volna, es ime chac zaigaſz. Sőt nem ſzűnhetel meg à mérges be ſzedektűl, hanem à mint ez előt el keſzted, moſtis

Eſa: 5. Bornemiſzánac mérges ſzitkai.

ſzi-

ſzitokcal tőltőd boſzudat en raitā. Azt mondod, hogy io à futàs, de Iſten az ű fiában igerte à nereséget. Ezt fuſſad hogy meg ragadgad à Ieſus Chriſtusban tőt igeretet, kit ezerképpen el akar venni tűlűnc az őrdőgős Telegdi.

Meg mutatod hogy azoc kőzzűl valo vagy, à kic vrunc Chriſtus ellen tuſakodnac vala ſzent Ianoſnal. Mert mint azoc, midőn nem tudnánac à núluan valo igaſság ellen mit ſzollani, atokra ereztéc meg nyelueket, es őrdőngőſnec neuezéc à mi vrunkat, azonképpen chelekedel teis en velē. *Sido módra chelekedic uelem Peter.*

De én chac azt felelem teneked, hogy őrdőgős nem vagoc, ſem à Ieſus Chriſtusban tőt igeretet el nem akarom az emberektűl veſzteni. Sőt mind azt vitatom, es bizonétom, hogy à mit Iſten igért az ű ſzent fiában, azoknac à kic az ű akaratyat, chelekedic, meg adgya. Touabba azt prędicallō, hogy az iduőſséget, es az őrőc bodogsàgot añac (à Chriſtuſnac) kőſzőnd à ki keſzettette es igerte, à ki io akaratbol hiuot minket az ű ſzőleiébe es erőt adot hozza, hogy munkalodhaſunc. *Felelet à Peter ſzitkara.*

Azt mondod, hogy ſz: Pal meg tanét minket reia, es meg magárázza, mi legyen à mi pàllya futáſunc es haſàrtunc, midőn imeſzt iria. Iol vitezkedgyel, hogy meg őrizzed hitedet, es io lelki eſmeretedet. Első az igaz hitnec őrzéſe, az vtan io lelki eſmeret. Az igaz hit peniglen mi legen azt irod *A futás mi legyen.* I. Tim. 1.

hogy nem Telegditűl kel meg tanolni, mert ű arrul hiſtoricé ſzól, hanem ſzent Páltul, ki azt mondgya. Bizoń dolog, hogy à Ieſus Chriſtus à bűnőſőknec iduőſségére iőt é vilagra, kic kőzzűl eggyic en vagyoc. Es mond à ſzent Pal. Ezt mélto hogy mindenképpen hozzanc ſzorechuc.

Ibidem.

Két dologba fig à pallya futás.

Bator vgy legyen hogy è két dologba fűg à pallya futas es à kűzdes, à hitnec, es à lelki eſmeretnec meg őrizesében. őrőmeſt veſzem eſzt è vallaſt tűled, De michoda à io lelki eſmeret? Itt te azt el halgatod, iollehet ennec vtanna nem engette Iſten el halgatnod, hanem ki fakaſztatta veled akaratod ellenis. Holot imeſzt irod. Az iduőſség chac à Ieſus Chriſtus halalánac erdeme altal igertetet azoknac valakic benne bíznac. Ez penig egíc pallyafutáſunc, es egíc kűzdesűnc, hogy ezt è bizodalmat kaphaſsuc, es hozzanc kapcholhaſſuc. Maſic hogy é mellet io lelki eſmeretűnkis legen iambor életben foglalatoſoc leuęn.

Io4: 3.

Az io lelki eſmeret.

E mind iő, es az iras ſzerent vagyon. Ha à tiedből ehez többet nem zauarnál, ezen meg alkhatnánc. Enis azt mondom, hogy à hiuec futnac azoc tusákodnac, es hiuén iót chelekeduęn, iambor eletet viſeluęn igyekeznec el venni à fel tőtt iutalmat.

Mint futot, es mint harſolodot ſz: Pal.

De laſsuc más helyetis à ſzent Pál irasánac, à hol oly nyiluan ſzól errűl hogy vgyan tulaidon

don neuęn neuezi à futáſt, es harſolaſt, es minden homalyoſság nelkűl meg beſzelli, mint futot ű, es mint harſolódot.

En vg̃ futoc, vgy mond, hogy bizontalanul heaba ne legyen, vg̃ harſoloc, vg̃ mint nem heiába veruęn à ſzelet, De meg eñhétem az en teſtemet, es rabság alá haitom, hogy valamiképpen mikor egyebeknec prædicálloc én magam ſemmire kellő ne legyec. Vg̃ teczic, hog̃ ſzent Pal, az ű teſténec eñhetesétis es rabság ala haitaſat futáſnac neuezi. I. Cor: 9. Futás á teſtnec enyhetéſe is.

Touabba, azt mondgya, hog̃ à vegre fut effele futáſsal, hogy bizontalanul heiaba ne leg̃en. Tahat nem ketelkedőue à mint te irod oda fel, hanem bizonyoſsa teſzi embernec ſziuet az io chelekedetec altal valo futás az őrőc élethec el vetelebe. Es houa, mi végre futot legyen ſzent Pal, auag̃ egyebeketis mire futtatot, aztis meg tallyuc az ű irasában. Io bait vittam à futáſt el vegeſztem, à hitet meg tartottam, Touabba el tétetet ennekem az igaſságnac koronáia, mellyet meg ád nekem az vr amá napon, amaz igaz biro. A koronára futot, à vegre hogy el veheſſe az igaſságnac koronáiat, es ebből biztattya magát hog̃ el veſzi mert iol g̃őzkődőt, futáſat iol el uegeſzte. Biztat az io chelekedet. 2. Tim: 4.

Maſut megint imigyen ir. Minden terhet, es bűnt le teuęn, mellyec ſzűntelen környűl fog- Szenuedés által kel futni.

Heb: 12. nac minket, à bekeséggel valo szenuedes által, fussuc à mi elönkbe adatot pallyát, nézuen à hitnec kezdöiere, es el vegezöiere à lesussra, ki az ü eleibe adatot örömért, à kereszt fán ként szenuede, à gyalazatot meg vtaluán, es à kiralyi szekben, az Istennec iobia felöl ült. Ittes arra int minket, hog à szenuedetéség altal fussuc à pállyat vgy à mint CHRISTVS futotta, ki az ü szenuedése altal üle à kiralyi szekben, az ü attyanac iobia felöl.

De mi szükség errül sokat irni, ha tennen magad sem tagadod s-nemis tagadhatod, hogy à pallya futas à hitnec, es io lelki esmeretnec meg örizése, es az iambor életben, valo foglalatosag. Kiböl vag akarod vag nem, imez köuetkezic, hogy à io chelekedetec altalis iutunc az öröc életre. Mert ha futas à iamborsag, terminussanac czellyanac, es hataranac kel annac lenni, à houa iut altala à ki fut. Ennel kedig egyeb hatarat, es czellyat nem talalö, hanem az öröc életet. Kit mikor el erünc es el ueszünc, meg szününc à futastul.

Az io chelekedet általis iutunc az öröc életre.

A hol azt irod, hogy Telegdi historicè szól à hit felöl, igen meg chalatol magadba. Mert az historica fides, mortua fides. Mi legyen kedig à mortua, az az, meg holt hit, meg tanét minket reia szent lakab monduan. A hit chelekedet nelkül meg holt. Hog szolloc én tahat historicè à hit felöl,

Historica fides mi legyen.

Iac: 2.

felől, ki mindenűt azt irom es azt mondom, hogy nem chac hinni, hanem iót kel chelekedni annac. à ki idvőzűlni akar. Nem chac à bizodalom eleuenéti meg (à mint netalam te alétod) à hitet, hanem à szeretet, az io es keresztyeni élet.

Nem tűrheted hogy mind vntalan merget neszente Pal mondásának toldozása. okádnal ellenem, es hogy dagalyodat tőltheſſed raitam, iaczodozol à szent irásſal, toldozuán, es foldozuán gonoſzul es hamiſsan à szent Palnac mondaſat, midőn imigen hurczolod. Mely hitet es io lelki eſmeretet nekic hatra vetuęn, veſzedelmet szenuedtenec, kic kőzzűl vagon Himeneus, es Alexander, es Telegdi Miklos, kiket (mond szent Pal) à Satánnac attam, hogy tanollyanac, es karomlo beſzédet ne mondganac. Nem neuezet szent Pal, sem ott, sem maſut Telegdi Mikloſt. Iol meg kellene tahát gondolnod, hogy mikor az irásnac valamely helyet citalod, tiſztan es igazan vgy à mint magában vagyon, ólgetes nelkűl, hoznad elő, am az vtan magaraznad oſzton, huznad vonnad à mint akarnad, ha egyebet nem tehecz benne. De iol vagon. őrőmeſt látom hogy meg mutatod meni bőchűlete legyen nallad az Iſten igeiénec, kihez nehol téſz, nehol el veſz benne à mint immar ez előttis kezedbe kaptuc.

Mit mondaſz többet Telegdi ellen? Imeſzt, Telegdi azon igekezic, hogy az idvőſséget Iſten Több dörgölés dése Peternec én ellenem. aian-

aiandekianakis ielenche Chriſtus erdemenekis à te munkad erdemenekis. Ez pedig merô hamiſság, Iſteni karomlás, es az vr Chriſtus erdemének gyalazattya, es à hiueknec bizodalmának ellensége es karhozattya kinec okat oda fel meg mondottam. Oda fel enis valaſzt tettem neked arra à mit ot mondottál, moſt ehac mondod à mit mondaſz, es nem bizonyétod. Annac okaert puſzta beſzededre nem tartozom felelni, meg tanèta minket reia ſzent Agoſton, hogy mind aiandéc ſ-mind erdem az ôrôc élet, es hogy egyebe fér à kettô, hogy aiandékis legyen, erdemis, miuel hogy azis aiándéc àz io chelekedet, à mellyert az ôrôc elet iutalmol adatic, kinec nagyob bizonſagáert mégis elô hozom vgan azon, ſz: Agoſtonnac egy mondasat. *Veruntamen quia & ipſa uita æterna, quam certum eſt bonis operibus debitam reddi, à tanto apoſtolo gratia dei dicitur, cum gratia non operibus reddatur, ſed gratis detur, ſine ulla dubitatione confitendum eſt, Ideo gratiam uitam æternam uocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini. Recte quippe ipſa intelligitur, quæ gratia in Euangelio legitur. Gratiam pro gratia, ideſt, pro his meritis, quæ contulit gratia.*

Aiandekis erdemis az ôrôc élet.

De correptione et gratia. Cap. 13.

Cur dicatur gratia uita æterna.

Nem azt iria ſzent Agoſton, mintha azert mondatnéiec aiandeknac az ôrôc élet, hogy à mi erdemünc nelkül adatnéiec, hanem imezert, mert

oly

oly erdemekért adatic, mellyeket à keduu, az Istennec malaſztya adot embernec.

Vallod hogy ſzűkſeg à munka, es hogy nagy fizetése leſz à munkánac. De arra inted az oluaſot, hogy iol eſzébe vegye, hogy à kínec Isten meg kegyelmezet, bűnöket meg bochatta, es az őrőc eletnec könyuébe neueket be irta, ingen Chriſtusert, azoknac munkáioc kedues, es à fizetesis chac ű néuebe leſzen. *Kiknec kedues cheleke-detec Istentől.*

Ita eſt domine Petre: Vgy vagyon à mint mondod, mert ezec áz vionnan ſzűlőttec à kikrűl moſt ſzollaſz. Enis kedig az vionnan ſzűlőtteknec chelekedetekről iroc. Azis igaz hogy chac à Ieſus neuében leſzen à fizetes. Es azert fizet nekűnc Isten à mi munkankért, mert à Ieſus neuében vadnac.

Meg fizetődic (azt irod) à munka nagy béuen, de nem az ű erdemébe, hanem à Chriſtus erdemebe. Chriſtus erdeme à mi erdeműnc, mert mikeppen ű egy az atyáual, azonkeppen mies eggyec vagyunc ű velle, es ű chelekedic mi bennünc. Nemis kűlőmben erdemes à chelekedet, hanem chac vgy, à mint ű általa lőt. A ki egy oraig miuele à ſzőlőbe ha annac munkaiát neſzed, nem chac ollyan keues munkaert, de bator nap eſtig faradot volna, ſem erdemleneie az őrőc eletnec egy penzet. Miert? Mert azt beſzélli *A mi Erdemünc Chriſtus erdeme.* *Ioan. 7.* *Mint erdemli es mint nem erdemli à mi munkánc.*

beszélli szent Pál. Hogy nem egyenlőc è mostani időnec nyomorusági, à iouendő dichoséghez, Mely meg fog ielentetni mi hozzánc. De más keppen meg erdemli. Ha kerded mint, meg mondom, maga ez előttis meg mondottam, à szegőtségből, az igeretből, mert őrőc életet igert az ù szent fiába azoknac à kic iot chelekednec. Ados tahat vele hogy azt adgya.

Rom: 8.

In Psalm: 83. Kirűl hallyad mit ir szent Agoston. *Audi illum iam exigentem ueritatem. Primo ergo inquit: Misericordiam consecutus sum, qui primus fui blasphæmus, & persecutor, & iniuriosus: Sed gratia dei sum id quod sum. Postea dicit, cum passioni propinquaret: Bonum agonē certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, superest mihi corona Iusticiæ. Ille qui tribuit misericordiam, seruat ueritatē. Vnde seruat ueritatem? Quam reddet mihi dominus in illa die Iustus iudex. Indulgentiā donauit, coronā reddet. Donator est indulgentiæ, debitor coronæ. Vnde debitor? Accepit aliquid? Cui debet aliquid deus? Ecce uidemus, quia tenet eum debitorem Paulus. Consecutus est misericordiam, exigens ueritatem. Reddet mihi inquit, dominus in illo die. Quid tibi reddet? Nisi quod tibi debet. Vnde tibi debet? Quid ei dedisti? Quis prior dedit illi & retribuetur ei. Debitorem dominus ipse fecit se non accipiendo, sed promittendo. Non ei dicitur, Redde quod accepisti, sed redde quod promisisti. Misericordiam mihi erogauit, inquit, ut faceret me innocentem.*

1. Tim: 1.
1. Cor: 15.
1. Tim: 6.

Ibidem.

Deus donator indulgentiæ, debitor coronæ.

Quomodo deus se debitorem fecit.

tem. Nam prius fui blaſphæmus & iniurioſus, ſed exilius gratia factus ſum innocens. Ille autem qui præroga-uit miſericordiam, negare poterit debitum? Diligit miſericordiam & ueritatem. Gratiam & gloriam dabit. Quam gratiam? niſi de qua ipſe dixit, Gratia dei ſum id quod ſum. Quam gloriam? niſi de qua ipſe dixit. Supereſt mihi corona iuſticiæ.

A latrot veted peldául, kirűl azt beſzélled hogy ſemmit nem munkalodot, az elsőt ollyat, ki altal az örök eletet erdemlette volna. Vgy vagyon, hogy à meg téres elsőt nem munkaladot, es nem erdemlet ſemmit, de à meg terés vtan munkalodéc. Mert minec vtanna ſziuéuel hit volna à meg igazuláſra, nem chac bizakodéc, hanem ſzaiával vallaſt tőn az idvőſségre, könyörge, fohaſzkodéc. Vgy viue oſzton be vrunc űtet à paradichomba. Nem erdemlette volna azt irodſem az ű vallaſa, ſem könyörgéſe, hanem chac à Ieſus Chriſtus &c. Iol mondod azt, ha erted mit mondaſz, Chriſtus erdemlette, es az ű kedue atta, à meg tért es könyörgő toluainac: ſőt aztis ű atta, hogy meg tért és könyörgőt. *A latoris munkalodot.* *Rom. 10.*

Ezec vtán, vionnan megint mind az tuitatod, hogy iót kel chelekednünc, de nem azert, hogy annac általa variuc az örök életet, mert chac à Ieſus Chriſtus halalánac altala igertetet azoknac, ualakic beñe biznac. Iollehet meg feleltem erre teneked *Nem à gyakorta ualo repetalaſſal leſzen meg à dolog.* *Ioan: 3.*

immar

immar egynehanſzer, annac okaert moſt nem ſzűkség volna felelnem. De ottan mégis felelec, es azt mondom, hogy à mely Chriſtus ſzent Ianoſnal az ű benne hiuőknec igére az őrőc eletet, vgyan azon mondgya eztis ſzent Matenal. A Mat: 25. kic iót chelekedtenec az őrőc eletre mennec. Mint kellyen kedig azt ertenűnc, hog néhol az hiuőknec, nehol à chelekedőknec igértetic à mennyei Gal: 5. bodogság, meg tanét reia ſzent Pál, mikor imígyen ir, A Chriſtus Ieſusban ſem à kőrnyűlmetelkedés, ſem à kőrnyűlmeteletlenség nem haſznál, hanem à hit haſznál, mely à ſzeretetnec altala chelekedic.

Az őrőc eletert kel iot chelekedni. Touabba imeſztis mondom, mint oda felis mondottam, hogy à vegre kel iót chelekednűnc, hogy azértis variuc az őrőc életet. El hagyom itt az iraſnac helyeit, mellyekcel ez előt vgyan azont bizonyetottam. De azokhoz többet Matthi 19. hozoc elő. Azt mondgya Chriſtus, hogy vannac ollyac, kic meg herélic magokat, az az, ſzűzeséget tartnac az menyeknec orſzagáert. Chelekedet hiſzem à ſzűzeség, mellyet à menyeknec orſzagáert kel tartani, azt ielenti à mi vrunc.

Gal: 6. Szent Pal igy ir à Galatabelieknec. Iot chelekeduen meg ne fogyatkozzunc. Mert mikor annac ideie leſzen, aratűnc ha meg nem fogyatkozunc

kozunc az io chelekedetben. Ezis azert int, hogy à io chelekedeteket gyakorlíjuc, mert hazſnat veſzűc à más vilagon. Maſut megint ezt mondgya. Dichekedűnc ti felőletec az Iſtennec ſzent gyűlekezeti előt, az az, à ti tűreſtec felől, es à ti hitetéc felől, minden haboruſagtokban es nyomoruſagtokban, mellyeket ſzenuedtec, az Iſten igaz iteletinec peldaiára. Hogy meltoknac talaltaſsatoc az Iſtennec orſzagára, mellyert ſzenueditec ezeket. Ittis azt beſzélli, hogy à hiuec az Iſtennec orſzagáert ſzenuednec, à vegre, hogy arra meltoknac talaltaſsanac. 2 Teſz: 1.

Ezechez haſonlót oluaſoc, à ſidokhoz iratot leuelebenis. Hitnec altala hiuattatuán az Abrahám engede Iſtennec, hogy el menne à helyre mellyet őrőkségűl veendő vala, es ki menuén nem tudgya vala, houa menne. Hitnec általa lakéc az igeretnec földén, vgy mint idegen, es lakéc ſatorokban Iſakcal es Iacobbal, kic vgyan azon igeretnec valánac őrőkősi. Mert à varoſt varia vala, melynec fondamentomi vannac, melynec meſtere es eppetőie az Iſten. Hallod vgy teczic, hogy Abrahámis ki à hitnec altala meg igazult vala, azert volt engedelmes Iſtennec, azert miuelte à mit Iſten parancholattyára miuelt, mert várta az vrnac varasát, az menyorſzágot. Heb: 11.

Vtanna uetem az iras helyeinec à ſzent Agoſton tanetasàtis. Ki mèg imigyen tanét minket. Michoda az, hogy ne tudgya à te bal kezed, mit miuel à te iob kezed? Imez, hogy midőn iot chelekedel, az őrőc eletért chelekedgèd, Mert ha è főldőn azert miueled à io chelekedetet, hogy è főldiekcel béuelkedgyel, ottan tudgya à te bal kezed, mit miuel à te iob kezed. A iob kezedbe őlgyéte à bal kezedet. Ne miuel ſemmiert egyebert, hanem chac az őrőc eletert. Azert miueld es batorsàggal miueled, mert azt parancholta ISTEN. Ha chac emberi dologert es è ielen valo eletért miueled à mit miuelſz, chac bal kezed chelekedic. Ha peniglen az őrőc eletért chelekedel, à te iob kezed chelekedic.

In Pſal: 120. Matth: 6.

Azt vallya ſzent Agoſton, à mit te tagadcz Bornemiſza Peter, hogy az őrőc eletnec meg talalasàert kel iot chelekednünc. Azt adgya előnkbe, hogy ISTENIS vgy parancholta à io chelekedetet. Ki igaz, mert Chriſtus mondàſa ez, hogy ha be akarſz az őrőc eletre mennyi tarch meg à parancholatokat. Ehez haſonlatoſt ir in præfatione enarrationis *Pſal*: 31. & *Pſal*: 93.

Matth: 16.

Azt irod, hogy chac ſerkengetes az, midőn bernec neuezi, es mint iutalmat vgy igeri Chriſtus

Nem chac ſerkengetes az iutalomnac igeréſe.

ſtus az ŏrŏc eletet, hogy az igerethez kepeſt, ne reſtelkedgyenec à hiuec az vrnac ſzolgalni. Mondod, de nem bizonyetod, hanem valami akaſztoſátul ſzakat embernec peldaiat hanyod veted. Hol oluaſtad, kitűl vŏtted, auagy az iraſnac mellyic helyéuel erŏſséted ezt é magyarazatot, hogy chac ſerkengetes? mert ha magadtul mondod, neked bizony chac aniet hiſzec, mintha Terentius mondanáia. Mutasd meg azert valakinél, hogy vgy kel erteni azokat az igereteket.

Vgy vagyon, hogy à iutalomnac igereti edeſgeti es ſerkengeti à kereſztyeneket à io chelekedetékre, de nem hamis az Iſten, hogy chac igernéie es meg nem adnáia à fel ſerkenteknec azt à mit igért. Iutalmot igert, bért igert. Nem tagadhattyuc tahát hogy aztis ád.

A gyermekeknec peldàia, hogy noha ŭket illeti attyoknac ŏrŏkſége tŏrueſzerentis, de azért mégis ſerkengetic ŭket à ſzŭlec azt fogaduán, hogy vyonnan nekic hadgyàc ha iŏc leſznec, es ki vetic belŏle, ha ſzót nem fogadnac. Semmit nem teſzen mi ellenünc. Mert vgy vagyon, hogy à vérnec ſzarmazáſa ſzerent, reiaioc ſzallando volna, mind az által, nem elég az arra, hogy bizonyoſoc legyenec benne hogy reiáioc ſzal. Mert meg engedi à tŏrvén à ſzŭ-

A gyermekek nec peldáia-rul.

leknec hogy reſzetlennè tegyec, magzattyokot az ũ ioſzagôkban, ha ahoz nem tartyàc magokat, à mihez tartani kellene. Annac okáert, à vérſzerent valo ſzarmazáshoz ezis kel, hogy ióc legyenec à gyermekec, es ha ióc leſznec, vgy tudhattyác, hogy valoba ôuec az ôrôkség. Mert vgy nem rekeſztheti ki ôrôkſegébôl á fiat az atya, ha okot nem ád reia hogy ki rekeſzteſséc.

Azt mondod, hogy nekũnkis vgy vagyon dolgunc Iſtennel, mint á gyermekeknec attyokcal. Mert tôruen ſzerent, es Iſteni igaſság ſzerent, moſtis azoke az ôrôc élet, kiknec meg kegyelmezet Iſten ſzent fiaért, mindazál-tal, noha ôuec, megis elô ſzamlállya Iſten, az ôrôc eletbe mely ſoc ióual fizeti meg à mi kichin ſzolgalatunkat.

Mint légyén moſt miéne remenſegbe az ôrôc élet.

Vallom énis, hogy ôuec moſtis, de chac remenségbe. Mint ez elôt meg bizonyétam. Es à mint ſzent Pál iria, hogy az Iſtennec keduebôl meg igazuluán, remenség ſzerent vagyunc ôrôkôsi az ôrôc eletnec. ôuec, de nem oly bizonnyal, hogy el nem veſzthetnéec. Sôt el veſzthetic es ſokan el veſztic, mikeppen ſzent Pál iria nemellyekrũl, hogy egyſzer meg vilagoſetattac, es meg koſtoltác à mennyei aiandekokat, es reſzesũltenec à ſzent lelekcel, es meg koſtoltác az Iſtennec io igéiet, es à iôuendô vilag-

Tit: 3.

Heb: 6.

nac,

nac ioſzágit, ſ-megis el hanyotlanac, magoknac eſmet meg feſzetic az Iſtennec fiát es meg chu-follyác. Kikrűl touabba azt mondgya, hogy lehetetlen hogy meg vietaſsanac à meg teréſre.

Ertede mit beſzel? Tauul eshetic ám meg az őrőc eletnec őrőksegétűl az, à ki egyſzer re-menségbe őrőkőſse lőtt, ha el hanyatlic. Tauul mondom, mert ha meg nem uiulhat, es meg nem térhet, őrőkős ſem lehet. Kic veheſséc el kedig letel ſzerent, à meg igert aldomaſt az őrőc eletet, vgyan ottan meg mondgya ſzent Pal imillyen pelda beſsedben.

Kic uehetic el létel ſzerent az őrőc életnec őrőkſéget.

Mert à főld, mely az űreia iőuő eſőt gyakor-ta be iſza, es haſznos fűet teremt azoknac, à kic űtet miuelic, az meg aldatic az Iſtentűl. De à mely tőuiſseket es boitorianokat teremt, haſzon-talan az, es az atokhoz nem meſze, melynec vege erre megyen, hogy meg egetteſséc.

Nem elég hogy à főld az eső be igya, hanem azis kel hozza, hogy io fűuet teremien, es vgy aldatic meg. Ez ſem elég ahoz, hogy letél ſze-rent őrőkségűl biriad az őrőc életet, hogy egyſzer az ISTENNEC lelke adatot neked, es meg igazottal, az ISTENNEC ingyen valo aian-dekiabol: de ezis kel hozza, hogy teis io gyű-mőlchőt teremch.

Mibez kel azoknac tartani magokat, kic az aldomáſt örökségül akariác birni.

Szent Peteris, halgaſsacza mit keuan azoktul, kic az aldomáſt örökségül akariac birni. Annac fölötte, mindnyaian eggyeſec legyetec. Egiteknec faion à maſtoknac nyaualyaia. Az atyafiui ſzeretet legyen bennetec. Legyetec irgalmaſoc, emberségesec, gonoſzt gonoſzal meg ne fizeſſetec. Szitkot ſzitokért ne adgyátoc, hanem viſzontag alduán. Vgmint kic tudgyatoc, hogy erre vattoc hiuatatuán, hog az aldomáſt örökségül biriatoc.

1. Pet: 3.

Latode mit beſzel? Hiuataloſoc vagyunc vgán az örökségre, de azt el nem veſztic, ha iót nem chelekedünc, azert int minket azokra à io chelekedetekre, mellyeket elö ſzamlala. Ki meg teczic chac abbolis, à mit ingen maid vtanna vét ezeknec monduan.

Mert à ki akaria ſzeretni az életet, es latni az io napokat &c. Tauozzéc el à gonoſztul, es chelekedgyec iót &c. Szeretede es keuanode az életet? akarode amaz io napot latni, mellyen ſzent Pal az igaſságnac koronaiat vária vala? Tauozzál el à gonoſztul, es chelekedgyel iót. Arra chelekedgyél hogy elheſs, hogy lathaſd az io napot. Mert bizoń heńelue el nem veſzed à meg igertetet örökséget.

In illa die. 2. Tim: 4.

Ehez haſonlo à mit à Coloſsisbeli ſzolgaknakis irt ſzent Pál. Valamit miueltec, vgmond,

Coloſs: 3.

mindent ſziuetec ſzerent miuellyetec, mint az vr-
nac ſzolgaluan, es nem embereknec, es tuduan,
hogy az vrtul veſzitec az őrőkségnec iutalmat.
Ittes à iót miuelőknec az az, chelekedőknec igeri
az őrőkséget. Iutalmul kedig. Miképpen hogy Epheſ: 5.
máſut à gonoſz életűket ki rekeſzti belőle.

A Romabeliekhez iratot leuelébe kedig, Rom: 8.
azt beſzélli, hogy, vg̃ vagyunc az Iſtennec őrő-
kősi, es Chriſtuſnac őrőkős tarſai, ha egętembe
ſzenuedűnc ű velle. Mi vegre? hogy egętembe
dichőteteſsűnc.

Keſzeretetém errűl eg̃ keueſse beuebben ſzo-
lani, miuel hog̃ immár ketſzeris vetetted elő, hog̃
moſtis az vionnan ſzűlőtteke őrőkségűl az őrőc
élet, mintha abbol à kőuetkeznéiec, hogy tahát
nem adatic iutalmul à io chelekedetért. Nem kő-
uetkezic, mert mienc remenségbe, de létel ſzerent
vg̃ teſzűc mienke ha iól élűnc.

E nag̃ dolog, hogy váltig igen kerűlőd v-
gyan, de el nem kerűlheted, hanem keſzerettetel
meg vallani, hog̃ noha chac Chriſtus erdeme az
őrőc élet, ű iutalma, ű bére, de ű benne mi bérűnk-
nekis mondhattyuc, ſ-mégis nem akarod hog̃ vg̃
váriuc mint bért. Ha az, miert nem varhatom vg̃
mint azt?

Mert nem azert mondatic bérnec (azt feleled
erre) hogy à mi chelekedetinkért adatnéc, ha-

Bornemiſza keſzeretetie meg uallani, hogy mi bérűnc az őrőc élet.

Miert mondatic bérnec. Bornemiſza magyarazat.

 tyaſzerem.

hanem hogy béuen meg fizetődic az őrőc eletbe, minden munkanc. Ieles Etymologya. Bér mert Beuu. Nem sokcal kilőmb, mint imez. Tormentum Torma, vgyan ki hasad belőle. Vallyon à Deac ige merces, honnét auagy mitűl mondatic? *à merendo, est enim præmium quod datur pro labore seu stipendio.* Hát mire nem azért bér magyarulis, hogy erdemlyuc valamit? Hanem ha más ertelme vagyon Magyarul más Deákul, más Totul, más Nemetűl, az iráſnac, kit te sem mernél mondani, mert vgy nem egy, hanem sóc féle volna à kereſztyeni tudomany.

Merces à merendo.

Bér magyarul, mert erdemlyuc.

Improprie bér, aztis beſzelled. Igen chauargaſz, es igen tetouaſz, de nem ſzaladhacz ſohoua az igaſsag előt. Bér azt mondgya az irás. Hogy kedig improprie, te teſzed hozza. De nem talaltam én sem az Iſten igeiébe, sem à regi ſzent Doctoroknac iraſokban ezt ez igét, annac okaért mig meg nem mutatod vagy à Bibliaban, vagy à ſzent atyaknál, addig tarch magadnac.

Peternec chauargaſa.

De laſsác à kereſztyen oluaſoc, minemű fabulakcal bizonyetod à te vallaſodat. Azt rebesgeted, hogy mikor egy kiraly ſzaz forintot adatot egy paraſztnac, hogy aiandekon egy nagy répat vit neki. Es mint Mathias kiralyrul beſzélic hogy egy ſzegeny domine Mathiánac oskola meſternec, egy tál kapoſztas husért nagy vrasagot adot,

Bornemiſza fabulai.

Euilagon mesti requiſitoriat irnac, mind aual sem találnad meg ezt

adot, az egy répa nem erdemlette volna à ſzaz foréntot, ſem az egy tál étec à tiz kő varat, ſzinten vg nem mondhatyuc bérnec az őrőc eletet hanem ha impropriè.

à Mathias király donatioiát.

Halláde, kilőm à répa ſ-à kapoſztás hus az Iſten fiainac io chelekedeteknel. A Répa chac Répa, à kapoſztás hus chac kapoſtás hus. De az mi io chelekedetűnc, nem chac mi munkánc, hanem à mi bennűnc lakozo Iſtennec alkománya, ű dolga, ű kedue, ű aiandéka: A léleknec gyűmőlche, azért erdemes.

De hogy Iſten donál, es ád az io chelekedetért, azt megtálallyuc à ſz: irásbán.

Nem illic ide, ſem à répa, ſem à kapoſztás hus.

Miert futcz illyen igen à bérnec, iutalomnac es erdemnec neuétűl, ha Kemniciuſis à tőb nem Euangelicuſokcal egyetembe, őrőmeſt él vélle? Nem chac azert kedig, hogy béuen adatic az őrőc életnec iutalma, hanem azértis, hogy ISTEN azt fogatta, hog Chriſtusért iutalmazza à mi io chelekedetinket. Es miuel hogy nem à heuolkodóknac, vag gonoſztűl chelekedőknec, de azoknac adatic, à kic munkalkodnac az vrnac ſzőleieben. Kirűl igy ſzól à te Kemniciuſod.

Az Luterekis élnec à bérnec iutalomnac, es erdemnec neuéuel.

Kemnicius part: 1. fol: 210.

Sed in reconciliatis poſtea bona opera cum placeant fide propter mediatorem, habent præmia ſpiritualia & corporalia in hac uita, & poſt hanc uitam: idq; ex gratuita promiſsione diuina: non quod deus propter perfectionem et dignitatem noſtrorum operum, ſit debitor, ſed quia ex miſericordia & paterna liberalitate, propter Chriſtũ

promisit se præmijs ornaturum, quamuis inchoatam, languidam, imperfectam et immundam filiorum suorum in hac uita obedientiam. Et illæ promissiones debent in renatis excitare studium bona operandi. Inde enim intelligimus quam grata patri cœlesti sit filiorum qualiscunq; illa, quam spiritu sancto ducente in hac uita sub hoc corruptibili onere carnis inchoant, obedientia: ut quam præmijs & spiritualibus, & corporalibus, quæ sua dignitate non meretur, ex gratia & misericordia propter filium ornare uelit. Et in hanc sententiam nostri etiam à uocabulo meriti non abhorrent: Sicut etiam patribus usitatum fuit. Præmia enim promittuntur ex gratia & misericordia: non tamen dantur otiosis uel male agentibus, sed laborantibus in uinea domini. Atq; ita in Apologia confessionis Augustanæ, in Confessione Vittembergensi, & in alijs nostrorum scriptis usurpatur uocabulum meriti. Hoc modo, & in hanc sententiam proponimus in nostris Ecclesijs scripturæ sententias, de præmijs bonorum operum. 1. Tim 4. Pietas ad omnia utilis est, habens promissiones & huius & futuræ uitæ. Luc: 14. Retribuetur tibi in resurrectione iustorum. Mat: 5. Merces uestra copiosa erit in cœlis. Mat: 10. Non perdet mercedem suam. Gal: 6. Bonum faciendo non fatigemur, tempore enim suo metemus non defatigati. Eph: 6. Scientes quod quisq; fecerit boni, hoc reportabit à Deo. Heb: 6. Non iniustus est Deus ut obliuiscatur operis uestri, & dilectionis, quæ ministrastis sanctis 2. Tessa: 1. Si tamen iniustum est apud

Apologia confessionis Augustanæ.
Confessio Vittembergensis.

est apud Deum, retribuere tribulationem ijs, qui tribulant uos, & uobis qui tribulamini, requiem &c. Et plena est scriptura talium promissionum, de spiritualibus & corporalibus præmijs.

Miert nem altallod tahát azt irni, hoǵ hamis, es az egesz szent irás ellene szól annac, hogy azert mondom az őrőc eletet nem chupa aiandéknac, hanem bérnekis, miuel hogy à mi chelekedetinkés erdemlic. Ha meg teczic mind Kemniciusbol, s-mind azokbol, mellyekrűl ű emlekezic, hogy vǵ aiandéc, hogy mind az altal à mi chelekedetinknekis iutalma, erdeme, es bérűl adatic à munkasoknac, az Istennec igeretinec ereiéből. Mely Isten (à mint Melanchton mondgya eǵűt) kőtelésse tőtte magat nekűnc, es adossá azoknac à kiknec, semmiuel nem tartozic vala, az igeretnec általa.

Bornemiszánac szemuelen sége.

Locis com: anno 22. editis.

Midőn meg holtac volnánc, Isten chac az ű szent fiánac altala eleszte meg minket, es chac neki kőszőnhettyűc hoǵ élűnc, s-nem chac azt, hanem imesztis, hogy oly életet élűnc, mely vt az őrőc eletre. Annac okáert noha gratia, mind az altal mercesis az őrőc élet. Es noha merces, de gratiais. Miuel hogy à mint szent Agostontul meg tanuloc, az io életis, melynec iutalma az iduőség, gratia.

Istennec kőszőnűnc mindent.

Nem vólna szűkség minduntalan, sőt nehol

hol chac fel leuelenis ketczer mutogatnod à mit ſzent Pál ir Rom: 4. Mert oluaſta talam ſz: Hieronimus oly gyakorta ſzent Pált, mint te, de ám meg mondam oda fel, hoǵ kilőmben maǵaraz-za ű te nalladnal azt à helt. Es hogy az à magyarázat ném őue hanem tulaidon ſzent Palé, mint à bőtűből meg teczic.

Soc à iutalom az őrőc életbe.

Az őrőc életben hoǵ ſoc à iutalom, hogy mindennec eleg adatic benne, es hoǵ minden ember meg elegſzic az ű dichőſéges rendibe, igaz. De ezis tagadhatatlan, hoǵ az egy őrőc eletben, kilőmb kilőmb leſzen à ſzenteknec az ű erdemec ſzerént valo iutalmoc. Kit en meg bizonyettam, es im hallyad miképpen bizonéttya ſzent Agoſtonis, az iráſnac vgyan azon helyeiuel, mel lyeket mi elő hoſztunc.

A ſzenteknec érdemec ſzerent valo iutalmoc, az egy őrőc eletbe, nem egyenlő.

Quid ergo ſibi uult inquit, ille denarius, qui cpere Vineæ terminato, æqualiter omnibus reddetur, ſiue ijs, qui à prima hora, ſiue ijs, qui una hora operati ſunt? Quid utiq; niſi aliquid ſignificat, quod omnes comuniter habebunt, ſicuti eſt ipſa uita æterna, ipſum regnum cælorū, ubi erunt omnes, quos Deus prædeſtinauit, uocauit, iuſtificauit, glorificauit? oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatē. Hic eſt ille denarius merces omnium. Stella tamen ab ſtella differt in gloria, ſicet reſurectio mortuorū. Hæc ſunt merita diuerſa ſanctorū. Si enim cœlum ſignificaretur illo denario,

rio, nonne in cœlo esse omnibus est comune syderibus? et tamen alia est gloria Solis, alia Lunæ, alia stellarum. Si denarius ille prosanitate corporis poneretur, nonne cum recte ualem⁹ omnibus membris est comunis sanitas, et ipsa si usq; ad mortem perueniat, pariter et æqualiter omnibus in est? Et tamen posuit deus membra singulum quodq; eorum in corpore prout uoluit, ut nec totum sit oculus, nec totum auditus, nec totum odoratus: & quicquid est aliud habet suam proprietatem, quamuis æqualiter habeat cum omnibus sanitatem: Ita quia ipsa uita æterna pariter erit omnibus sancti, æqualis denarius omnibus attributus est. Quia uero in ipsa uita æterna, distincte fulgebunt lumina meritorum, multæ sunt mansiones apūd patrem: ac per hoc in denario quidem non impari, non uiuet alius alio prolixius: in multis autem mansionibus honoratur alius alio clarius. Tomo. 6. de Sancta Virginitate, cap: 26. In eandem sententiam lege plura ibidem cap: 27. Et de uerbis domini in Euang: Ioan: Serm: 59.

Imigyen vegeſztem el à ſeptuageſima vaſarnapi prædicatiot. *A prædicatiónac uége.*

Vegezetre, holot azt mondgya Chriſtus, hogy az èlſőc el ueuén az egy egy penzt, zugődnac uala az chéledes ember ellen monduán: Ez utolſoc chac egy oraig miueltenec, mégis egyenlőkce teued űket mi hozzánc, kic az napnac terhet es heuet uiſeltűc. Nem vgy, érchazt, mintha az bodogoc kőzőt iregyſeg lenne, *A zugodáſt miut kel érteni.*

ne, auagy zugodás, hanem hogy az Iſten oly nagyra bőchűli az ű ſzent fiaert az kereſztyen embernec egy keués ſzolgalattyát, es oly béuen fizeti meg munkáiat, hog ha az emberec kőzőt, ualakinec ollyan béuen fizetne az ű vra, maid iregykedni fognánac arra à tőb ſzolgác. De ézt az Iſten az ű ſzabad akarattyábol es io voltábol miueli. Azert ha valaki azt aletanáia hogy nem iol teſzi, alnoc ſzeme volna annac, mert alnoc es hamis iteletet tenne vra felől.

Mi adgyunc halat rola az mi vrunknac, hog minket az ű ſzőleiebe hiuot à piaczrul, nemis ſzűnic minden időkben hini munkaſokat, kiknec mikor ideie leſzen, az ű igerti ſzerent, beuſeges fizeteſsel meg fizeti munkaiokat.

Bornemiſzá kiket ért á zugodoc on.

Ez ſem teczic teneked, mert igy irſz felőlle, Nagy rauaſz magyarazat ezis, es nem illic à peldához, mert à zugodoc nem à bodogoc kőzőt leſznec, kit el halolſz, hanem bal kéz felől. &c.

Mi legyen à rauaſz magyarazat.

En rauaſzul nem magyarazom az Euangeliomat, hanem hiuen es iamborul. A magyarazza rauaſzul, à ki magátul gondol valami oly magyarazatot, mely à bőtűhőz nem illic. Hiſzem Iſtent kedig, hogy ſenki nekem azt kezembe nem kapia, vgymint ki, nem magamtul gondoltam à mit irtam, hanem kőuettem abban

ſzent

ſzent Agoſtont, ki azonkeppen magyarazta à mint én. Im chac moſt hozam elő néki egy mondáſat, melyből meg teczic, hogy mind azokon, à kic nap eſtig munkalkottac volt, ſ-mind azokon à kic egy oraig, à bodogokat ertette, ſ-nem à bal kez felől valokat,

Szent Agoſtonnac magyaráſa.

Ezenkeppen ſzet Gergelis, ki igy ir errůl. *Eundem denarium accipiunt, qui laborauerunt ad undecimam (quem expectauerunt toto deſiderio) & qui laborauerunt ad primam, quia æqualem uitæ æternæ retributionem ſortiti ſunt cum his, qui ab initio mundi uocati fuerant, hi qui in fine mundi ad deum uenerunt.*

Sz. Gergely. Hom: 61.

Arany ſzaiu ſzent Ianoſnal kedig aztis meg talalod, à mit à zugodáſrul irtam. Hogy nem vgy kel azt erteni, mintha azoc kőzőt, à kic egy arant el veſzic à napi penzt, zugodas lenne &c. Mert arrul eſzt oluaſom ů nalla. *Non oportet ea quæ in parabolis ſunt ſecundum totum quod dicitur inueſtigare, ſed intentionem, propter quā compoſita eſt intelligere, & nihil ultra ſcrutari. Non ergo inducit, ut oſtendat aliquot inuidia eſſe morſos, ſed ut oſtendat, hos tanto potitos eſse honore, quod & inuidiam aliis poterat generare.*

Chriſoſtomus Hom: 65.

A bal felől valoc nem munkalkottanac ſemmit az liſten ſzőleiébe, azt veti ſzemekre à biro. Eheztem, vgymond, es nem attatoc ennem &c.

A bal felől uálóc nē munkálottanac à ſzőlőbn. Mat: 25. Mat: 7.

Aual

Aual dichekednec vgyan ôc, hogy ott miueltec monduan. Vram nem de à te neued altal prophetaltûnke? &c. De hazudnac, es annac okaert igy ſzól nekic az vr. Soha nem eſmertelec titeket, tauozzatoc el en tûlem mindnyâian kic hamiſſâgot chelekettec.

A peldâhoz illic az én magyarazâſom.

Nem illic à peldâhoz azt beſzélled az en magyarazâſom. Sôt igenis hozzâ illic, de à tied nem. Mert à peldâba à vagyon, hogy mind az elsôc, mind az vtolsóc el vettéc à bért, à napi penzt, es à megigertetet iutalmat, kit el nem veſznec à bal felôl valoc.

Bornemiſzá ellenkedic magáual.

Nam teis azt mondod az vtan, mikor à te prædicatiod elôt rouid magyarazattyât irod az Euangeliomnac, hogy egy arant fizetet az elſôknekis mint az vtolſoknac. Es megâtta nekic, à mibe megſzegôdet volt vellec. Azt peniglen nem mondhatod, hogy à bal felôl valoknac, egyenlô fizetéſec lenne à iob felôl valokcal, mert ezeknec ôrôc tûz, amazoknac ôrôc élet es bodogsâg adatic. Es egy keueſsé annac vtanna, megint azt ielented, hogy à ki nagkeſen tért volna megis, mint Magdolna, Zachæus, Mate ſzent Pal: auagy ha chac egy oraual halala elôt, mint amaz toluai, ſzínten azon ôrôc elettel fizete neki mint à ki kichin ſegétûl foua Iſtenes eletben neuekedet, mint Dauid, ſzûz Maria, Ioſeph, Simeon, es tôbbec.

Ez

Ez eggyût iar az én magyarazasommal, Mert énis azt irom, hogy az elsôknekis kic reggeltûl, az az, gyermekségektûl foua, az vtolsóknakis, à kic kesebben mentenec az Isten szólóiében, mindeniknec azon örôc élet adatic, mellyet soha nem vésznec à bal kéz felôl valoc.

Peternec czafolása.

Ez volna am à czafolas, ha eszedbe vennéd, hogy à mit eggyût vallasz, azt masut tágadod. Midôn en ellenem harsolodol, ellenkedésnec es viszauonyásnac okaiert, es hogy eggyût ne iáry mi velûnc. Bal felôl allatod, es pokolra veted azokat à kic esten estig munkalkottanac. Mikor kedig tennen magaddal beszélleśz, iob kez fele taszitod, es az örôc eletre viszed ôket.

Bornemiszánac panaszai.

Panaszal vegezed el à te kônyuednec elsô részet. Elôszer kôzônséges keppen panaszolkodol az en prædicatioim ellen mintha azoc, mind rakuac volnánac, Isten ellen, es lelkem esmereti ellen valo magyarazattal. De azt chac mondod, meg nem bizonyétod. Touabba azt hanyod szememre hogy nagy rauaszul mind el hagyom azt à mi széke veleie volna, es à mi feiebe az vr magyarazta à pelda beszédet. Tudni illic, à mit à chelédes ember felelt à kapáscc panaszolkodasára monduán. Barátom, nem tôruentelen, nem hamisan chelekeszem te ueled &c. Ez sem igaz, mert nem hattam el. Ha ollyán sokat nem cha-

A panaszra ualo felelet.

chogoc, es haſzontalanul heiàba valo magam mutogato keuély ſzókat nem ſzaporetokis, mint te, mind az àltal meg magyaráztam az Euangeliomnac minden czikcelét, oly rõuideden, à mint elég volt egy prædicatiora. Errûl à chelédes embernec mondasárul igy irtam.

De ezt (hogy az vtolſoknàkis annyit àd mint az elsõknec) az ISTEN az û ſzabad, akarattyábol es io voltábol miueli, azert, ha valaki azt aletanaia, hogy nem iol téſzi, alnoc ſzeme volna annac, mert álnoc es hamis itiletet tenne vra felõl. Latode hogy nem hattam mind el, ſõt keues beſzéddel io ertelmét attam annakis à mondasnac.

Alnoc ſzém.

El hattam azt à mit te hozza teſz. De meg irtam à mit az Euangeliomnac igaz ertelme keuant tõlem, hogy meg iriac.

Ez à Válaſz en tûlem à te kõnyuednec elſõ reſzére kit, ha ſoc ſzot akarnéc ſzaporetani, nem annyiual chac, à menyit oda fel elõ hoſztam, hanẽ ſzantalan helyeiuel erõſsethetnem az ISTEN igeiénec à ſzent Doctoroc iraſanac, es à kõzõnséges Conciliomoknac. A ki akaria oluaſsa *Gen*: 7. 4 *Reg*: 20. *Eccleſtaſt*: 8. 9. 51. *Prou*: 11. *Pſal*: 7. 16. 17. 25. 34. 118. 331. *Tob*: 4. *Sapient*: 3. 5. *Hierem*: 36. *Malach*: 3. *Mat*: 5. 6. 7. 10. 16. 19. 25. *Ioan*: 2. 3. 15. *Luc*: 14. *Rom*: 2. 6. 1 *cor*: 3. 15. 2. *cor*:

cor: 4. 9. Gal: 5. 6. Col: 1. 3. 2. Teſs: 1. Epheſ: 6. 2. Tim: 4. Tit: 2. Iac: 1. 2. 1. Pet: 2. 1. Io: 4. Heb: 6. 11. 13 Apoc: 2. 3. 14. 22. Cipriano Ep: 57. ad Corn: de Simpl. prælat. Auguſt: in præfat: in pſal: 31. Tract: 3. 77. In Ioan: Ep: 105. ad Sixtum præſbit: de moribus eccleſiæ Cath: In Pſal: 4. 83. 93. 100. 111. 120. lib: 50. homiliarum. De 8. Dulcitij quæſt: q. 4. Chryſoſt: Hom: 2. in Gen: Concilium Arauſicanum ſecundum. Trident. Seſs: 6. cap: 10. 16. Et alios multos infinitis fere locis.

A BORNEMISZA PETER kőnyuenec maſodic reſzerűl.

AZt fogattad vala à te kőnyuednec leg elſő leuelén, hogy előſzer chac à Septuageſima vaſarnapi Euangeliomrul ſzollaſz: Maſodſzor, egyeb helyen valo teuelygesimrűl. De vg̃ teczic hogy el feletkeztel fogadasodrul, mert à mint edig az Euangeliomnac ertelmerűl ſzollottál, annál maid tőbbet ólgyetettel egyebet irasod kőzze. Moſt kedig mikor fogadot miuednec maſodic reſzéhez kellene kezdened, azt hátra hagyuan, uy dolgot vész elő. Mert azt irod hogy az anyaſzentegyháznac eſmeretirűl akarſz ſzollani. Iollehet azt ſem miueled, hanem

Bornemiſza nem teſzen eleget fogadásának.

vionnan mi ellenünc kőszőrülőd pennádat, es az anyaházнac neuezeti alat, minket pirongach, oſtoroſz, esſzidogacz.

Peter miuel bizonettya, hogy ű igaz kereſztyen es prædicator.

En hiſzem aual akarod bizońetani, hogy az igaz anyaſzentegyhaznac tagia es prædicatora vagy, hogy ſzitkozodni tudcz es minden hamis dolgot reiánc kőlteni es kńaltani.

Az anyaſzentegyhaznac ielei.

De mi nem vgy tanultuc à Niceabeli Conciliomtul, hogy ſzitkoc auagy ragalmazáſoc volnanac az anyaſzenteghaznac ielei, hanem imezec. *Quod una eſt, Sancta, Catholica & Apoſtolica.* Az az, hogy egy, ſzent, kőzőnséges, es apoſtoli. Es valamely ſokaságba ezec è tulaidonsagoc meg nem talaltatnac, à nem igaz anyaſzentegyhaz.

A Bornemiſza gyűlekezete, nem Chriſtus egyháza.

Annac okaert, miuel hogy à ti gyűlekezettec ſem égy, ſem ſzent, ſem kőzőnséges, ſem Apoſtoli, ketſegnélkül nem à Chriſtustul gyűiteteket egyhaz, hanem az őrdőgtül ſoc felé tekozoltatot ſokaſag.

Mért Nem egy.

Nem egy mondom. Mert ki Luteranus bennetec, ki Zuinglianus, ki Caluiniſta, ki Flaccianus, ki Maioriſta, ki Anabaptiſta, ki nem tudom michoda. Sőt chac annac ſem mehettem még eddég vegére, te mi legy. Vgymint ki nehol à Luteranuſokcal tartod à Caluiniſtac ellen, nehol à Caluiniſtakcal à Luteranuſoc ellen.

Nem

Nem engedé Iſten hogy az ű fianac eppen ſzűt kőntősét à hohéroc meg oſztottac volna, meniuel inkab nem engedi, hogy az ű iegyese eni felé ſzaggattaſséc. Egy az en galambon azt mondya à Meſsias az anyaſzenteghazrul. Szent Pàlis azt iria felőle, hog egy teſt. A hol tahát az eggyeſseg nem talaltatic, mint ti nallatoc, ott ſenki igaz anyaſzentegyhazat ne kereſsen. *Egy az anya ſzentegy ház.* Ioan: 13. Can: 6. 1. Cor: 12. Eph: 4.

De tiſztes mentséget talaltál magatoknac, mellyel azt akarod ielenteni, hog az egenetlenségert titeket hamiſnac, es az egyeneſségert minket igaz anyaſzentigyháznac nem kel tartani. Vgy mondaſz hogy à Tőrőkőkis eggyet ertenec. Mintha abbol à kőuetkeznéiec, hogy mikeppen azoc nem à Chriſtusnac népe, noha viſzauonyas ninchen kőſztőc, azonkeppen mi ſem bizonyethattyuc aual, hog anyaſzentegyhaz volnánc, hog (à mint tennen magadis valod) eggéſec vagyunc. *Bornemiſzá nac mentsége.*

Chauargás ez Peter vram. Mert moſt nem arrul vagyon à kerdes, mint kel az Iſtennec népet, à pogan nepektűl, mellyec tellyeſséggel tagadgyac à Chriſtust, meg valaſztani, hanem holot mies kereſztyeneknec mondgyuc magunkat es anyaſzentegyhaznac: ſ-ties, mellykűnc igazan es valoban az? En azt mondom hogy mi vagyunc nem ti. Es hogy mi legyűnc euel bizonyetom, hog mindnyaian egget ertűnc. Hogy *Chauargás Peternec.*

ti nem vattoc imeuel, hogy ninchen eggeſség kőſz tetec. Maga à ſem igaz hogy à Tőrőkőc ſzintén vgy eggyet ertenénec mint mi. Mert Kazul baſa az őueiuel egyetembe, kilőmbet vall à tőb tőrő-kőktűl, es azert hadakozikis ellenec.

Nem ſzent à Bornemiſzá-gyűlekezete. Hier: 3.

Touabba nem ſzent à ti tarſaságtoc, Fornicata eſt enim cum amatoribus multis. az az, ki ſzakaduán abbol, az egy gyűlekezetből, melyben à Chriſtus lakic es orſzágol, ſoc ſzeretőkcel őlgyődőt. Lutterrel, Zuingliuſsal, Caluinuſsal, Maiorral, Illiricuſsal. &c. Sőt tennen magatoc ſem meritec voloba ſzentnec mondani. Holot ſenkit nem találtoc kőſztetec à ki ſzent volna, hanem azt beſzéllitec, hogy chac tartattoc azoknac lenni. Es noha tulaidonettatic nektec, de nem meritec mondani, hogy volna bennetec valami igaſ-

Szentekis uannac az anyaſzentegyhazába.

ság es ſzentség. Mi peniglen hiſzűc es tudgyuc, hogy noha ſoc polyua vagyon, de à polyua kőzőt, ſoc buza magis talaltatic az Iſtennec ſzűrűién, az az, à kép vtáloc kőzőt, vannac igaz es, ſzēt

Sz: az anyaſzentegyház.

kereſztyenekis à mi eghazunkba. Kiktűl vgymint iob réſztűl, à tellyes gűlekezet ſzētnec neueztetic.

Annac fölőtte, nem kőzőnséges à ti gűlekezettéc. Mert az à kőzőnséges, mely ez egeſz vílagon ki teriedet, minden időkben volt, vagyon, es leſzen. Nem ollyan kedig à tiétec, miuel hogy ſem Aſiába, ſem Africába meg nem mutathattyátoc,

Nem kőzőnséges à Petr gyűlekezete.

toc, hoǵ lőt volna valaha, hanem chac Europa-
nac (mely è vilagnaç leg kiſseb reſze) eǵnehany
tartomańiban ſugorog: Es Luter előt ſenkit nem
neuezhettec, ki tellyeſséggel mind azt vallotta
volna, à mit ti vallotoc. Hogy peniglen à mi egy- Kőzőnséges à mi egyhazunc.
hazunc mindenkoron, es mindenűt lőt legyen e-
leitűl fogua, meg bizonyul à regi conciliomok-
bol, es à ſzent doctoroknac iraſokbol, kic vǵan
ezen tudománt hirdettéc, mellyet mi hirdetűnc.

Vegezetre, nem apoſtoli à ti ſokaságtoc. Mert Nem apoſtoli à Bornemiſza gyűlekezete.
nem vihetitec eredetteket, per continuam epiſco-
porum ſucceſsionem, az az, à piſpőkőknec ſzép
rendel eǵmas vtan valo kőuetkezéſe altal az a-
poſtolokra. Nem mutathattoc az apoſtoloktul
fogua mind eddig valami kőzbe vetesnelkűl oly
eǵházi feiedelmeket auaǵ ſzolgakat, kic à ti val-
laſtokon lettenec uolna. De mi mutathatunc. Am Apoſtoli à mi egyhazunc.
ſzent Agoſton elő ſzamlallya azokat, kic ſz: Pe- Ep: 165.
tertűl fogua Athanasiusig Romai piſpőkőc vol- ad Generosũ.
tanac. Athanaſius vtan megint meg talallyuc az
hiſtoriakban kic igazgattac mind è mai napig à
mi egyhazunkat.

Ennec ez vtolso ielnec annit tulaidonétot Cont: Epiſt: Manichei
ſz: Agoſton, hoǵ à tőbbi kőzőt ez altalis mond- cap: 4.
gya hogy ű meg tartatot à Chriſtus eǵházánac Lib: 1. Ep: 6.
engedelmeſsegébe. Cyprianuſis arra tanét, hogy
ott volt ű ideiében az igaz anyaſzentegyhaz, à

hol Cornelius papa volt. Melyrûl à kinec kedue volna hozza, ſoc ſzép dolgokat oluashatna *apud Irenæum lib: 3. cap: 3. lib: 4. cap: 63. Tertull: de præſcriptione àduerſus hæreticos. Origenem in proœmio lib:1. Periarchon. Cyprianum lib: 4. Epiſt: 2.9. Optatum lib: 2. cont: Donat. Euſeb: lib: 5. cap: 6. Eccle: hiſt: & plurimos alios.*

Leg regieb à mi egyhazunc

Azt irod hogy noha régi à papaſág, de hamis hogy leg regieb volna. Hanem à kit à prophetác, Chriſtus vrunc es az apoſtoloc kŏuettenec, azoc igen regiec. De hogy meg erched, à papaſág ezekcel eggyet ért, annac okaert vgan igaz hogy leg regyeb. Kit az io chelekedeteknec erdemirûl valo tudomanba ide fel meg mutattam, es midŏn ſ-ahol helye vagyon à mi vallaſunknac egyeb reſzeirûlis meg mutatoc.

A papa alatualo egyhaz nem hamis.

Midŏn à te gyûlekezetednec ſemmi ieleit nem adhattad volna, mellyekbŏl meg teczenéiec hogy ti volnatoc igaz anyaſzenteghaz (maga az vala vtolſo fogadaſod, hogy ennec eſmeretirûl fogy nal ſzollani) vionnan megint reianc tatod ſzaiadat, ſ-azt kialtod hogy à papa haza hamis anyaſzenteghaz mert hamis tudomanyu, es gilkos. En kedig maid meg mutatom, hogy ſem à hazugſagot, ſem à gilkoſſagot feiŭnkre nem tuttad rakni, ez vtan ſem tudod, màs ſem tudgya, hanem iregségbŏl, es gyûlŏlségbŏl hamiſſan fogtad reianc.

Az

ELsö iele az hamis ańaszenteghaznac à hazugság azt beszélled. Mert az Isten igeiet hamissan, rauaszul, alnakul magyarazzác. A papa háza azt miueli, hát az à hamis ańaszenteghaz. *Bornemisza karomlása.*

Es à Telegdi Miklos ańahazánac teuelygesit, azt igéred hoǵ kétképpen adod az oluasóknac eleikben. Elöször igen könńen chac paraszt modra. Masodszor męlyebben, kit à figelmetes irás oluasoc vehetnec eszekbe.

Touabba azt irod hoǵ imez öt dolgot. A tiz parancholatot, Hiszec Istent, Mi atyankat, à keresztségnec es vr vachoraiánac igeiet, enis Catechismusba chenaltam, de mesterséggel, hazugul, chalardul. Mely chalardságot mint kellyen az oluasoknac eszekbe venniec, modot akarsz benne adni. Többet mondasz még ehez. Tudni illic, hogy à kit en anyaszentegyhaznac tartoc, à Romai papaságnac serege, egy punktig, es eǵ czikcelig tetetül fogua talpig mind el fordetotta, valamit Christus vrunc parancholt, rendelt, es hagyot, es az à könnyen es paraszt modra valo tanétas.

Vgyanis bizony igen konyü es paraszt. Mert akar mely vargais, meg tudná ezt mondani de nehez volna meg bizonyetani. Könyü mert chac mondod, de meg nem bizonyetod. Paraszt *Peternec paraszt tanetása.*

Nem fordetottá fel à papaság à Christus parancholatit.

mert paraſztul, ertetlenűl, gorombaul, vakmerő képpen ſzollaſz. Hogy egy puntig mindent fel fordetottunc volna, azt hamiſnac lenni, őſőddel Luter Martonnal bizoñetã meg ennec előtte. Moſt kedig tennen magaddal bizonyetom. Ki midőn az en Septuagesima vaſarnapi prædicatiomnac maſodic reſzerűl irſz, eg̃ czikcelét mind helyen hagyod. Kiből meg teczic, hog̃ itt nem igazat mondaſz. Mert ha chac az maradnais helyen à mi tudomanyunkba, nem fordetottuc volna mind egy punktig fel à mit Chriſtus parancholt. Hog̃ amaz őt dolgot hamiſsan, es alnakul Catechiſmusba nem chenaltam, aztis meg adom ingyen maid ertened.

Peternec ſzemtelen hazugsága.

Azt kerdem tűlled. Ha chenaltam en Catechiſmuſt? Lattade valaha ennekem Catechiſmuſomat? Soha nem. Laſsa azert mind ez egeſz vilag, mely igaz mondo vag̃ te, ki minket neueſz hazugoknac. Hog̃ azt mereſzled mondani à mi vgy ninchen. A ki Catechiſmuſt ſőha nem chenált, hiſzem az valamit vagy igazan, vagy hamiſsan Catechiſmusba nem tőt. A Caniſius Peter Catechiſmuſat, még iſiu koromba en fordetottam magyarrá, de hogy chenaltam volna, meg eddeg nem chenaltam eggyetis. Mert nem volt ſzűkség, miuel hogy egynehany fő, es ie-

les

les tudos emberec, kiknec tanetuanyokis alég lehetnec, eleget chenaltanac.

Kérded mi moddal kel meg eſmerni à paraſztnac az mi hamis tanetaſunkat? Es igy felelſz meg reia. Mondam oda fel hogy ôt rendbe ſzolloc errûl: Elôſzôr à tiz parancholatrul. No mond el hát. Meg latod Peter, hogy à mely hazugságot reiánc fogtal, azt feiedre terétem.

A tiz parancholatrul.

AZT irod hogy à tiz parancholatot tanétya à Telegdi anyahazáis, de û nalloc chac kilencz. Mert à maſic parancholatot imeſzt, ne chenály magadnac kepeket, es ne tiſzteld azokat, ki hattac. Azert mert baluanyozo kepekcel rakua az û templomoc, kic elôt nagy terdet feiet haitnac, es nagy tiſzteletet ſzereznec. Az vtolsóbol kedig, ebbôl, Ne keuánd à masét, kettôt chenaltanac. Nem de nem nagy chalardságe ez?

Allyunc meg itt, es laſsuc mely igaz mondo à Bornemiſza gyûlekezete. Azt mondgya elôlis, vtolis, hogy mies tiz parancholatot tanetunc. Közepût kedig, hogy nallunc chac kilencz parancholat vagón. Ha tizet tanetunc, nem kilencz, ha kilencz, nem tiz. Es

Bornemiſzánac magaual ualo ellenkedéſe.

Nem kilencz nallunc à parancholat.

Es bator ha igaz volnais, hogá maſodikat el loptuc, es az vtolsóbol kettőt chenaltunc, vgy ſem kilencz parancholat talaltatnec nallunc, hanem tiz. Choda arithmeticad vagón neked Peter, à mint latom.

Semmit ki nem hagyunc à paranchola tokbol.

De igaze vallyon hogy el loptuc à maſodikat? Nem igaz. Sőt oly hamis, mintha azt mondanam hogy az őrdőg iſten.

Stanislaus Hoſius, ama tudos es ſzent Cardinalis, ki énáron hala meg Romaban, igen ſzép es bőlch kőnüet irt, à mi kereſztyen hitünknec vallasárul, melybe meg magyaràzza à tiz parancholatotis. De ki nem haggya, ſem el nem lopia azokat az igeket, mellyeket te maſodic parancholatnac neueſz. Petrus Caniſius, kirűl im nem regen emlekezém, két Catechiſmuſt chenalt: Eggyet kichint, az apro gyermekeknec: máſt nagyot az őregeknec: (mellyet Petrus Buſæus, ezis ieles tudos es Iſten felő iambor, à ſzent irasbol, Conciliomokbol, es ſzent Doctorokbol egbe gyűitetet ſzantalan ſoc helyekcel nem regen meg ekeséte) A kichinbe, kit én meg tolmacholtam, chac rőuideden iria az első parancholatot, miképpen à többitis. A nagyba, ha oluaſnad oly hoſsan meg talalnad, hogy egy igét ſem tet oda Moyſes, ki ittis meg nem volna. Azonképpen chelekednec à többies, kic az

igét

Romai egyházban à tiz parancholatot tanéttyác:

Ha az volt neked nehez, hogy ezt è parancholatot, *Non habebis deos alienos coram me, non facies tibi ſculptile, neq; omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra, non adorabis, neq; coles ea,* nem kettőnec hanem egynec mondgyuc, ielentetted volna azt meg, es ne kőltőtted volna imezt reianc gonoſzul, meltatlanul, es hamiſsan, hogy ellloptuc. Ott vagyon à mi Bibliankba, ott vagyon egyeb kőnyueinkbe keresd meg es ott találod. *Egy, nem kettő, à kit Peter kettőnec mond.*

Az ſem chalardság peniglen, hogy azokat az igeket nem ſzakaztyuc al az elſő parancholatul, hanem vg mint annac magyarazattyát, hozza ragaſztyuc. Sem imez, hogy à kit te vtol egy parancholatnac mondaſz, mi azt kettőue teſzűc, Vgy hogy kilenczedic ez legyen, ſelebaratodnac feleséget gonoſzra ne keuand. Tizedic imez, ſe hazat ne keuand, ſe ſzolgaiat, ſe ſzolgalo leaynat, ſe ökret, ſe ſzamárat, ſe egyeb marhaiat. Mert aual el ſem lopunc benne ſ-hozza ſem teſzűnc. *Magyarazattya az elsőnec, à kit Peter masodiknac, es kettő, à kit egynec mond.*

Es nem chac mi, hanem à regyec, ſ- à Confeſsioniſtakis ugy mint Luter Marton, Vrbanus Regius, Eraſmus, Sarcerius, Brentius, Ioannes Spangebergius, Ioachimus Vveſtualus, Philippus Melancton, Georgius Maior es à többi, ſzintén ezen modő ſzamlallyác à tiz parancholatot, mint mi.

Caluinustul tanult Peter.

mi. Caluinustul vetted te, hogy az elsőből kettőt, à két vtolsóbol eggyet chenálsz. Kirůl io modon valaszt teszen neki Vvestphalus in Apologia Confessionis de Cæna *cap:* 40. Vgyan ottan arrulis meg felel, à mit teis chachogsz, hogy à baluanyozo kepeknec oltalmaert loptuc volna el à masodic parancholatot. Oluasd meg nálla ha kel neked. A nem Papista hanem Lutheranus.

Peter nem oluassa à regieket.

A te Catechismusodba, szent Agostonnal es egy nehany tőb régi Doctoral akarod bizonyetani, hogy vgy kel osztani à parancholatokat, à mint Caluinusnac es teneked teczic. Kiket soha nem oluastal. Mert ha oluastad volna, tudnad hogy à mit szent Agostonbol elő hősz, nem abba à Sermóba vagyon, melybe te iegzed, hanem à mellette valoba. Aztis tudnád, hogy noha mikor chac emléti à parancholatokat, valamit ollyant talalunc nalla, de egyebůt egynehany helyen, vgymint *Serm:* 95. *de tempore, lib:* 3. *Confess: cap:* 8. azont mondgya à mit mi. Es à hol szinten arrul ir, az elsőt ketté kelle osztani, es à két vtolsot eggye tenni, auagy à mint mi mondgyuc, imez vgyan kettő, es amaz egy legyen, Nem chac velůnc tartya, hanem vgyan iobnac iteli à mi velekedesůnket à tieteknel. Halgassacza mit beszel.

Sz: Agoston igy osztya à parancholatokat, mint mi.

Quæ

Quæritur, decem præcepta legis, quomodo diuidenda sint, utrum quatuor sint usq; ad præceptum de sabbato, quæ ad ipsum deum pertinent, Sex autem reliqua, quorum primum, honora patrem, quæ ad hominem pertinent, an potius illa tria sint, & ista septem, qui enim dicunt illa quatuor esse, separant quod dictum est, Non erunt tibi Dij alij præter me. Vt aliud præceptum sit, Non facies tibi idolum, & cætera, ubi figmenta colenda prohibentur. Vnum autem uolunt esse, non concupisces uxorem proximi tui, Qui uero illa tria esse dicunt, & ista septem, unum uolunt esse, quicquid de uno deo colendo præcipitur, ne aliquid præter illū pro deo colatur.

Hæc autem extrema præcepta in duo diuiduntur, ut aliud sit præceptum, non concupisces uxorem, & aliud, Non concupisces domum proximi. Decem tamen esse præceptā neutri ambigunt, quoniam hoc scriptura testatur. Mihi tamen uidetur congruentius accipi, illa tria & ista septem, quoniam trinitatem uidentur illa quæ ad deum pertinent, insinuare, diligentius intuentibus. Et reuera quod dictum est, Non erunt tibe Dij alij, præter me: hoc ipsum perfectius explicatur, cum prohibentur figmenta colenda: concupiscentia porro uxoris alienæ, & concupiscentia domus alienæ, tantum in peccando differunt, ut illi quod dictum est, non concupisces domum, adiuncta sint & alia. Discreuisse autem uidetur, concupiscentiā uxoris alienæ, à concupiscentia cuiuslibet rei alienæ, quando utrumq; sic cepit:

Latode, hogy nem kilencz nallunc à parancholat.

Augustini sententia.

Non

Non concupiſces uxorem: non concupiſces domum proximi tui, & hinc cepit cætera adiungere. Omnino hæc eſse uidentur coniuncta, quæ in uno præcepto uidentur contineri, & diſcreta ab illo, ubi uxor nominata eſt. Illud autem ubi dictum eſt, non erunt tibi dij alij præter me, apparet huius rei diligentiorem exequutionem eſse in his quæ ſubiecta ſunt, quo enim pertinent, non facies tibi Idolum, niſi ad id quod dictum eſt, Non erunt tibi dij alieni. Vgy teczic nem azt talàlod Agoſton apanknàl, à mit te mondaſz hogy kilencz volna nallunc à parancholat, hanem hogy tiz.

Nagy hazugság. Touabba Imigyen irſz en felőlem. Ha kedig magyarazattyàt meg hallod Telegdinec, chac phariſæus modgyàra, nem Chriſtus modgyara magyarazza: Mint ha chac kilső iamborſagot keuanna Iſten, es mi azokat à mi erőnkből is Iſten ſegetſegéuel, meg ſzerezhetnőiőc &c. Eztis kezedbe kapon maid teneked Bornemiſza. Illyen az en magyarazatom, à ſzent haromság nap vtan valo hatodic vaſarnapi prædicatiomban.

Mint magyarázom én à parancholatokat. Mínec vtanna beuu ſzóual meg mondotam volna, hogy è parancholatot: Ne őly: nem chac à ſzegi meg, à kikezéuel valakit meg ől, à Phariſæuſoknac velekedéſec ſzerent, hanem azis à ki haragſzic, es ſziuében gonoſzt akar felebarattyànac, es à ki valami iellel meg ielenti haragiàt, auagy màſt meg ſzidalmaz, (mint te ſzidalmaſz

enge-

engemet) vegezesre azt à hoſzu beſzedet, imígyen vegeztem el.

Es immar lattyátoc, meniuel kellyen, ez egy parancholatnac meg tartaſaban, à mi igaſsagunknac fellyeb halladni à Phariſæusoknac igaſságat. Vgyan ezent erchetec à tőruénnec tőbreſzerűlis. Chriſtus vrunc az egeſz tőruennec meg tartáſat, à ſziunec indulatiba rendeli. Moyſes à fánac agaira veté à feiſzet, midőn azt mondá hogy à ki ölend, kőteles leſzen ítíletre, de iduőzétőnc à győkerére. Valaki vgymond meg harakſzic attyafiára, kőteles ítíletre. Mert à harag à gyilkoſsagnac győkere.

Lám nem chac kílsőt hanem belső iamborſagotis mondom, hogy keuán Iſten à tíz parancholatban. Amaz Pelagius ſzauat kedíg, mi erőnkből, ſoha ſenki nem hallotta tűlem, ſem iraſomba nem oluaſta. Tahat nem mi vagyunc hazugoc, hanem az à ki mi reanc fogta.

A Hit Agazatirul.

ITt azt írod, hogy à hit agazatiban mondom, hogy ként halalt ſzenuedet à Chriſtns, de à ſziueknec bízodalmát, chac egyedűl az ű drága ſzent halalára nem ereſztem &c. Erre elegge meg felel teneked az, à mit oda fel à io chelekedetekbe valo bízodalomrul irtam.

Touabba azt mondod, hogy mi nagy vakmerő bizodalomnac tartyuc, ha az ember vgyan valoba hiszi bűnénec bochanattyát, es az ű örőc eletet. Nem ketelkedűnc ennec egyikbeis, de nem akarunc (*singuli*) mindenikűnc, ollyan vakmerőc lenni mint ti. Kic eggyenkent azt vallyátoc, kiki mind magafelől, hogy mindenitec bizonyos benne hogy iduőzűl, maga ha chac te reiad hagynámis, alétom, nem mernéd azt mondani, hogy minden valaki tegedet halgat, es te veled egy vallásba vagyon, iduőzűl. Mert ha azt mondanád, tagadnád igaznac lenni à Chriſtusnac peldabeſzedét, melyben arra tanét, hogy az ű igeiénec haloia gonoſzokatis fog, kiket vilag vegezetikor az angyaloc ki vaſztnac à ioc hőzzűl, es az égő kemenczebe vetnec.

Nem ketelkedűnc à hitnec egazatiban.

Mat: 13.

Hom: 38. In Euangelia.

A Vakmerő ség ellen.

2. Cor: 7.

Ezech: 18.

Tudgyuc, â mint ſzent Gergely iria, hogy hiuataloſoc vagyunc, de nem tudgyuc ha vaſztattunke vagy nem. Annakokaert felelemmel es rettegéſsel chelekedgyűc à mi iduőſségűnket, ſzent Pál intéſe ként, tuduán aztis, hogy à ki moſt igaz es vgy teczenéiec hogy az iduőſségnec vtan volna, hamiſsá es gonoſza lehet, es el karhozhatic. Viſzontag à ki gonoſz es hamis, meg igazulhat es iduőzűlhet. Intűnc mindent, hogy mind addég fuſson, hogy el éreie,

de ſen-

de ſenkit vgy nem biztatunc, hogy mintha immar el érte volna, oly bizonyos legyen. Es ki igerhet magánac chac egy napi valo meg maradáſtis, à ioban? ha lattyuc hogy az angyàlokis el eſtenec menyben. Saul kiralyis, ki igen kedues vala Iſten előt, ki eséc vránac keduéből é főldőn. Es ſzent Pál főlőtte igen félti à Corintuſbelieket, hogy meg ne kerűlteſsenec à ſatantul. Es mikeppen à kigyo meg chalta Euát az ű alnakſagiual, valami módon az ű eſzekis el ne idegenűllyőn à Chriſtusban valo egyigyuségtűl. Annac okáert hogy tudhattya mindenikűnc bizonnyal ha iduőzűl, midőn nem tudgya meg marade vegig á ioban auagy nem? Ez kedig igaz hogy à ki vegig meg marad, az iduőzűl. 2. Cor. 11.

Hiſzűc minden ketelkedés nelkűl, hogy ha pænitenciat tartunc bűnűnc meg bochàttatic. es bizunc (à Chriſtus által) hogy ha à pænitenciánac méltő gyűmőlchinec termesétűl meg nem ſzűnunc, őrőc elet adatic nekűnc. Illyen hittel es bizodalommal meg elegſzűnc, es touab nem viſgallyuc az Iſtennec tanachát. De nem ſzaporétoc itt errűl ſoc ſzót, hanem az huſuet vtan valo negyedic vaſarnápi prædicatiomra igazétom az oluaſokat ott beuebben valo tanulſagot attam errűl è vetekedeſrűl.

A miatyankat nem mondgyuc à zenteknec.

AZt méred mondani, hogy à miatyánkat bodog aſzonnac, es nagy ſoc ſzenteknec, kinek eggyet, kinec kettőt, kinek harmat, kinek tőbbetis mondatunc. Ez merő hamis, es egy cheppig ſemmi igaz ninch benne. Mert miſenkit arra nem tanetunc, hogy midőn miatyankat mond, à ſzenteknec mondgya, auagy áz által kerien valamit tűlőc.

A kereſztſégrůl.

A keteſzt-ſégnec ceremoniairul.

AZon tudakozol, hol ſzerzet Chriſtus ſót, nyalat, olait, koroſmat, gyertyát à kereſztseg hez? Miert hogy chac kerded, es nem tudod meg mutatni, hogy valami gonoſz volna ezekben, mert ninchenis, mint Chriſtus Pilatusnac, azonkeppen enis nem felelec ſemmit teneked heuolkodo kerdezkedeſedre. Nemis vagy melto reia, hogy à kereſztyeni rituſoknac miſteriomit erched.

Az Vr Vachoraiárul.

Peternec. mondáſa.

ERrůl imigyen irſz. Az ur vachoraiánac egégyic reſzet el loptac, az italat, Es à kenyerből vy Chriſtust chenaltac. Sugas oluaſsas altal,

azt

azt meg aldozzac à te bűneidnec bochanattyaert: Ielentuén, hogy à Chriſtus aldozattya nem volt eleg arra. Touabba à kenyeret imadtattyac ueled. Es ot ſoc gondolt tiſzt eletekcel, ezűſtel, aranńal, tiſzteltetic à Maozint. Kirűl Daniel prophetalt Dan: 11.

A mi à lopaſt illeti, hogy el nem lopiuc à ſzentségnec poharat, hanem io es mélto okokbol veſzi à kőſség egy ſzemely alat az vr vachoraiat, meg bizonyetottam à poſtillanac elsö reſzében, vgyan azon vr vachoraiárul valo harmadic prædicatioban. *Az egy ſzemely alat uálo Comunicaláſrul.*

Imadtatasárulis, es tiſzteletirűl, à mi vrunc teſtenec, eleget ſzolottam, az vr napi prædicatioban. Hiſzem azert vőttel bait iraſom ellen, hogy meg feitegeted azt, à miuel en ott bizonyetom à mi dolgainkat. Kit midőn meg miuelſz, higygyed hogy valaſzod leſzen. De mig chac gyűlőlséges beſzedekcel, es ſzitkozodaſokcal tuſakodol ellenűnc, addig nem tartozom neked valaſzt tenni. Miert? Mert helyen áll az à mit irtam, es te nem bizonyetottal ſemmit ellene. *A ſzentségnec imadtatasárul.*

Hogy kedig azt mondod, hogy à kenyerből vy Chriſtuſt chenaltunc, azis chac karomlo beſzed. Mi Chriſtuſt nem chenálunc, hanem vallyuc hogy à ſzentségben Chriſtus vagyon à kenyernec ſzemélye alat, az Iſten igeiénec ereie al- *Mi Chriſtuſt nem chenalunc.*

tal, kit megis bizonyetottam à hol helye volt. Te arra à bizonyetàsra sem tudtal semmit felelni, es azert mégy effele tragar beszedekcel el mellőlle.

Az aldozatrul nem mondoc mostis egébet annal, à mit oda fel mondéc à miserűl. Mert ahoz soc szó kellene, ha valoba akarnánc rulla vetekedni. Te sem bizonyetod, hanem chac tagadod, hogy nem aldozat ez è szentség.

Az aldozatrul.

Daniel az Antichristusrul szól, kinec ti vattoc tagiai nem mi. Meg bizonyetottam azt en, kis rőuid iràsomba, mellyet szinten most nyomtatnac, mikoron ezt irom.

Dan: 11.

Eddig szolottàl valoba paraszt modra, immar melyebben kezdesz szollani. Es à nagy mélységes bőlcheséget imigen kezded el.

A Deréc Szent iràsnac czikkelirűl.

Mintha az őt dolog, mellyekrűl az előt pantolottàl, à deréc szent iràsnac czikceli nem volnànac, es chac mostan fognal azokban piszkalni.

A Bűnrűl.

Banod

BAnod hogy tagadgyuc bůnnec lenni à bůnre valo vagyodáſt az vionnan ſzůlőttekben. De vagy banod vagy nem, anńit tulaidonétunc az Iſten kegyelménec, es lelkenec, mely minket tiſztét à kereſztségben, hoǵ mindeneſtůl fogua meg ſzabadét à bůntůl. Annyéra hogy à gőriedezés es gonoſz keuanság, à ki bennůnc marad, nem bůn, ha nem engedůnc neki, es akaratunkat reia nem adgyuc: de chac arra hagyatic meg à mi teſtůnkbe, hoǵ legyen mi ellen gyakorlanunc, à kereſztyéni vitezkedéſt. Es nem chac nem árt azoknac à kic ISTEN ſegetſegéuel valoba ellene vijaskodnac, hanem még haſznális, annébol, hogy à mint ſzent Pal iria, ha tőrueń ſzerent vinac meg coronaztatnac.

A uagyodás nem bůn.

A Geriedezés mire ualo.

2. Tim: 2.

Ezt kedig nem mi magunktul, es nem hamiſſan mondgyuc, hanem ſzent Paltul, az igaſságnac prædicatoratul, tanultuc. Ki azt iria: Hoǵ ſemmi karhozattyoc ninchen à Chriſtus Ieſusban valoknac, à kic nem teſt ſzerent iarnac, hanem lelec ſzerent. Mert az életnec lelkénec tőruenye, meg ſzabadetot engemet à bůnnec, es halalnac tőruenyetůl. Megint. Nem tudgyatoké, hogy valakic meg kereſztelkedtůnc à Chriſtus IESVSBAN, az ů halalára kereſztelkettůnc meg? el temettettůnc azert ů velle à kereſztség által à halalra, hogy miképpen CHRISTVS

Szent Paltul tanultuc à mi uallaſunkat.

Rom: 8.

Rom: 6.

fel tamadot halottaibol az atyanac dichősége által, azonképpen mies életnec vyságába iariunc.

Nem kel hoszu magyarazat à szent Pal irásához, eleg níluan mondgya hogy semmi karhozattyoc ninchen à Christus Iesusban valoknac, hogy meg szabadultunc az bűnnec tőrueńetűl, ki ha igaz, kőuetkezic, hog à vagyodas nem bűn. Mert ha bűn volna, nem igazan mondanáia az apostol, hogy semmi karhozattyoc ninchen. Mert à bűn melto karhozatra. Az sem igaz volna, hogy meg szabadultunc à bűnnec tőrueńetul. Touabba à bűnből valo fel tamadasunkat à Christusnac fel támadasához hasonlettya, ki oly tőkelletessen tamadot fel halottaibol, hogy à halalnac semmi reszе raita nem maradot, mi raitunc sem tahat à bunnec chac egy chőppeis, midőn meg kereszтelkedűnc.

Masuttis azt beszelli, hogy à Christus Iesusnac vére meg tiztettya, à mi lelki esmeretűnket
Heb: 9. à meg holt chelekedetektűl, az az, Mint szent Ia-
1. Ioan: 1. nos magyarazza, minden bűnőktűl. Nem tiszтettanáia kedig mindenektűl, ha à bennűnc maradot vagyodas, bűn volna. Houa teszed amaz masic szent Ianosnakis tanobizonságat, ki igy
Ioan: 1. szólla Christus felől: Ime az Istennec barannya, ki el veszi è vilagnac bűnet. El veszi vgymond nem chac fedezi auagy nem tulaidonettya.

De

De hallyuc mit ir ſzent Agoſton Iulianus elſen, meg ertyũc ũ tũlle níluabban, mit kel errũl tartanunc. Auguſt: cont: Iulian: lib: 1. cap: 6.

Iam nunc illam tuam diſcutiamus calumniam, qũa me dixiſſe criminaris, Baptizatos exparte mundari. Et infra, Dixiſſe me affirmas quod gratia non perfecte hominem nouum faciat. Non hoc dico. Attende quod dico. Gratia perfecte hominem nouum facit, quandoquidem et ad corporis immortalitatem plænamq; fælicitatem ipſa perducit: nunc etiam perfectè innouat hominem, quantum attinet ad liberationem ab omnibus omnino peccatis, non quantum ad liberationem attinet ab omnibus malis, & ab omni corruptione mortalitatis, qua nunc corpus aggrauat animam. Et interiectis nonnullis, Quamuis iam peccato mortui, Deo uiuamus: eſt tamen quod in nobis mortificemus, ut non regnet peccatum in noſtro mortali corpore ad obediendum concupiſcentijs eius, à quibus nos ſoluit, ne his eſſemus obnoxij, plæna atq; perfecta remiſsio peccatorum, & remanſerunt in nobis, cum quibus generantur bella caſtrorum. Nec ita multo poſt: Quamuis itaq; ſacro baptiſmate ſanctificetur & corpus, ad hoc tamen ſanctificatur, ut per remiſsionem peccatorum, non ſolum præteritis peccatis omnibus, uerumetiam ipſi, quæ ineſt carnis concupiſcentiæ non ſit obnoxium, cui neceſſe eſt obnoxius omnis homo naſcatur, etiam moriturus obnoxius ſi non renaſcatur. Vbi ergo me audiſti ſiue legiſti dicentem, non innouari homines per baptiſmum, ſed quaſi

Quasi uocula Lutherana, non Augustiniana.

innouari: Non liberari, sed quasi liberari: non saluari: sed quasi saluari: Absit ut ego inanem dicerem gratiam lauacri illius in quo renatus sum ex aqua & spiritu, qua liberatus sum à reatu omnium peccatorum, uel quæ nascendo traxeram, uel quæ male uiuendo contraxeram: qua gratia liberer ut scio ne intrem in tentationem à concupiscentia mea abstractus et illectus, atq; ut exaudiar dicens cum consortibus meis, dimitte nobis debita nostra. Qua liberabor ut spero in æternum, ubi iam nulla lex in membris meis repugnet legi mentis meæ. Non igitur ego inanem facio Dei gratiam, sed tu eius inimicus inanem quæsisse uideris iactantiam. Item infra: Qua propter dimittuntur in baptismate cuncta peccata, & originaliter tracta, & ignoranter uel scienter adiecta. Sed cum dicit Apostolus Iacobus: unusquisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus: deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: profecto in his uerbis partus à pariente discernitur. Pariens enim est concupiscentia, partus peccatum. Sed concupiscentia non parit, nisi conceperit, non concepit, nisi illexerit, hoc est, ad malum perpetrandū obtinuerit uolentis assensum. Quod ergo aduersus eam dimicatur, hoc agitur, ne concipiat pariatq; peccatū. Dimissis itaq; in baptismo peccatis omnibus, id est, omnibus concupiscentiæ fœtibus, si illic etiam ipsa consumpta est, quo modo contra eam ne concipiat dimicant sancti liuore corporis, pedore membrorum, contricione carnis. Deniq; post nonnulla inserta: Tu

Dimicatio sanctorum contra concupiscentiam.

qui

qui putas, quodsi malum esset concupiscentiá, careret ea qui baptizatur, Multum erras. Omni enim peccato caret non omni malo. Quod planius ità dicitur. Omni reatu omnium malorũ caret non omnibus malis. Nunquid enim caret corruptione corporis, An non est malum quod aggrauat animam, & errauit qui dixit, corpus enim corruptibile aggrauat animam?

Omne peccatum tollit baptizmus.

Ha ſzemed vagyon, laſſad: ha fũled vagon hallyad, mely erõſſen bizonéttya ſzent Agoſton, hogy à kereſztségtũl ſemmi ſem eredet, ſem chelekedet bũn nem marad emberbe.

A vagyodas miert mondatic bũnnec.

Azt irod hogy az Euangeliom à vagyodaſtis bũnnec tartya. Hol tartya? Nem mondod, mert nem mondhatod. Talalom vgyan en ſzent Palnal hogy bũnnec neuezi, de nem azert hogy valoba bũn volna, hanem miuel hogy az elsõ ſzũlcknec bũnetũl vagyon, es bũnre vonſzon. Miképpen ſzent Agoſton iria monduan.

Rom: 7.

Quomodo ergo mortuum dicimus hoc peccatum in baptiſmate, ſicut etiam iſte uir (Paulus) dicit. Et quomodo habitare in membris fatemur, & multa operari deſideria reluctantibus nobis, quibus non conſentiendo reſiſtimus, ſicut etiam hic uir fatetur, niſi quia mortuum eſt in eo reatu quo nos tenebat, & donec ſepulturæ perfectione ſanetur, rebellat & mortuum? Quamuis iam non eodem modo appelletur peccatum, quo facit reum, ſed quod ſcit reatu primi hominis factum, & quod rebellando nos

Lib: 2. cont: Iulian: ante finem.

do nos trahere nititur ad reatum, nisi adiuuet nos gratia Dei, per Iesum Christum dominum nostrum, ne sic etiam mortuum peccatum rebellet, ut uincendo reuiuiscat & regnet. In hoc bello laborantes, quamdiu uita humana tentatio est super terram, non ideo sine peccato non sumus, quia hoc quod eo modo peccatum dicitur, operatur in membris, repugnans legi mentis, etiam non sibi ad illicita consentientibus nobis. Quantum enim ad nos attinet, sine peccato semper essemus, donec sanaretur hoc malum, si ei nunquam consentiremus ad malum. Sed in quibus ab illo rebellante, & si non læthaliter, sed uenialiter tamen uincimur, in his contrahimus unde quotidie dicamus, dimitte nobis debita nostra.

A ki tòbbet akar errûl erteni, oluassa vgán azonszent Agostont, *lib: 1. contra duas Epist: Pelagianorum, cap: 13. 14. lib: 2. contra Pelagium, & Celestinum, cap: 39. 40. lib: 2. de peccatorum meritis & remissione, cap: 28. lib: 1. de ciuit: Dei, cap: 25. lib: 5. contra Iulianum cap: 3. serm: 6. de uerbis apostoli.*

A Szabad akaratrul.

Bornemiszánac mely tanétasa.

IGen melyen irsz, vgy teczic teneked à szabad akaratrul: Maga bizonyara valaki oluassa à te irasodat, minden eszében veheti, hogy nem melyen, hanem chekelyen, es chac à karaian forog à dolognac à te pennad. Hazugságnac mon-

nac mondod, hogy minden emberbe benne va, gyon mind io, mind gonosz tetelre à szabad akarat, chac hogy Isten segetsége kel hozza. De sem à szent irasbol, sem à szent Doctorokbol, chac eg̃ igeuel sem hamisettod. Az Isten igeienec, nem à tefel fualkodot elmednec melysegebol kellet volna valamit elõ hoznod, es vgy bizonyetanod, hogy hazugsag. Mert hogy te mondod, aual meg nem leszen. *Nem bizonyit, és semmit.*

Touabba, nagyon bõlchelkedel, hogy à szabad akaratrul valo tudomant, nyiluañ adgyad eleikben az oluasoknac, es miuel hogy à mi tanetasunkot nem igazlod, hogy meg mutassád mi legyen az igaz. De ott sem hosz chac egy botũ vagy egy pont irastis elõ, hanem à mit beszelless, magadtul beszelled. Mintha oly ieles ember volnal, hogy valami szadbol ki pottyan, mindent tartoznanc el hinni, bizonyetas nelkũlis.

Nem most tamadot ez, è szabad akaratrul valo vetekedes, volt regentenis. Manichæus semmit nem, Palagius tõbbet tulaidonéttot az emberi akaratnac, hogy sem mint kellet volna. Minda à kettõnec teuelygese ellen, igaz eleget irtanac à szent Doctoroc. Kiualikeppen szent Agoston, kinec imillyen rõuid es minden homalyossag nelkũl valo mondásat vetem à te vakmerõ hazuttolasod ellen. *A szabad akaratrul ualo regi teuelygés.*

Est

Lib: 83. Quæstionum quæst: 24. Lib: 3. Hypognost:

Est igitur, & pecatum, & recte factum in libero uoluntatis arbitrio. Az az, mind à bűn, mind à io chelekedet, az akaratnac szabad hatalmaba vagyon. Megint: *Est igitur liberum arbitrium, quod quisquis esse negauerit, catholicus non est.* az az. Vagyon à szabad akarat, mellyet valaki tagadangya nem kereszteyen.

Bornemiszánac uersengő alhatatlansága.

Chodalkozom alhatatlanságodon, hogy à mit tennen magad sem tagadhacz, azt ellenkedesnec okaert hazugságnac neuezed. Ha mi hazudunc, teis hazucz. Mert vallod hogy Adamban az eset előt tőkelletes szabadakarat volt, kit az vtan sem tellyesseggel ueszetet el, hanẽ resz szerent meg maradot az emberi nemzetbe, az io erkőlchőkre, es magoknac gonosz teteltűl meg oltalmazasára valo szabadsag. Az vionnan szűleteskor kedig Christusnac szent lelke őntetic belénc, mely aztis el kezdi bennűnc, hogy valamenyire őrőmest akariuc Istent felni, benne bizni, tisztelni, es egymast szeretni. Es vegezetre az vionnan szűlőttekben chelekeszic à szabad akarat. Te uallasod ez. Nem kellet volna tahat minket azert hazuttolnod, à mit teis vallasz. Mert oktalansag, minden valogatas nelkűl tellyesseggel hazugsagnac mondani azt, à minec nagob reszet keszerettetel meg engedni.

De nem szűkseg itt errűl szót szaporetani, à szent Istuan protomartyr napi prædicatiomban

meg bizonyetottam à mi akaratunknac ſzabad voltat, Annac okaert, Philep Melanchtonnac eg̃ mondaſat hozom immar chac ide, es ottan veget vetec ennec é dolognac.

Sape dictum eſt (inquit) cogitantes de deo oportere ordiri à uerbo dei, non quærere deũ ſine uerbo ſuo. Cumq; ordimur, à uerbo dei, hic conſurrunt tres cauſæ bonæ actionis. Verbũ dei, Spiritus Sanctus, et humana uoluntas aſſentiens, nec repugnans uerbo dei. Poſſet enim excutere, ut excutit Saul: Locis com. anno 52. edit. tis.

Hig̃ Melanchtonnac ha ſzent Agoſtonnac es ha nekũnc nem hiſz. Lam ũis eg̃ azoc kõzzũl, kiket Euangelic9 atyadſiainac neueſz. Im hallod hog̃ à io chelekedetek nec harõ okat ſzamlallya. Az Iſten igeiet, à ſzent lelket, es az emberi akaratot, mely enged az Iſten igeienec es ellene nem rugodoz.

A Pœnitentiarul.

IMezis ſzinten ollyan hamis, mint beſedednec à tõbbi. Hog̃ à Papaſàg à bũnhõz egyenlõ tõredelmeſeget keuaña, à pœnitentia tarto bunõs embertũl. Mert tudg̃uc mi, hog̃ elegedendõ arràt à bũñec eg̃eb meg nem fizetheti à Chriſtuſnal. Annac okaert, nem uag̃unc oly bolondoc, hog̃ olyra erõltetnõiõc magunkat, à mi tũlũnc meg ne lehet. A mi eleg tetelũnket ſem mondg̃uc, hog̃ à bũñec bochanattyat erdemleneie, hanem hogy à mint Ioel Propheta mongya, Iſtenhez kel ternũnc tellyes ſziuũnkbõl, bõitõlesbe, Sirasba, kõny hullatasba, Touabba hogy kereſztelõ ſzent

Peternec à mi tõredelmeſseg̃ũnc felõl ualo hazugſága.

Ioel: 2.

Ianoſnac

Mat: 3. Luc: 3. Ianoſnac inteſze ként à pœnitencianac melto gyűmölchet kel teremtenünc. Es hogy mind ezekre à képpen ſ- azon okokbol vagyon Iſtennec tekenteti, mint oda fel az io chelekedetekrül meg mondottuc. Ha oluaſtad, mint magyaraztam az adoſz ſzolganac imillyen mondáſat, Legy bekeſéges en hozzam, es mindent meg fizetec te neked, tud hatod hogy nem à mi elég tetelünknec tulaidonétom à bunnec böchanattyat. Annakokaert nem kellet volna ollyat irnod mi felölünc à mibe ſemmi ninchen.

Szent harom ſag napia utan 22 uaſarnapi prædicatioban.

Meg neki kezdesz ezeknec vtanna à rutolaſnac, es vionnan elég kigyot bekat kialtaſz reianc. Kit az ur Iſten meg bochaſson tencked, es ſe itt, ſe à más vilagon meg ne bűnteſsen erette.

A Hazaſságrul.

A hazaſſagrul ualo karomlas.

NEm felettem el aztis, à mit à hazaſsagrul irtal, à te elöl iaro beſzededben. Hamiſnac mondod azt à mit az en Poſtillamba oluaſtal, hogy à Sacramentomoc auagy ſzent iclec közzül egy legyen à hazaſsag, es hogy minden à mi illic à töb Sacramentomokhoz, ehez hozza illyéc. En kedig meg bizonyetottam ott, hogy à mi à töb Sacramentomokat Sacramentomma teſzi az mind meg vagyon à hazaſsagban. Mire nem

nem feleltel meg az en bizonyetaſomra, hogy vgy teczet teneked, hogy nem iol bizonyetom? De nem tuttal mit felelni az igaz ellen. Hanem maſua chauarodtal, es azt beſzelled hogy à kereſztség, es az vr Vachoraia bizonságot teſznec lathato képpen az Iſtennec lathatatlan io keduérůl, mint ſzent Agoſton ſzól. Mintha à hazaſságis azt nem miuelnéie am? Vay igenis miueli, mint meg mutattam, es meg erőſsetettem igen ſzépen, à viz kereſzt nap vtan valo maſodic Vaſarnapi prædicatioban.

A hazaſság lathatando ie, az Iſtennec lathatatlan keduénec.

Touabba imillyentis emlegecz. Errůl Iſtennec parancholattya vagyon, hogy annac bizonſagára moſodgunc meg, es ellyůnc à Chriſtus vachoraiaual, hogy ů ſzent fia altal, ha hinnénc benne, keduébe venne bennůnket. (Ezt ſem ig kellet uolna irnod hanem hogy à kic immar hittůnc keduébe uőtt.) De à hazaſság haſzinten peldazzais à Chriſtuſsal valo tarſalkodaſunkat, nem parancholtatot ielůl, hogy minden valaki meg hazaſodic keduébe leſz. Michoda? nem parancholtatic ielůl, hogy à ki meg hazaſodic, Iſtennec keduébe leſzen? Sőt midőn azt parancholya Iſten, à hazaſoknac hogy, neuekedgyenec es ſokaſodgyanac, azt ielenti, hogy à tőruenſzerent valo tarſalkodas, kedues ů ſzent felſegenec, es azoc à ſzemelyec Iſtennec keduebe vannac. Es valaki Iſteni

Mit iegyez à hazaſság.

felelembe meg hazasodic, az altalis bizonyetatic, hogy Istennec keduébe vagyon, engeduén az Isten rendelesének.

Nagy ertetlen hazugsag.

Végezetre nagy ertetlenül azt veted szememre, hogy chac nem à fertelmesseghez hasonlétom à hazasságot, midőn à papoknac szűzességet dichérem. Vay te itelet nelkül valo Peter. Fertelmességnec itelie az à hazasságban valo tarsasàgot, à ki à szűzeséget dicheri? Vgy hát szent

1. Cor: 7. Pal ondoksagnac tartotta à ferfiunac es aszonial-latnac tőruenszerent valo egybe kőtelezését, mert ű nem chac dicheri, hanem fellyeb magaszttallya à hazasságnal à szűzeséget, Midőn eggyic ioszagos chelekedetet dichérem, nem szidalmazom à masikat. Iob itelettel szoly maszor ennel.

Ezekből meg teczic, hogy gonoszul neuesz minket hazugoknac, es te vagy az, nem mi, Vg, mint ki hazugul kőltesz nemely dolgokat reianc, nemellyet peniglen ollyakat mondasz hazugsagnac, mellyeket meg nem bizonyetasz hogy à volna. De en meg bizonyétom hogy nem az.

Es ha à hazugsàg, bizonyos iele à hamis anyaszenteghaznac, az à gyűlekezet hamis anyasokeghaz, melybe te vag, mert hazugsággal nem igaz beszéddel ellenzesz minket, es hazugul vadolod à mi tanetasunkat.

Nem chac ebből teczic meg kedig è kőnű-

ből

bŏl az, mely ellen moſt iroc, hanem egyeb irasidbolis. Kiualtkeppen à te ŏrdŏgi prædicatioidbol. Mellyec rakuac, feiedtŭl à mi tudomanyunc es mi magunc ellen gondoltatot hazugſagokcal.

Minemŭ amaz, hogy midŏn egy olykor Fol. 498. ſzombatba egy házba prædicallanál, es à meny ŭtŏ kŏuet emletened az Iſtentelenec bŭntetesére, vgy ŭtŏtte volna à derec ſzentegyhazat, hog à fa feſzŭlet apróra rontatot, es az vraim aiandekon kŭldŏztec à morſalékiat. Ezt te magadnac mágaſztalaſodra, es nekŭnc gyalazatunkra irtad. Mintha az Iſten à te tudomanyodnac ſzent voltat, es à mi Iſtentelenſegŭnket bizonyetotta volna aual à chodaual. De maga nem vgy vagyon à mint beſzelled. Mert meg ŭtŏtte vala vgyan à meny, à ſzent Miklos egyhaza Sanctuariomianac orrozattyat, de chac egy nehany cherepbe tŏt kart à heiazaton. A feſzŭletet peniglen, mely à nagy oltar meget egy ſzegen allot, meg érte es meg hasitotta volt à kereſztit, de el nem rontotta, es à kereſzten valo feſzŭlet kepet, chac meg ſem kŏrŏmzelte. Melynec à kereſztit vionnan meg chenaltattac az egyhaz fiac, es moſtanis azon helyen áll. Nem tudom tàhat hol vŏttec volt à te vraid, az aiandekon kŭldŏztetet morſalekot.

Tŏb ſoc ſzantalan hazugſagidatis ſzamlalhatnam elŏ, mellyeknec egy reſzéuel mi magun-

kat, más reszeuel tudomanunkat es cæremoniankat hamissan gyalazod. De nem akaroc időt veszteni velle. Ez eggyet azert hozam elő, hogy még erchec az oluasoc illyen nyiluan valo hamis mondasodbol, mely szemtelenűl szoktal te akar mitis mi boszusagunkra fechegni. A bizony dolog hogy ollyakatis irsz felőlűnc, mellyeket talam soha meg sem gondoltunc, nem hogy chelekedtűnc volna. Nemis choda hogy azt miueled, mert azoc féle vagy kic à prophetánal imezt mondgyac. *Posuimus mendacium spem nostrã, & mendacio protecti sumus.* Minden remenseged chac ebben vagyon mi ellenűnc, hogy azt alétod mintha ollyat nem hazudhadnal, kit el nem hinnenec à te irasodnac oluasoi, miuel hogy nemely esztelenekcel el hitetted hogy valami legy. Noha seminelis semmib, es hazugnalis hazugb vagy.

Esa: 28.

A Gyilkossagrul.

A Hamis anyaszentegyhaznac masodic ielét à Gyilkosságot veted. Hogy peniglen gyilkos legyen à Pápa anyahaza azt mondod, hogy ez egesz vilag lattya es hallya, azert nem alétod hogy szűkseg legyen sokat arrűl irnod, hanem chac Telegdirűl akarsz szollani.

Iol

Iol teſzed hogy el nem feletkezel ruſſam, es meg mutatod, mi indetot tegedet reia, hogy bait vőttel ellenem.

En felőlem kedig azt beſzelled, hogy nẽm chac Nagyſzombatba, hanem ſoc varmegyekbe, igen gyorſalkottam es forgottam à hiueknec haborgatasában es őldőzeſeben, az porőſzloságban es gyilkoſsagban. De kiualtkeppen azon panaſzolkodol, hogy tegedet es à ſzombatiakat haborgattam. Dichekedelis benne, hogy ſem teneked, ſem à ſzombatiaknac ſemmit nem arthattam, Sőt haſznaltam nektec velle, hogy titeket haborgattalac. Az őrdőgi keſertő iraſodban aztis hozza tetted, hogy midőn huſz melyfődőn Zolyomba kergetnénc, Iſten ſzinten orrunc ala, két mely fődre hoza (Semptere) es ot akara hogy à nyomtatáſt el kezdgyed &c.

Peternec panaſzra.

Dichekedéſe.

Nem akaroc ezennis ſokat mulatnom, hanem rőuid es kerec valaſzt teſzec teneked. Nem tagadom, mindenkor igyekeztem tegedet es minden effele ragadozo farkaſokat, è Chriſtusnac aklatul tauul kergetni: mellyet tiſztem ſzerent miueltem, vgymint az Iſtentűl hiuattatot, es valaſztatot lelki paſtor, ki az én hiuatalomnac es valaſztataſomnac okát es bizonságat adhatom: meg akartam mutatni, hogy nem vagyoc béres, es nem futoc el latuán à farkaſokat à iuhoknac veſzedelmére iűni.

Valáſz tetel à panaſzra.

Annakokaert ôrômeſt es ſziuem ſzerent vetettem magamat, es tuſakodtam ellenetec, vgy mint farkaſoc ellen, oruoc ellen, es toluaioc ellen. Kic nem kûldettettetec, (mert meg nem bizonét hattyatoc, à ti tôruen ſzerent valo kûldeteſteket) hanem iôttetec lopni, ſzaggatni, ôldôkleni, es veſz teni àz vrnac iuhait: ſ. még ez utannis azon leſzec, hogy abbol à likbolis ki vgraſsalac tegedet, à melybe moſt roka modra lappangaſz. Es valamig te meg nem ſzûnôl farkas lenni, en ſem ſzûnôm meg paſztor lenni, az az, teged huretani. A menybeli Iſtennec es è fôldi feiedelmeknec eſedezni, hogy te ellened ki nyuichàc az û kariokat, ki vonnyàc fegyuereket, meg mutaſsàc igaz iteleteket, haragiokat, es hatalmaſsagokat: bûnteſsenec kergeſsenec, es tilôzzenec mind addig, mig meg nem terſz: ha peniglen vgyan nem akarandaſz meg térni, meg ôllyenec, es ki tôrôllyenec è fôldrûl, hogy annal többet ne dihôskôdheſsel, à keresztyen anyaſzentegyhaznac romlasára, à menit eddig dihôskôttel.

Keptelẽ nagy hazugság.

De à hol azt irod, hogy fizeteſtis igertem ſzolgaidnac, kiualtkeppen egy Celemen neuû nemetnec, hogy meg ollyenec tegedet, az Iſtent hiuom bizonſagul hogy hamiſsan irod es hazugul, mert azt en meg ſem gondoltam. Soha egy ſzolgaddalis, tuduan hogy te ſzolgad lôt volna, nem

ſzollot-

ſzollottam chac egy igetis, azt ſem tudom volte valaha Celemen, Tiuadar, Bogdan, Antal vagy Iacab neuů ſzolgad. Nagy dolog hogy nem ſzegyenleſz ſzemtelenůl illyen dolgot en ream fogni, es meg nem tudod gondolni, hogy magadnac ſzerzeſz gyalazatot effele oktalan iraſsal.

Azt ſem tagadom hogy mind ſzombatba ſ-mind egyebůt vgyan azon buzgoſággal igyekeztem azoc ellenis, à kic tegedet es egyeb hamis Prophetakat, à iuhoknac veſzedelmekre tartottanac es tartnac, tuſakodni. Ez vtanis azt miuelem. Kiert mind azaltal gyilkos nem vagyoc, ſem poroſzlo. Mert ha az volnéc, tahat Illyesis à lett volna, ki Baalnac negyſzáz ötuen Papiait, es annac fölötte, negyſzaz, egyeb fele hamis Prophetákat le vagá es meg öle. Dauidis, ki aual dichekedic, hogy io reguel meg öli vala, é földnec minden bůnösit, el akaruán veſzteni az vrnac varasábol azokat, à kic alnakságot chelekednec. Iehu azonkeppen, ki valahol valamenyit talala vgyan azon Baal papiba es Prophetaiba, Touabba à baluanyozo Achab kiralynac maradekiba, mind meg öleté. Söt unnen maga az Iſten, ki azt parancholá, hogy meg ölettesséc az à Propheta, mely à népet el akaria fordetani, az ů vrátul Iſtenétůl.

Nem uagyoc gyilkos.

3. Reg. 18.

Pſal: 100.

4. Reg: 10.

Deut: 13.

Eretnekek-nec panaſzoc, Parmenianuſis egy regi Eretnec, azon panaſzolkodic vala, hogy Conſtantinus Chaſzar ũtet, es az ũ tarſait kenzanaia es ôldôkleneie. De ſzent Agoſton azt feleli neki, hogy azoc mindent méltan ſzenuedtenec. Es azt mondgya, hogy addig meltatlannac nem mondhattyác az ũ bũntettetéſeket, mig meg nem bizonettyac, hogy ũc nem Eretnekec. Mert nem abbol teczic meg valakinec igaſsága, hogy ſzenued, hanem à ſzenuedes abbol dichôſéges, ha az igaſsagert tôrtenic. Es annac okaert hogy ne minden à ki ſzenued Martyrnac tarthaſsa magát, nem kôzônséges keppen mondá vrunc, hogy bodogoc à kic haboruſagot ſzenuednec: hanem valaſztáſt tôn à ſzenuedéſec kôzôt monduan: Bodogoc à kic haboruságot ſzenuednec az igaſsagert. Semmikeppen nem az igaſsagert ſzenuednec peniglen azoc, kic à Chriſtusnac eghazat meg ſzaggattyac, es à hamis igaſsagnac mutogatása altal, idô nap elôt el akarnac à polyuátul valaſztatni, mintha ũc buza mag volnánac, es az igaz buza magot, hamis ragalmazaſokcal illetic, maga vgy mint ũres polyua es nem buza mag, vgy valaſztattanac el, à keuelyſegnec ſzelei altal az anyaſzentegyhaztul. Nekedis iria ezt ſzent Agoſton, figyelmez iol reia, es ſzũnnyel meg azon panaſzolkodni, hogy haborgattatol. Mert

Cont: Epiſt: Parm: lib: 1. Cap: 7.

Mat: 5.

Peternec ſzól ſz: Agoſton.

Mert erdemed ſzerent ſzenueded à mit ſzenuedze &c.

A ſzegeny meg holt Feledi Leſtarrulis, Caſſai Capitanrul panaſzolkodol, hogy tizennyolcz eſztendős korodba igen meg vert volt bozogannyal miuel hogy intetted volna ũtet, hogy à fa kepec előt valo imadkozaſt el hadnaia: Vtanna veted panaſzolkodaſodnac, hogy ennec hiſtoriaia nagy es igen choda volna, mint mentel eiel hozza, mit ſzollottal, mint ñet amaz, mit lattal almodba, es mint tőltenec be mindenec raita, mint fogatot meg tegedet mint veretet, mint tartatot, mint ſzalattal el, es mint veſzet el az à Capitan vegre. De miert nem mondod meg mint voltanac mind ezec? En hiſzem nekem tartottad, hogy en mondgyam. Annakokaert im meg mondoc egy darabot benne. Angyallá tőtted volt magadat, es nem tudom à kemencz megeé, vagy valami igyeb ſőtet ſuttomba el reitezuen mint ha Angyal volnal, vgy keztel ũ neki nagy ſzép vekony ſzoual valamit ollyat prædicallani, melynec altala el akartad hitetni az igaz kereſztyeni hittűl. Amaz egy előſzőr, vgy mint eiel, ſőtetbe, meg reműlt: Annac vtanna eſzebe vőuén, hogy à ki ſzollana nem mennyei nyeluen, es nem Iſteni dolgokat ſzollana, kezdé gondolni hogy nem An-

Feledi leſtár miert uerte uolt meg Bor nemiſzát. Fol: 880. lin: 17.

Angyallá tőtte uolt magát Peter.

gyal hanem valami chalard lehetne. Meg kereſe azert, meg talála, ki vona à ſuttombol, erdemed ſzerent kemenyen meg dörgöle, es tomloczbe vettete tegedet. Honnet mint ſzalattal ki, azt te magad tudod.

De ottis azt ſzenueded à mit meg erdemlettel. A vilagoſsagnac angyaláua valtozot ſötetségnec angyalat kergette ki belöled. Iollehet chac eggyet üzhetet ki, à mint eſzembe veſzem. A legyo peniglen vgyan benned maradot.

Valaſz tetel à dichekedeſre.

A te dicheködesidrül chac ezt mondom Ha neked, es valakiknec egybeknec nem arthattam, ne chodald, mert ingyen ſem igyekeztem azon, hogy archac hanem chac imezen hogi ti ne arthaſsatoc az anyaſzentegyháznac. Kit az Iſten nagy reſzre veghezis vitt, ez vtan kedig iobban veghez viſzen, nem annyéra en altalam mint nállamnal nagyob esmeltöb eſzközöc altal.

Semptem mint iára Peter.

Semptere orruncala (à mint te irod) nem Iſten hozot volt tegedet, Mert ha ü hozot volna, ha en altalam el nem hagyot onnan üzetni, ſokcal inkab nem hagyot volna à te partodon valoc altal. De latode, mint mutata meg ü ſzent fölſege, hogy ellene volna, à te ott leted. Szádra bochátá, hogy hanyat homloc ſzagodnal,

godnal, valahoua à te fel fuualkodot keuely ſziued tegedet hordozna. Midőn azert rugnal es harapnal minden fele, es mint egy dihős oktalan allat, à te ondokságos, korchomara, es bardelyba valo őrdőgi prædicatioidba, minden rendbeli embereket oly keueſyen, mintha ſenki te nalladnal tőb iambor nem volna, ſzidalmazónál kőnyőrűluen az vr Iesus Chriſtus az ű egy hazan, melynec te ellensége vagy, azokat tamaſzta te ellened, kic nem Papiſtác, hanem teneked oltalmazoid es tarsaid voltanac. Kiknec iteleti ſzerent à te iraſod ektelennec, es Iſtentelennec iteltetec. Tennen magad peniglen meltonac arra, hogy el űzetteſsel onnat à hol lakol vala, ha viſza nem hinad, az az, hatra nem hazudnad, à mit irtal. Es miert hogy nem őrőmeſt tauozhatol vala el à vág égtűl, à ſoc tetouazas vtan, meg pőcheteltetet kezed irása altal, hitedre, tiſzteſsegedre fel fogadad, hogy hatra hiuod. Mellyet az vtan meg nem miuelel felſyeb bőchűluen à te tulaidon vac iteletedet es teczeſedet, nem chac azoknac, hanem az egeſz vilagnac iteletinel es teczesénel. (Mert nem chac azoc, hanem mind ez vilag, mind Papiſtac, Luterec, Caluiniſtac, es valahol valakic vadnac, karhoztattyac à te főrtelmes, tragar, hiuolkodo, haſzontalan, botrankoztato, gonoſzra tanéto,

Hitit meg ſzegé Bor-nemiſza.

Iſten ellen kiſztetŏ iraſodat, vgy annyéra, hogy ha valaki teneked hizelkeduęn ſzemedbe dicherĳs, maſut bator hidgyed maſt ſzól felŏle) Annac okaert ki kelle pironkodnod es ſzegyenkedned Semptei lako helyedrŭl. Szinten vgy iaral mint à Baal papinac maradeki, kiket midŏn Illyes propheta mindeneſtŭl fogua Izraelbŏl ki nem veſzthetet volna, ki veſztete ŭket tellyeſseggel az Iſten, Iehu altal, mely nem Iſtenes, hanem Iſtentelen baluanyozo ember vala. Eleg legyen ez errŭl.

A BORNEMISZA Kŏnyuénec harmadic reſzerŭl.

Bornemiſza prædicatioi iarul.

MInec vtanna eleget tettel volna keuanſagodnac, minden kigyot bekat ellenem es tudomanyom ellen ki okaduán, vegezetre (kŏnyuednec harmadic reſzeben) tereted pennadat, es meg akaruán mutatni, mint kellet volna à Septuagesima vaſarnapi Euangeliomot magyarazni, Teis egy prædicatiot formalz belŏle. Melynec eleibe vekŏny bŏtŭuel nagy dicheretet nyomtattal. Dichered, magaſztalod, es meltonac iteled lenni à te alkomanyodat, hogy mindenektŭl

Dichekedéſe.

nem

nem chac egyſzer, hanem egynehanſzer meg oluaſtaſsec. Holot létel ſzerent meg mutatod, hogy (noha en reiam foktad) te vagy à hamis chaplar, es alnac kalmar, ki bűdős bort es hituan marhat arulſz à ſzép czeger alat.

Mert à kinec io bora es io marhaia vagon, nem kel ahoz ſoc dichéret, annek ű lis el kel. ű maga dicheri, aianlya, es ſzeretteti magat az io marha, ha ſenki ſemmit nem ſzolis felől e. Hanem à ſemmire kellő ioſzagot ſzoktac à chalard aroſoc igen dichérni, hogy el hiteſséc es altaſsác à veuőket, es melto arra fől őt el adhaſsac roſz ároiokot.

Igy chelekedel te minden iraſoddal. Nem hagyod az oluaſokra hogy űc tegyenec itiletet felől e, hanem untalan azt hanyod veted, hogy draga, ieles, haſznos, es igen ſzűkséges dolgokat irſz. Vgyanis ha te nem dicherned, felec raita, hogy dícheret nelkűl maradna, azoknal kiualtkeppen, à kic tudnac es ertnec valamit.

Ninchen igyekezetem reia, hogy ſokat iriac à te prædicatiodrul: nemis ſzűkſeg. Mert valami oly vagyon benne, ki ellenkedneiec az en tudomannyommal, arrul mind ſzollottam idefel, es meg feleltem teneked. Am tegyenec az oluaſoc iteletet felől e, miuel iob az enyimnel, es mellyi kűnc kereſi iobban es melyebben ki az euangeliomnac ertelmét. En meg nem talaltam vgan ben

ne à pelda

ne à pelda beſzednec minden czikcelénec magyarazattyat. Maga haromſzoris magyarazod, egyſzer ſomma ſzerent, maſzor beuebben, harmadſzor nagy hoſzan. Keues haſzon vagyon à ſoc ũres es tőkelletes ertelem nek ũl valo beſzedben. Akar kies ſzolhat es irhat ſokat, de nem abban fũg à dolog, es nem azt kel nézni, ki menyit ir, hanem mit ir.

Azt akarnam, hinned el magad felől hogy teis nem ſzinten Salamon vagy, es hogy vagyon bennedis valami reſze à tudatlanſagnac. Ha eztel hihetned, imillyen io kõuetkeznec belőle, hogy nem ertenel tőbbet magad felől annal à mi kepes, egyebeket ſem vtalnal meg. Es minec előtte valami iraſodat ki bochátnad, baratidnac, ollyaknac kiualkeppen, kic nallodnal tőbbet tudnac meg mutatnad. Vgy lenne, hogy à mi vétket, es fogyatkozaſt tennen magad eſzed be nem vettel volna, azt netalan más eſzebe venneie es előbbe adnáia. Mert ſenki nem eleg magánac: es az ember nem tud maga felől ſ- az ũ tulaidon dolgai felől igaz iteletet tenni: Szũkſeg azert, hogy egyebeknec iteleti ala veſze magat akarkies.

De beket hagyoc effele beſzédnec, es el vegezem az te veled valo harſokodaſt. Ne band ha kedued ſzerent nem eſet az en iraſom, mert

nem

nem à volt igyekezetem, hogy azt iriam, à mit te, auagy akarki más keduélne, hanem à mi igaz, es á Chriſtusnac Euangeliomaual eggyût iar. Ebben à menyire lehetet, örömeſt kedueztem neked, hogy ſzitokcal es atokcal (à te modod ſzerent) nem igykeztelec tegedet ílletni. A hol à hazugſagrul ſzollottam, ha ott valamenyire viſza terétettem neked azt à mit reianc fogtal, es nyíluan meg mondottam, hogy nem mi vagyunc hazugoc, hanem ti vattoc, meg bochasd az eggyet. Mert nem lehetet abban egyeb, mí. uel hogy tudomanyunknac igaſsagat kellet oltalmaznom, es à hazugſagnac vétket, magunktul el tauoztatnom. A kegyelmes vr Iſtennec ſzent lélke legyen veled, es vezerlyen minden iora tegedet.

Ænigma.

LVCÆ PEECHI PANnonii, Petro Bornemiſza, Depaſtori aliquando Eccleſiarum Sempte ac Szered, propoſitum.

SErpere nunc uiridẽ muſæ videre draconẽ,
Pannoniis Homoru, quem dedit ore, lacus.
Jllius immenſas mirantur, ſidera voces,
Quinas dum facies, colla ſuperba gerit:
Centũ luminib9, quartũ caput inde coruſcat,
Exercens linguas, ad mala cuncta nouas.
Lumina reſplendent, denſæ tamẽ illa tenebræ
Obducunt, rectas nec petit ille vias.
Læua manus pendet, dextrã natura negauit,
Vno vix nato claudicat ille pede.
Lethifera tumidus, conſurgens, aſpide uenter.
Ramis hunc, ſignum pacis oliua, tegit.

Si Sphingis, videor tibi forſitan, ore locutus,
Solue celer nodos, Oedipus alter eris.

Pe-

Enodatio.

PETRI BORNEMISZÆ,

rerum abstrusarum ætatis nostræ, inuestigatoris solertissimi.

ILle ego sũ fateor, nec me deus esse negabit,
Semptea, me primo villa dracone, viret.
Hic tot inauditis, mihi quinq; volumina, sectis
Nascuntur, quæ nunc, tartara nigra, docent.
Quarto hominũ mores vigili, spectamq; inanes,
Carpentes natos pannona terra tuos.
Parcimus haud sacris cæci, castæq; iuuentæ,
Emeritos lacerat, rustica penna, senes.
Dextra riget: sacros inter mihi, nullus amicus:
E populo præsens, vnus & alter, adest.
Errores varii, turgescunt corpore toto,
Sola fides, cingens perfida monstra, lues.

Num tua, dissoluo Iuuenis, paradoxa? resol-
Sedibus inferni, spiritus iste tibi. *(uis,*

FINIS.

Ænigma.

LVCÆ PEECHI PANnonii, Petro Bornemiſza, Depaſtori aliquando Eccleſiarum Sempte ac Szered, propoſitum.

SErpere nunc uiridẽ muſæ videre draconẽ,
Pannoniis Homoru, quem dedit ore, lacus.
Ille ius immenſas mirantur, ſidera voces,
Quinas dum facies, colla ſuperba gerit:
Centũ luminib9, quartũ caput inde coruſcat,
Exercens linguas, ad mala cuncta nouas.
Lumina reſplendent, denſæ tamẽ illa tenebræ
Obducunt, rectas nec petit ille vias.
Læua manus pendet, dextrã natura negauit,
Vno vix nato claudicat ille pede.
Lethifera tumidus, conſurgens, aſpide uenter.
Ramis hunc, ſignum pacis oliua, tegit.

Si Sphingis, videor tibi forſitan, ore locutus,
Solue celer nodos, Oedipus alter eris.

Pe-

Enodatio.

ORNEMISZÆ,

rum ætatis noſtræ, in-
gatoris ſolertiſsimi.

r, nec me deus eſſe negabit,
imo villa dracone, viret.
mihi quinq; volumina, ſectis
æ nunc, tartara nigra, docent.
ores vigili, ſpectamq; inanes,
s pannona terra tuos.
ucris cæci, caſtæq; iuuentæ,
rat, ruſtica penna, ſenes.
cos inter mihi, nullus amicus:
ns, vnus & alter, adeſt.
rgeſcunt corpore toto,
gens perfida monſtra, lues.

---

o Iuuenis, paradoxa? reſol-
, ſpiritus iſte tibi. (uis,

INIS.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

